

Călin Cosma

Graves of Avar military chiefs in Transylvania

Morminte de șefi militari avari din Transilvania

Călin Cosma

**Graves of Avar
military chiefs
in Transylvania** | **Morminte de șefi
militari avari
din Transilvania**

Călin Cosma

**Graves of Avar
military chiefs
in Transylvania**

**Morminte de șefi
militari avari din
Transylvania**

Editura MEGA
Cluj-Napoca
2018

Translated in English:
Andreea Drăgan

DTP și copertă:
Francisc Baja

© Editura Mega, 2018

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
COSMA, CĂLIN

Graves of Avar military chiefs in Transylvania. = Morminte de șefi militari avari din Transilvania / Cosma Călin. - Cluj-Napoca : Mega, 2018

Conține bibliografie

ISBN 978-606-543-962-7

902

EDITURA MEGA | www.edituramega.ro
e-mail: mega@edituramega.ro

Contents

I. ARGUMENT	7
II. THE WARRIORS OF THE STEPPES AND ‘STATUS SYMBOLS’	11
III. GRAVES OF AVAR MILITARY CHIEFS IN TRANSYLVANIA	21
III.1. The Avar military chiefs of the Band-Noşlac type cemeteries from Transylvania.....	21
III.1.1. The grave from Unirea II/ Vereşmort (c. 5, Pl. 11–17).....	21
III.2. The military chiefs from the Avar cemeteries from Transylvania....	28
III.2.1. The grave from Cicău (c. 3, Pl. 4–5).....	32
III.2.2. The grave from Teiuş (c. 4, Pl. 6–10).....	37
III.2.3. The graves from Câmpia Turzii (c. 2, Pl. 2–3).....	40
III.2.4. The grave from Bratei/ Cemetery no. 2 (c. 1, Pl. 1).....	41
IV. FINAL REMARKS	45
V. CATALOG OF GRAVES BELONGING TO THE AVAR MILITARY CHIEFS FROM TRANSYLVANIA	49
Technical abbreviations.....	49
1. Bratei (Sibiu county) – cemetery no. 2.....	49
Avar grave with horse	50
2. Câmpia Turzii (Cluj county) – Land of dr. Miklós Betegh	51
Grave 1	52

Cuprins

I. ARGUMENT	7
II. RĂZBOINICII STEPTELOR ŞI „ÎNSEMNELE DE RANG”	11
III. MORMINTE DE ŞEFI MILITARI AVARI DIN TRANSILVANIA	21
III.1. Şefi militari avari în cimitirele de tip Band-Noşlac din Transilvania ..	21
III.1.1. Mormântul de la Unirea II/Vereşmort (c. 5, Pl. 11–17).....	21
III.2. Şefi militari în cimitirele avare din Transilvania.....	27
III.2.1. Mormântul de la Cicău (c. 3, Pl. 4–5).....	33
III.2.2. Mormântul de la Teiuş (c. 4, Pl. 6–10)	37
III.2.3. Mormintele de la Câmpia Turzii (c. 2, Pl. 2–3)	41
III.2.4. Mormântul de la Bratei/ Cimitirul nr. 2 (c. 1, Pl. 1)	41
IV. PRECIZĂRI FINALE	45
V. CATALOGUL MORMINTELOR DE ŞEFI MILITARI AVARI DIN TRANSILVANIA	49
Abrevieri tehnice	49
1. Bratei (jud. Sibiu) – cimitirul nr. 2....	49
Mormânt de avar cu cal	50
2. Câmpia Turzii (jud. Cluj) – Terenul lui dr. Miklós Betegh	51
Mormântul 1	52
Mormântul 2	53
Mormântul 3	54
Mormântul 4	54

Grave 2.....	53	Piese din alte morminte	54
Grave 3	54	3. Cicău (jud. Alba) – Săliște	57
Grave 4	54	Mormântul 3	57
Finds from other graves.....	54	4. Teiuș (jud. Alba) – Cetățuie	61
3. Cicău (Alba county) – Săliște	57	Mormântul 53	62
Grave 3	57	5. Unirea II/Vereșmort (jud. Alba)	
4. Teiuș (Alba county) – Cetățuie	61	– str. Traian, nr. 827.....	69
Grave 53	62	Mormântul 1.....	69
5. Unirea II/Vereșmort (Alba county)		BIBLIOGRAFIE	79
– Traian str., no. 827.....	68	PLANȘE	89
Grave 1.....	68		
BIBLIOGRAPHY	79		
PLATES	89		

I. Argument

The history of the elites has been one of the research subjects that the Romanian historiography revisited after 1989. In the framework of this renewed interest, the approaches which have integrated diverse research models stand out, with major contributions towards the reconstruction of the history of the nobiliary, bourgeois, intellectual, clerical, communist and other elite. The exploration of this domain proves to be particularly generous and interesting for all historical periods. The objective of the current book is to give particular attention to the seventh-eighth-century Avar military elites from the Transylvanian Plateau.

The subject 'Graves of Avar military chiefs' is novel in the Transylvanian historiography of the Early Middle Ages, particularly in comparison with other geographic units in Europe, where numerous studies have discussed the various aspects of the human communities related to the social stratification and elite identification, including the military.

I. Argument

Istoria elitelor este un domeniu de cercetare relansat după 1989 în istoriografia română, remarcându-se preocupări care, pornind de la modele de cercetare diverse, au adus contribuții importante în direcția reconstituirii istoriei elitelor nobiliare, burgheze, intelectuale, clericale, comuniste etc. Explorarea acestui domeniu se dovedește astfel deosebit de generoasă și interesantă pentru toate perioadele istorice. Cartea de față urmărește evidențierea elitelor militare avare din secolele VII-VIII, din Podișul Transilvaniei.

În istoriografia transilvăneană referitoare la Evul Mediu timpuriu, subiectul *Morminte de șefi militari avari* este unul inedit, în comparație cu alte spații geografice din Europa, pentru care există numeroase studii în care se tratează aspecte referitoare la stratificarea socială și identificarea elitelor, inclusiv a celor militare din cadrul comunităților umane.

În cercetarea întreprinsă am avut în vedere o serie de repere teoretice referitoare la definirea elitelor

The current research is guided after a series of theories about the definition of the military elites within the Empires of the steppes of the Early Middle Ages. The purpose was not to develop their every detail, however they have been used for the interpretation of the funerary inventories which characterize the Avar graves, particularly in order to distinguish between 'military chiefs' and ordinary warriors or to establish the position occupied by the 'military chiefs' from Transylvania in the military hierarchy of the Avar Khaganate.

The basis of the current endeavor, already suggested in the lines above, is the study of the Avar cemeteries. These provide important data about the prominence of the military and political leaders belonging to the Avar elite. As to why the cemeteries, and not the settlements as well, the explanation lies in the fact that the settlements studied so far in the Transylvanian basin, already very few, offer insufficient data about the elites of the communities that inhabited it.

Transylvania, one of the four western provinces of Romania, was one of the territories included in the expansion strategy of the Avars. The Avar Khagans targeted the control over the salt – perhaps also gold – deposits and, not least, unhindered access to the grazing of the

militare în Imperiile stepelor din Evul Mediu timpuriu. Nu mi-am propus să le dezvolt în detaliu, însă le-am utilizat în interpretarea inventarelor funerare ale mormintelor avare, pentru plasarea persoanelor în rândul „șefilor militari” sau doar a războinicilor de rând pe de o parte, iar pe de altă parte, pentru stabilirea statutului pe care l-au avut „șefii militari” din Transilvania în ierarhia militară a Khaganatului avar.

Acest demers, așa cum sugeram mai sus, are la bază studierea cimitirelor avare care furnizează prin inventarul funerar date importante privind evidențierea șefilor militari și politici ce au făcut parte din elita avară. De ce doar mormintele și nu și așezările din Transilvania? Aceasta pentru că la nivelul așezărilor cercetate până acum în Depresiunea Transilvaniei, foarte puține de altfel, nu există date care să permită extragerea unor informații referitoare la elitele din cadrul comunităților respective.

Transilvania, una din cele patru provincii din vestul României, a fost unul din teritoriile pe care avarii l-au avut în vedere în cadrul politicii lor de expansiune. Khaganii avari doreau controlul asupra sării, probabil a aurului, și nu în ultimul rând, urmăreau accesul neîngrădit la pășunile din Podișul Transilvaniei, atât de necesare turmelor lor de animale. Dovezile arheologice

Transylvanian Plateau that was so necessary for their live stock. The archaeological traces from Transylvania which can be actually associated with the Avar presence indicates that the area effectively conquered by the Avar Khagans was limited to the Mureș valley, with an extension in the area of the Mureș bight, between Teiuș and Câmpia Turzii, and possibly the Târnava rivers basin. Large areas from Transylvania, namely the northern and north-eastern Transylvanian Plateau and the piedmont of the Carpathian arc, remained outside the ‘boundaries’ of the Avar empire. Accordingly, the current research concentrates its attention on the central Transylvanian Plateau, which the Avars effectively controlled¹.

The Avar Khagans from Pannonia used personal agents to control the Avar centre located in the middle of Transylvania. These representatives belonged to the Avar warrior elite. They brought with them to Transylvania their military retinue and cohorts/units of ordinary fighters. In the Avar cemeteries from Transylvania predominate the male skeletons accompanied by weapons. Nevertheless, the differences observed in the structure of the funerary inventories, both quantitative

actuale din Transilvania ce pot fi puse pe seama avarilor susțin faptul că spațiul cucerit efectiv de Khaganii avari se rezumă doar la valea Mureșului, cu o lărgire a zonei în arealul de la cotul Mureșului, între Teiuș și Câmpia Turzii, cu o posibilă extindere și în bazinul Târnavelor. Rămân în afara „granițelor” Imperiului avar teritorii întinse din Transilvania, precum cele din nordul și nord-estul Podișului Transilvaniei, dar și zonele piemontane ale arcului carpatic. Cercetarea noastră se limitează astfel, din punct de vedere geografic, la zona din centrul Podișului Transilvaniei, spațiu stăpânit efectiv de avari¹.

Khaganii avari din Pannonia și-au exercitat controlul asupra centrului avar din mijlocul Transilvaniei, prin reprezentanți personali. Cei din urmă au făcut parte din elita războinicilor avari, însoțiți în Transilvania de către suitele lor militare, precum și de cete/unități de luptători de rând. În cimitirele avar din Transilvania, mormintele au conținut în proporție covârșitoare schelete de bărbați cu arme. Însă, nu toate aceste persoane pot fi plasate în elita militară avară, datorită diferențelor reliefate de inventarele funerare, atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ.

¹ Cosma 2015, 254–262; Cosma 2017, 15–30.

¹ Cosma 2015, 254–262; Cosma 2017, 15–30.

and qualitative, indicate that not all the deceased can be placed amongst the Avar military elite.

The objective of this current scientific endeavour, just as is has been already stated above, is to identify those graves from Transylvania which, based on the funerary inventory, can be associated with the Avar 'military chiefs'. To this end, the comparative analysis of the funerary inventories has played a decisive role in the development of the subject. The current state of the archaeological research in Transylvania forms the basis for the research.

The identification of these military chiefs from seventh-eighth-century Transylvania is important for many reasons, ultimately allowing the definition of the economic and political status of Transylvania during these centuries.

În actualul demers științific mi-am propus, așa cum am specificat și mai sus, să identific în Transilvania acele morminte care, conform inventarelor funerare, pot fi puse pe seama unor „șefi militari” avari. În acest sens, analiza comparativă a inventarelor funerare ale mormintelor a fost decisivă în dezvoltarea subiectului. Cercetarea are ca fundament stadiul actual al investigațiilor arheologice din Transilvania.

Identificarea acestor șefi militari în Transilvania secolelor VII-VIII, este extrem de importantă din mai multe puncte de vedere, fundamentând definirea statutului economic și politic al Transilvaniei în secolul VII-VIII.

II. The warriors of the steppes and ‘status symbols’

The warriors had a well-defined status within the structure of the Eurasian societies of the 7th–8th c.² They

² The issue of establishing criteria which can be used for the identification of the social stratification and of the elites within the Empires of the steppes during the Early Middle Ages (and not only), based on the funerary practices and funerary inventories, has been widely discussed in the historiography. Because of their large number, the papers referring to these subjects which I have used for the considerations above synthesized are too many for all to be mentioned. These subjects are discussed, for example, in series of monographs: *Archaeologia Slovaca Fontes* (Bratislava); *Monumenta Avarorum Archaeologica* (Budapest); *Cemeteries of the Avar period (567–829) in Hungary* (Budapest); *Fontes Archaeologici Hungariae* (Budapest). Also, the standards that I have mentioned for the identification of the elites within the nomad milieu, including the military ones, have been described in a series of chapters of books or studies published in collective volumes and archaeological journals. Here mentioned is a very small part of them, particularly those referring to the Carpathian basin or the neighbouring areas during the 5th–10th c.: László 1955; Kovrig 1963,

II. Războinicii stepelor și „însemnele de rang”

Războinicii au avut un statut bine definit în structurile de organizare ale societăților euro-asiatice din secolele VII–VIII². Ei au constituit

² Subiectul referitor la stabilirea unor criterii ce pot fi luate în considerare în identificarea stratificării sociale a elitelor prezente în spațiul Imperiilor stepelor din Evul Mediu timpuriu (și nu numai), în funcție de practicile religioase funerare, de inventarul funerar al mormintelor, este o temă amplu discutată în istoriografie. Lucrările în care sunt discutate problemele respective, pe care le-am utilizat în considerațiile sintetizate de mine, sunt foarte numeroase, imposibil de citat în totalitate. Subiectele sunt dezvoltate de exemplu în seriile monografice: *Archaeologia Slovaca Fontes* (Bratislava); *Monumenta Avarorum Archaeologica* (Budapest); *Cemeteries of the Avar period (567–829) in Hungary* (Budapest); *Fontes Archaeologici Hungariae* (Budapest). De asemenea, ceea ce am scris despre standardele ce trebuie avute în vedere atunci când se încearcă identificarea elitelor în lumea nomadă, inclusiv a celor militare, se regăsește din punct din vedere științific și într-o serie de capitole ale unor cărți sau studii în volume colective precum și în reviste de arheologie, dintre care amintesc doar o infimă parte, și mai ales pe cele ce vizează Bazinul Carpatic sau spațiul din jurul acestuia, din secolele V–X: László

were the elites of the pastoral communities that occupied the wide oriental steppes. This privileged position was recognized by the other members of the community both in the concrete roles that the warriors fulfilled in the societal context and in the manner that they expressed their inclusion in this social group.

From the point of view of social role, the warriors were leaders of their communities. Prestigious leaders were promoted from their ranks,

elitele comunităților pastorale din întinsele stepe răsăritene. Această poziție privilegiată a fost recunoscută de ceilalți membri ai comunităților atât prin funcțiile concrete pe care războinicii le îndeplineau în ansamblul societății, cât și prin modul în care ei își afișau apartenența la acest grup social.

Din punctul de vedere al funcțiilor sociale, războinicii au fost liderii comunităților. Dintre ei se ridicau conducători prestigioși, fie prin

251–257; Čilinská 1966, 165–179; Stein 1967, 134–154; Bóna 1970, 251, 260–261; Bóna 1979, 5, 27; Bóna 1980, 31–95; Csallány 1962, 445–480; Garam 1987, 191–192; Pohl 1988, 163–205; Bálint 1989, 151–192; Medgyesi 1992, 253–267; Čilinská 1991, 187–212; Garam 1993; Zábojník 1995, 205–336; Pedersen 1997, 123–135; Kazanski 1999, 197–235; Garam 2001; Kovács / Garam 2002; Daim 2003, 463–570; Pohl 2003, 574–584; Aleksinskij/Zhukov/Butyagin/Korovkin 2005, 175–183, fig. 27; Carstens 2005, 57–76; Curta 2006, 199–239; Vida 2008, 13–46; Balogh 2009, 9–42; Csiky 2009, 226–267; White/Beaudry 2009, 209–225; Le Jan 2010, 335–346; Csiky 2011, 9–34; White/Beaudry 2009, 209–225; Cosma 2011, 121–133; Tobias 2011, 151–188; Bede 2012, 211–225; Bede 2012a, 41–50; Khazanov 2013, 187–207; Härke 2013; Holst 2014, 179–197; Csiky/Magyar-Hárshegy 2015, 175–182; Eger 2015, 213–236; Profantová 2015, 281–297; Szenthe 2015, 215–250; Zábojník 2015, 277–291; Balogh 2016, 402–411; Janowski 2016, 10–33; Petković/Bugarški/Miladinović-Radmilović 2016, 247–272; Kazanski 2017, 65–84; Levada/Saveliev 2017, 85–89; López Quiroga/Kazanski/Ivanišević 2017, 1–10; Tejral 2017, 103–137.

1955; Kovrig 1963, 251–257; Čilinská 1966, 165–179; Stein 1967, 134–154; Bóna 1970, 251, 260–261; Bóna 1979, 5, 27; Bóna 1980, 31–95; Csallány 1962, 445–480; Garam 1987, 191–192; Pohl 1988, 163–205; Bálint 1989, 151–192; Medgyesi 1992, 253–267; Čilinská 1991, 187–212; Garam 1993; Zábojník 1995, 205–336; Pedersen 1997, 123–135; Kazanski 1999, 197–235; Garam 2001; Kovács/Garam 2002; Daim 2003, 463–570; Pohl 2003, 574–584; Aleksinskij/Zhukov/ Butyagin/ Korovkin 2005, 175–183, fig. 27; Carstens 2005, 57–76; Curta 2006, 199–239; Vida 2008, 13–46; Balogh 2009, 9–42; Csiky 2009, 226–267; White/Beaudry 2009, 209–225; Le Jan 2010, 335–346; Csiky 2011, 9–34; White/Beaudry 2009, 209–225; Cosma 2011, 121–133; Tobias 2011, 151–188; Bede 2012, 211–225; Bede 2012a, 41–50; Khazanov 2013, 187–207; Härke 2013; Holst 2014, 179–197; Csiky/Magyar-Hárshegy 2015, 175–182; Eger 2015, 213–236; Profantová 2015, 281–297; Szenthe 2015, 215–250; Zábojník 2015, 277–291; Janowski 2016, 10–33; Petković/Bugarški/Miladinović-Radmilović 2016, 247–272; Kazanski 2017, 65–84; Levada/Saveliev 2017, 85–89; López Quiroga/Kazanski/Ivanišević 2017, 1–10; Tejral 2017, 103–137.

as a result of inherited rights owing to familial or tribal issue, or following heroic actions, or after usurping the authority of other leaders etc. Around these leaders clustered the so-called ‘military retinue’, actual predecessors of the medieval nobiliary courts in Europe. The military retinue assembled around the leader military ‘advisors’ selected from amongst prestigious warriors that ruled clans or tribes, shamans and masters of the sacred, artisans, servants etc. The chiefs and military ‘advisors’ decided political, military, economic etc. strategies that concerned the life and destiny of the communities or groups of communities placed under the authority of the great leaders.

The warriors built their own identity as a distinct social and ‘professional’ group, different from the other social participants, by using external symbols, ‘readable’ or recognizable as such by the ‘others’. Cultural anthropology defines identity by aspects of the relationships established between different human groups (ethnic, social, political, professional, religious, sexual etc.) which consider themselves and are perceived by others outside their group as culturally distinct. As a result, group ‘identities’ take shape and meaning only in the context of their relationships with the outside groups and therefore

drepturi moștenite prin descendență familială sau tribală, fie prin dobândirea unor merite în urma unor fapte eroice, fie prin uzurparea autorității altor lideri etc. În jurul acestor conducători s-au constituit așa-numitele „suite militare”, adevărate precursori ale curților nobiliare din Europa medievală. Aceste suite militare concentrau în jurul liderului „consilieri” militari, la rândul lor războinici prestigioși din fruntea unor clanuri sau triburi, șamani și maeștri ai sacrului, artiștii, slujitori etc. Șefii și „consilierii” militari hotărâu strategiile politice, militare, economice etc., care priveau viața și destinul comunităților sau grupurilor de comunități peste care marii lideri își întindeau autoritatea.

Războinicii, ca grup social și „profesional” distinct, diferit de alte grupuri sociale, și-au construit o identitate proprie reflectată în semne exterioare în măsură să fie „citite” sau recunoscute ca atare de „cei-lalți”. Din punctul de vedere al antropologiei culturale, identitatea se referă la aspecte ale relațiilor stabilite între diferite grupuri umane (etnice, sociale, politice, profesionale, religioase, sexuale etc.) care se consideră ele însele și sunt percepute de alții din afara grupului ca fiind distincte din punct de vedere cultural. Prin urmare, „identitățile” de grup dobândesc forme și

cannot be studied independently from their larger cultural background. In this view, the purpose of the archaeologists and historians is not only to identify the external symbols or 'status symbols' that defined this group of warriors, but also the features that relate to other social groups.

In the case of the warriors, the most obvious sign of inclusion in this social category was, always and within large cultural and geographical contexts, the panoply of weapons. However, weapons were not exclusively the attribute of the warrior or of war. They were status symbols with a larger meaning. The permission to carry weapons sometimes indicated the inclusion of their owners to the larger group of 'citizens' with the right to effectively participate in the decision-making process of the community gatherings. This would explain, for example, the presence of weapons in the graves of artisans (recognized as such owing to the tools contained in the funerary inventory, illustrating the craft of the deceased: smith, leatherworker, carpenter etc.). They were probably community members that had 'citizen' status, compared to the craftsmen who were buried solely with the tool set specific to their practice, who must have been foreigners in the respective environments. The addition of weapons in children

înțelesuri doar raportate la relațiile cu grupurile din afară și, de aceea, ele nu pot fi studiate izolat sau rupte dintr-un context cultural mai larg. Din această perspectivă, sarcina arheologilor și istoricilor este aceea de a identifica, printre altele, semnele exterioare sau „însemnele de rang” care au definit acest grup al războinicilor, dar și caracteristicile care au însoțit alte grupuri sociale.

În cazul războinicilor, însemnul cel mai evident al apartenenței la această categorie socială a fost, întotdeauna și pe spații geografice și culturale întinse, panoplia de arme. Armele nu au constituit însă doar atributul războinicului sau al războiului. Ele au constituit și simboluri de statut cu sens mai larg. Dreptul de a purta arme a subliniat uneori apartenența posesorilor lor la corpul mai larg al „cetățenilor” cu drepturi concrete în luarea unor decizii în adunările comunitare. Spre exemplu, așa se explică apariția armelor în inventarele unor morminte de artizani (recunoscuți ca atare prin prezența în aceleași inventare funerare a uneltelor specifice meseriei practicate: metalurgi, pielari, tâmplari etc.). Aceștia erau probabil membrii cu drepturi „cetățenești” ai comunităților în care activau, în timp ce meșterii îngropați doar cu instrumentarul specific ocupației lor trebuie să fi fost străini în mediile respective. Din aceeași

and women graves could be similarly explained. In these cases, the panoply expressed either the symbolic inclusion in the warrior class – through birth or virtual –, when the death happened before the initiation in the warrior group, in the case of children, or the assumption of a warrior's social functions and therefore of a family's, clan's or tribe's destiny, when the masculine lineage could no longer be ensured, in the case of women.

Symbolically, the destiny and social roles of a warrior, along with his higher or lower hierarchical authority, were highlighted on the occasion of public ceremonies that accompanied the important moments of his life, such as birth, warrior 'initiation', marriage, leave or return from military campaigns, victory, death etc.

At times of peace, the political chiefs, the most prestigious warriors and their retinue were the most visible persons in the society. They were individuals that radically influenced the community life in all its aspects. The prestige warriors, their wives and their entourage were the first to receive the influences arriving from other communities with which they were in contact. They set the fashion. They had direct contact with smiths and silversmiths, social categories that produced on order weapons, harness elements, as well

perspectivă ar putea fi explicată și apariția armelor în inventarele unor morminte de copii sau de femei. Panoplia semnifică și în aceste cazuri, fie apartenența simbolică la clasa războinicilor – prin naștere sau virtuală –, decesul survenind înaintea inițierii războinice în cazul copiilor, fie preluarea funcțiilor sociale ale războinicului și prin urmare a destinului unei familii, clan sau trib în situațiile în care nu mai era asigurată descendența masculină, în cazul femeilor înmormântate cu arme.

Din punct de vedere simbolic, destinul războinicului și funcțiile sale sociale, autoritatea sa mai mare sau ierarhic inferioară au fost evidențiate cu ocazia ceremoniilor publice care au însoțit momentele importante ale vieții, cum au fost nașterea, „inițierea” războinică, căsătoria, plecarea sau întoarcerea din campaniile militare, victoria, moartea etc.

Pe timp de pace, șefii politici, cei mai de seamă războinici și suitele care îi însoțeau erau persoanele cele mai vizibile în cadrul societății. Erau indivizii care influențau definitiv viața comunităților în toate aspectele ei. Războinicii de prestigiu, soțiile acestora și cei din anturajul lor erau primii care percepeau influențele venite dinspre alte comunități cu care intrau în contact. Se constituiau în persoanele care impuneau moda în cadrul comunităților. Erau

as various adornments and costume accessories. These individuals benefited from war prizes or monetary or precious metal stipends obtained from the Byzantine Empire in exchange for support in maintaining peace. The warriors were also the most important persons that were in direct contact with those participating in the spiritual life of the community or communities.

Many of these aspects are difficult to observe archaeologically. Therefore, the funerary finds play an important role in the reconstruction of the cultural identity of the communities. Burial is an important social event where the family of the deceased communicates and symbolically expresses through specific rituals the position that it has in the societal hierarchy. More exactly, during the burial ceremony the descendants try to restate their position in the community by using the status inherited from the deceased predecessor. When a leader or a member of the elite is buried, the family places in the grave the status 'symbols' of the deceased in a way that they can be seen by the entire community. Accompanying funerary banquets also had (just as today) an important role in social communication.

Consequently, the funerary inventories provide important information about the status and social

cei care aveau contact direct cu metalurgia și orfevierii, categorii sociale care lucrau la comandă arme, piese de harnașament, precum și diferite podoabe și accesorii vestimentare. Beneficiau de prăzile de război, de stipendiile în monedă sau metal prețios venite din Imperiul Bizantin ca suport pentru a păstra pacea. Războinicii erau de asemenea cele mai importante persoane care aveau legătură directă cu cei înregimentați în desfășurarea vieții spirituale a comunității sau a comunităților.

Multe dintre aceste aspecte sunt greu de observat din punct de vedere arheologic. De aceea, descoperirile funerare joacă un rol important în reconstituirea identității culturale a comunităților. În mormântarea constituie un eveniment social important prin care familia defunctului comunică și își afișează simbolic, prin intermediul unor ritualuri specifice, poziția pe care o ocupă în ierarhia comunitară. Mai precis, prin ceremonia de înmormântare, urmașii încearcă să-și reitereze poziția în cadrul comunității în virtutea moștenirii statutului conferit de înaintașul decedat. Atunci când este înmormântat un lider sau membru al elitei, familia depune în mormânt „însemnele” de statut ale defunctului pentru ca acestea să fie văzute de toată comunitatea. Se practica sau banchete funerare (la fel ca și

position of the community members, as well as about the manner by which the deceased and their descendants expressed a certain identity through ‘external symbols’.

Therefore, the analysis of the panoplies of weapons discovered in funerary contexts underlines the existence of military hierarchies. They are illustrated in different inventories identified with diverse hierarchical ranks. In the course of time, the archaeologists have discovered graves with complete panoplies of weapons (helmet, sword, sabre, backsword, spear, shield, armour etc.) accompanied by a rich ‘prestige’ inventory (jewellery, equipment or costume elements made of precious metals, particularly belts very richly decorated with appliquéés and strap-ends, clay vessels etc.), which have been identified with the top warrior elite (Fig. 1). For example, the more ornaments the belt had, the higher the social position of its owner was in the community (Fig. 2). The undecorated belts were worn by ordinary warriors of the Avar army.

Graves with a partial panoply and a poorer archaeological inventory have also been discovered. These graves contain only offensive weapons, belts without ornamental metal fittings and simple harness elements, lacking the elaborate decoration characteristic to the graves

astăzi), care au la rândul lor un rol important în comunicarea socială. Prin urmare, inventarele funerare furnizează informații importante referitoare la statutul și poziția socială a membrilor comunității, la modul în care defuncții și urmașii lor și-au exprimat prin semne „exterioare” o anumită identitate.

Astfel, analiza panopliilor de arme descoperite în contexte funerare reliefează existența unor ierarhii militare. Ele sunt evidențiate prin inventare diferite ale diverselor niveluri de ierarhizare. De-a lungul timpului, arheologii au descoperit morminte cu panoplii de arme complete (coif, spadă, sabie, paloș, arc, lance, scut, cuirasă etc.) și cu inventar „de prestigiu” bogat (podoabe sau piese de vestimentație din metale prețioase și mai ales centuri foarte bogat ornamentate cu aplici și capete de curea, vase din lut etc.), fapt care i-a determinat să atribuie aceste complexe funerare vârfurilor elitei războinice (Fig. 1). De exemplu, cu cât centura dispunea de mai multe ornamente, cu atât poziția socială a proprietarului era mai înaltă în cadrul comunității (Fig. 2). Centurile fără ornamente erau purtate de luptătorii de rând din cadrul armatei avar.

Au fost descoperite, de asemenea, morminte cu o panoplie parțială, în comparație cu cele menționate anterior, sau cu inventar arheologic mai sărac. În mormintele

of the leaders. Behind these ritual expressions and funerary inventories hide probably the ordinary warriors.

The noticeable differences in the structure of the grave inventories validate both the ranking of the upper societal level, namely the military elite, as well as that of the ordinary warriors.

At the same time, the great military and political chiefs communicated their social status through the attention given to their wives and/or women belonging to their house or retinue. The concern for showing the status is manifested through the costume or hair accessories worn by women. A series of graves contain numerous artefacts such as bronze, silver or gold earrings of various types, some of them real works of art, brooches, belts buckles, beads etc. The precious metals were the privilege of the elites. The more sophisticated the jewellery was, the higher the rank of its owner was in the society. As such, a series of jewellery, as well as several categories of earrings, have been identified with the leaders of the early medieval Empires of the steppes.

The social differences are visible also in other aspects of the burial rituals. Thus, women graves with numerous metal funerary items include clay vessels, to be used in the 'afterlife', which are otherwise

respective sunt prezente doar arme ofensive, centuri fără garnituri din metal ornamentale, precum și piese de harnașament simple, nedecorate fastuos ca în cazul mormintelor liderilor. În spatele acestor manifestări rituale și inventare funerare se ascund probabil războinicii de rând. Diferențele sesizabile la nivelul componenței inventarelor mormintelor certifică stratificarea atât la nivelul superior al societății, în cadrul elitei militare, cât și la nivelul războinicilor de rând.

Marii șefi militari și politici își etalau statutul social și prin atenția pe care o acordau soțiilor și/sau femeilor care făceau parte din cadrul casei acestuia sau a suitei care îl acompania sau îl însoțea. Grija pentru afirmarea statutului se manifesta prin accesoriile vestimentare cu care femeile își împodobeau hainele sau capul. Într-o serie de morminte au fost descoperite numeroase artefacte precum cercei din bronz, argint sau aur de diferite tipuri, unii dintre ei adevărate opere de artă, fibule, catarama, mărgelile etc. Metalele prețioase erau apanajul elitelor. Cu cât bijuteriile erau mai sofisticate, cu atât rangul persoanei care le-a purtat a fost mai mare în societatea timpului. Au fost identificate o serie de podoabe, precum câteva categorii de cercei, considerate ca piese purtate de cei care s-au aflat în fruntea Imperiilor stepelor din Evul

Fig. 1. Avar elite warriors – Reconstruction (drawing reproduced after: Aleksinskij/Zhukov/Butyagin/Korovkin 2005, 175-183, fig. 27). Războinici de elită avari – Reconstituire (Desen preluat din Aleksinskij/Zhukov/Butyagin/Korovkin 2005, 175-183, fig. 27).

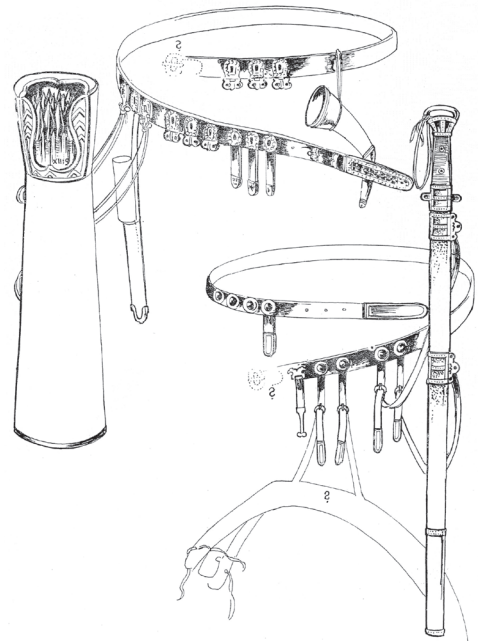

Fig. 2. Reconstruction of two belts characteristic of the elite warriors (drawings reproduced after: László 1955, 223, Fig. 60) Reconstituirea a două centuri de războinic de elită (Desene preluate din László 1955, 223, Fig. 60).

missing from ordinary women graves. Lastly, the presence of horse bones in the rich women graves equally indicates the high rank occupied by the noble women in the Avar society.

In many cases, the addition of the sacrificed horse in the richly furnished graves, along with all the harness elements (the straps were also

Mediu timpuriu. Diferențele sociale se observă și în ceea ce privește alte aspecte referitoare la ritualurile de înmormântare. În mormintele de femei conținând numeroase piese de inventar metalice, s-au descoperit și vase din lut, cu rolul de a fi utilizate în „viața de apoi”, recipiente ce lipsesc din mormintele femeilor de rând. În sfârșit, prezența

ornamented with numerous appliqués of various types), confirms the higher status of the respective warriors. However, the inclusion of horses in the graves is not exclusively reserved to the military elites, but rather evidences the social status of the deceased, be it ordinary soldiers, free and rich men, women and children, buried with a horse.

osemintelor de cal în mormintele feminine bogate indică la rândul lor poziția înaltă ocupată de femeile nobile din societatea avară.

În multe cazuri, depunerea în mormintele cu inventare bogate a calului sacrificat, însoțit de toate piesele de harnașament (curelele fiind și ele ornamentate cu aplici, multe și de diferite tipuri), completează poziția superioară a războinicilor respectivi. Însă, mormintele umane care conțin și cai nu sunt un atribut exclusiv al elitelor militare. Prezența cailor în morminte atestă mai degrabă statutul social al defunctului. Și războinicii de rând, dar și oamenii liberi și bogați, inclusiv femei și copii, au fost înmormântați cu cai.

III. Graves of Avar military chiefs in Transylvania

III.1. The Avar military chiefs of the Band-Noșlac type cemeteries from Transylvania

In this group, from eight cemeteries where graves that can be connected with the Avar ethnicity have been found³, only one grave of a military chief was identified, at Unirea II/Vereșmort (c. 5, Map 1, Gr. 1).

III.1.1. The grave from Unirea II/Vereșmort (c. 5, Pl. 11–17)

Although fortuitously discovered, the grave from Unirea II/Vereșmort has an extremely rich funerary inventory, which has allowed a conclusive identification of the deceased with the group of Avar military elites. The anthropological analyses of the skeleton have shown that he was an adult (27–28 years old) with Alpine-Northern features and few Mongoloid traits⁴. He was

³ Cosma 2017, 15–18.

⁴ Rustoiu/Ciută 2008, 93–94; Rustoiu/Ciută 2015, 116–117.

III. Morminte de șefi militari avari din Transilvania

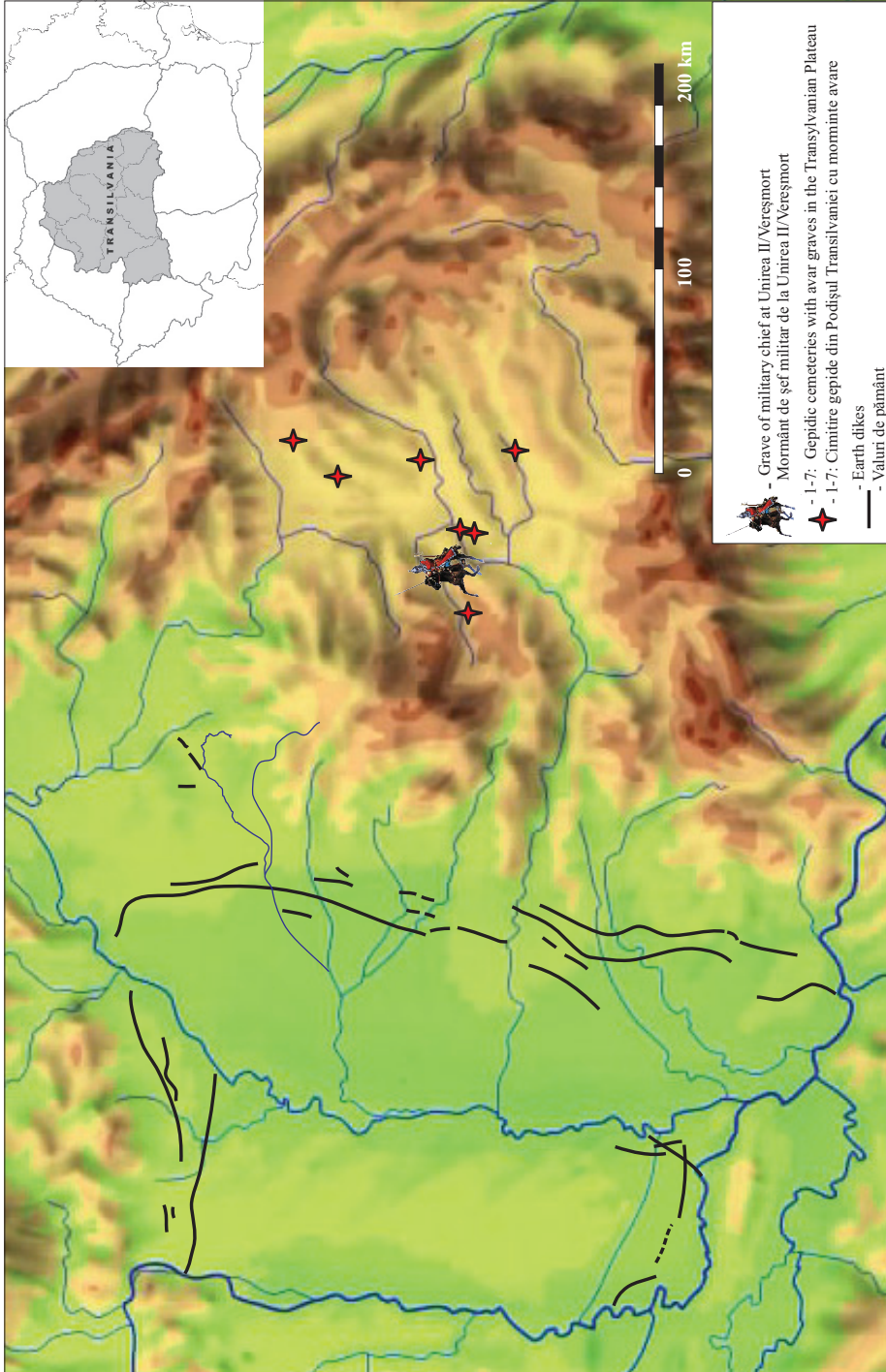
III.1. Șefi militari avari în cimitirele de tip Band-Noșlac din Transilvania

La nivelul cimitirelor din grupa Band-Noșlac, din cadrul celor 8 cimitire în care au fost descoperite și morminte ce pot fi puse pe seama etniei avare³, numai la Unirea II/Vereșmort a fost descoperit un mormânt de șef militar (c. 5, Harta 1, Gr. 1).

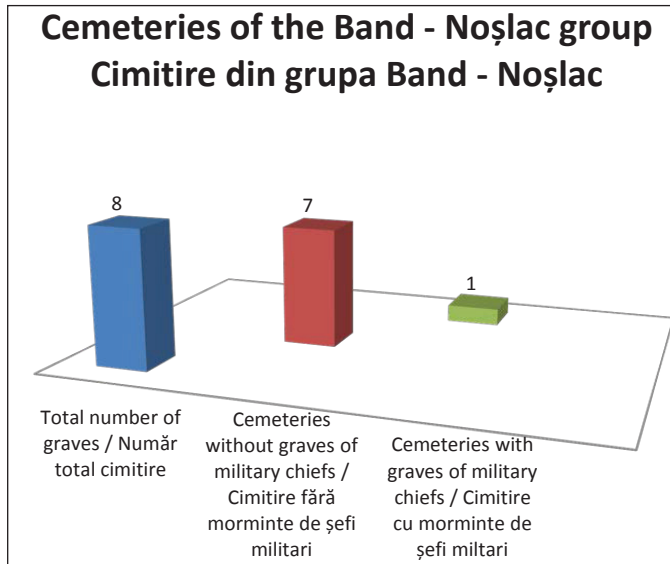
III.1.1. Mormântul de la Unirea II/Vereșmort (c. 5, Pl. 11–17)

Descoperit întâmplător, mormântul de la Unirea II/Vereșmort, a avut un inventar funerar extrem de bogat și în același timp concludent pentru a include persoana din respectivul mormânt în rândul elitelor militare avare. Analizele antropologice ale scheletului arată că avem de-a face cu un individ adult (27–28 ani), cu trăsături alpinoid-nordice și cu puține caracteristici

³ Cosma 2017, 15–18.

Map 1. Gepidic cemeteries with Avar graves in the Transylvanian Plateau (points after: Cosma 2017, Map 4).
Harta 1. Cimitire gepide din Podişul Transilvaniei cu morminte avar (punctele după: Cosma 2017, 17, Harta 4).

Gr. 1 – Cemeteries of the Band – Noșlac group /
Cimitire din grupa Band – Noșlac

buried with a horse, whose skeleton revealed morphological elements characteristic of the Avar environment in the Pannonian Plain⁵.

The funerary inventory is assembled from weapons, costume accessories and harness elements.

The backsword found in the grave (Pl. 11)⁶ deserves a particular attention. The iron hilt of the backsword was covered by wooden plates fixed with iron rivets. The hilt was then plated with a thin silver foil. The silver part of the hilt, which has the shape of a reversed truncated cone with a circular-oval section, is formed by two unequal parts, fixed

⁵ Rustoiu/Ciută 2008, 94–96; Rustoiu / Ciută 2015, 117–118.

⁶ Cosma 2017a, 88–91.

mongoloide⁴. A fost înmormântat cu cal. Analiza scheletului de cal prezintă elemente morfologice existente în mediul avar din Câmpia Pannonică⁵.

Mobilierul funerar se compune din arme, accesorii vestimentare și piese de harnașament.

Merită atenție în primul rând paloșul⁶ descoperit în mormânt (Pl. 11). Peste mânerul din fier al armei au fost fixate, cu ajutorul unor nituri din fier, plăsele din lemn. Mânerul a fost îmbrăcat într-o foiță subțire din argint. Partea de

⁴ Rustoiu/Ciută 2008, 93–94; Rustoiu/ Ciută 2015, 116–117.

⁵ Rustoiu/Ciută 2008, 94–96; Rustoiu/ Ciută 2015, 117–118.

⁶ Cosma 2017a, 88–91.

together transversally by narrow bronze bands decorated with parallel longitudinal ridges. At the hilt's end is attached a circular iron ring, partially immersed in the silver covering. The scabbard of the backsword is also preserved, along with the bronze fittings that fixed it to the belt. Two sets are placed along the length of the scabbard. One set is formed by two similar bronze plates, attached parallel to one another by five copper rivets. Starting at each end of the small plates, two parallel bronze bands decorated with ridges form an oval pattern that runs transversally around the scabbard. On some of these bands, the leather parts of the scabbard are still conserved. The other set was similar to the previous, but only one of the two small plates are preserved.

Both the hilt and the scabbard (the fixing system to the belt) identify the backsword from Unirea II/Vereşmort with the second Garam type, which is dated mainly from the second third of the 7th c.⁷ G. Csiki lists the weapon from Unirea II/Vereşmort under the V. II. A/1b Csiki type ('straight swords with one cutting-edge, without a cross-guard, with a hilt ornamented with precious metal foils')⁸. He lists

argint a mânerului, de forma unui trunchi de con răsturnat și circular-ovală în secțiune, este alcătuită din două părți inegale, fixate transversal una de alta cu ajutorul unor benzi înguste decorate longitudinal cu striuri paralele. Partea superioară a mânerului prezintă la exterior o verigă circulară din fier, parțial îngropată în partea de argint a mânerului. De asemenea, s-a păstrat și teaca paloșului care dispune de armături din bronz de fixare și prindere a tecii la centură. Piesele fac parte din două ansambluri plătate de-a lungul tecii. Un ansamblu era format din două plăcuțe asemănătoare, din bronz, fixate paralel cu ajutorul a 5 nituri din cupru. Din extremitățile superioară și inferioară ale plăcuțelor plecau două benzi paralele realizate din bronz, ornamentate cu striuri, care descriau un traseu oval ce înconjură transversal teaca. Pe unele din aceste benzi s-au mai păstrat bucăți de piele ale tecii. Celălalt ansamblu era asemănător cu primul, dar din cele două plăcuțe nu a fost recuperată decât una.

Paloșul de la Unirea II/Vereşmort, atât din punctul de vedere al mânerului cât și al tecii (a elementelor de pe teacă cu rol de prindere pe centură), poate fi inclus în tipul 2 Garam, datat în special în a doua treime a secolului VII⁷. În tipologia lui G. Csiki,

⁷ Garam 1991, 145–148, fig. 11.

⁸ Csiki 2009, 121.

⁷ Garam 1991, 145–148, fig. 11.

several Early Avar backswords of this type, but places most of them to the Middle and Late Avar periods⁹. This type is considered a special weapon, used by the Avar elite¹⁰.

According to the other finds that have been placed inside the warrior grave, the backsword from Unirea II/Vereșmort is dated from the Middle Avar period. The backsword is unique in Transylvania¹¹, but similar weapons have been found in Alföld and more particularly in the area across the Danube¹².

The costume accessories include undecorated strap-ends, buckles and appliqués for belts and harness straps (Pl. 12–15). All these finds have been more thoroughly presented by the authors that published the grave¹³. They are known in other parts of the Avar milieu of the 7th c. as well, particularly in the graves of the Avar warrior elite.

It is important to note that only one gold earring with an attached grape-shaped pendant has been found in the grave (Pl. 12/9). The warrior graves that contain only one precious metal earring have been dated to the Early Avar period of development of the Avar Khaganate in

arma de la Unirea II/Vereșmort se include în tipul V. II. A/1b Csiki („spade drepte cu un singur tăș fără gardă, cu mâner ornamentat cu lame din metal prețios”)⁸. G. Csiki precizează că există câteva exemplare descoperite în contexte din perioada avară timpurie, dar că cele mai multe datează în perioada avară mijlocie și târzie⁹. Respectivul tip de armă este considerat unul special, utilizat de către elita avară¹⁰.

Paloșul de la Unirea II/Vereșmort se înscrie temporal, în funcție de materialul cu care se asociază în mormânt, în perioada avară mijlocie. Este unicat în Transilvania¹¹. Astfel de arme au fost descoperite în Alföld, dar mai ales în spațiul de dincolo de Dunăre¹².

Accesoriile vestimentare din mormânt constau din limbi de curea neornamentate, cataramă, aplici pentru centura umană și pentru curelele harnașamentului (Pl. 12–15). Toate aceste piese au fost discutate pe larg de către cei care au publicat respectivul mormânt¹³. Ele se regăsesc în lumea avară din secolul VII, mai ales în morminte de războinici din elita avară.

⁹ Csiki 2009, 121.

¹⁰ Balint 1978, 173–184; Garam 1991, 145; Balint 1992, 338–343; Csiki 2009, 121.

¹¹ Cosma 2017a, 89–90.

¹² Csiki 2009, 120–121.

¹³ Rustoiu/Ciută 2015, 112–116.

⁸ Csiki 2009, 121.

⁹ Csiki 2009, 121.

¹⁰ Balint 1978, 173–184; Garam 1991, 145; Balint 1992, 338–343; Csiki 2009, 121.

¹¹ Cosma 2017a, 89–90.

¹² Csiki 2009, 120–121.

¹³ Rustoiu/Ciută 2015, 112–116.

Pannonia¹⁴. The addition of a single precious metal earring in the grave was a ritual brought from Eurasia by the first Avars that arrived in Pannonia and it signals the high-ranking warriors of the Avar Khaganate¹⁵.

In the grave from Unirea II/Vereșmort another 10 arrowheads and the bone plaque of a crossbow have been found (Pl. 16). The presence of arrowheads in the Avar graves, corroborated with their number, has been considered a sign of the lower or higher social status of the deceased¹⁶. In this case, the large number of arrowheads suggests once again that the deceased was an elite Avar warrior.

The helmet chainmail (Pl. 15/1–4) is another element that places the warrior on a higher level in the hierarchy of elite warriors of the Avar Khaganate¹⁷, a position equally indicated by the horse with complete harness lying next to the deceased (Pl. 17).

To conclude, the warrior from Unirea II/Vereșmort was a Gepidic-Avar mix, but its funerary inventory places him in the group of Avar military chiefs. He owned a horse of the

Un fapt ce trebuie remarcat se referă la prezența în mormânt doar a unui singur cercel din aur cu pendentiv atașat în formă de ciorchine de strugure (Pl. 12/9). Mormintele de războinici cu inventare în care s-a regăsit doar un singur cercel din metal prețios, au fost încadrate cronologic în perioada avară timpurie din evoluția Khaganatului avar în Pannonia¹⁴. Depunerea unui singur cercel din metal prețios în morminte este un atribut al războinicilor cu rang înalt din ierarhia Kaganatului avar, iar respectivul obicei este un ritual pe care primii avari care au ajuns în Pannonia l-au adus cu ei din Eurasia¹⁵.

În mormântul de la Unirea II/Vereșmort au fost descoperite și 10 vârfuri de săgeți, precum și placa de os de la arc (Pl. 16). Prezența vârfurilor de săgeți în mormintele avare, coroborat cu numărul lor în cadrul sepulturilor, a fost considerat ca desemnând statutul social, inferior sau superior, al celui decedat în cadrul societății avare¹⁶. În cazul de față, numărul mare de vârfuri de săgeți susține faptul că avem de-a face cu un războinic avar de elită.

Zalele de la coif (Pl. 15/1–4) sunt și ele un element ce îl plasează pe războinic într-o poziție superioară în ierarhia războinicilor de elită din

¹⁴ Bóna 1979, 5, 27.

¹⁵ Bóna 1979, 5, 27.

¹⁶ Poohl 1988, 26.

¹⁷ Rustoiu/Ciută 2015, 115, with the bibliography listed at notes 119–127; see also Kirpičnikov 1971, 22–32; Aleksinskij/Zhukov/Butyagin/Korovkin 2005, 163, 169, 177.

¹⁴ Bóna 1979, 5, 27.

¹⁵ Bóna 1979, 5, 27.

¹⁶ Poohl 1988, 26.

Reconstruction of the warrior from Unirea II Vereșmort / Reconstituire războinic Unirea II Vereșmort (after/după Cosma 2017, 17)

breed used by the Avars in Pannonia. He is also accompanied by artefacts, weapons and harness elements specific to the Avars, on behalf of which he participated to the control of the saline area Ocna Mureș. It is very probable that this warrior was part of the first cohorts of Avar warriors that entered Transylvania around the third decade of the 7th c.¹⁸ He can be considered as one of the leaders of the Gepidic-Avar community that buried its dead in the cemetery at Vereșmort, unearthed during the interwar period¹⁹.

¹⁸ Cosma 2017, 15–18, 33–34.

¹⁹ Roska 1934, 123–130.

Khaganatul avar¹⁷, statut susținut și de calul depus lângă defunct cu toate piesele de harnașament (Pl. 17).

Concluzionez că războinicul de la Unirea II/Vereșmort, a fost un metis gepido-avar, iar inventarul funerar îl plasează în rândul șefilor militari avari. A avut un cal din rasa celor utilizați de avarii din Pannonia. A deținut artefacte, arme și piese de harnașament specifice avarilor, în numele cărora a participat la conducerea zonei salinifere Ocna Mureș. Foarte probabil, respectivul războinic a făcut parte din primele trupe de războinici avari pătrunse în Transilvania în jurul deceniului III al secolului VII¹⁸. Poate fi considerat unul dintre liderii avari din comunitatea gepido-avară care și-a înmormântat morții în cimitirul de la Vereșmort cercetat în perioada interbelică¹⁹.

III.2. Șefi militari în cimitirele avare din Transilvania

Din cadrul celor 17 necropole, din Podișul Transilvaniei²⁰, complexe funerare ce pot fi catalogate drept „morminte de șefi militari avari” au fost descoperite la Bratei/

¹⁷ Rustoiu/Ciută 2015, 115 cu bibliografia de la notele 119–127; vezi și Kirpičnikov 1971, 22–32; Aleksinskij/Zhukov/Butyagin/Korovkin 2005, 163, 169, 177.

¹⁸ Cosma 2017, 15–18, 33–34.

¹⁹ Roska 1934, 123–130.

²⁰ Cosma 2017.

III.2. The military chiefs from the Avar cemeteries from Transylvania

Amongst the seventeen necropolises from Transylvania²⁰, funerary complexes that can be identified as ‘the graves of Avar military chiefs’ have been discovered at Bratei/Cimitirul nr. 2 (c. 1), Cicău (c. 3) and Teiuș (c. 4). These graves occur once

Cimitirul nr. 2 (c. 1), Cicău (c. 3), Teiuș (c. 4). Acestea sunt singulare în fiecare dintre cele trei cimitire. Materialul arheologic ce provine de la Câmpia Turzii (c. 2) susține faptul că și acolo a existat cel puțin un șef militar avar (posibil chiar 2 morminte de șefi militari), (Harta 2–3, Tab 1, Gr. 2–4).

No. of graves per cemetery / Număr morminte per cimitir		Total no. of graves in the cemetery / Număr total morminte în cadrul cimitirului			No. of military chiefs graves in the cemetery / Număr de morminte de șefi militari în cadrul cimitirului
Cemetery type / Tip de cimitir					
Inhumation cemetery / Cimitire de inhumație	Cicău (c. 3)	6			1
	Teiuș (c. 4)	60			1
	Câmpia Turzii (c. 2)	peste 60			1
Bi-ritual cemetery / Cimitire birituale	Bratei/Cimitirul nr. 2 (c. 1)	Cremation graves / Mor- minte de incinerareție	Inhuma- tion graves / Mor- minte de inhumație	Ceno- taph / Ceno- taf	Inhumation graves / Morminte inhumație
		210	39	1	1

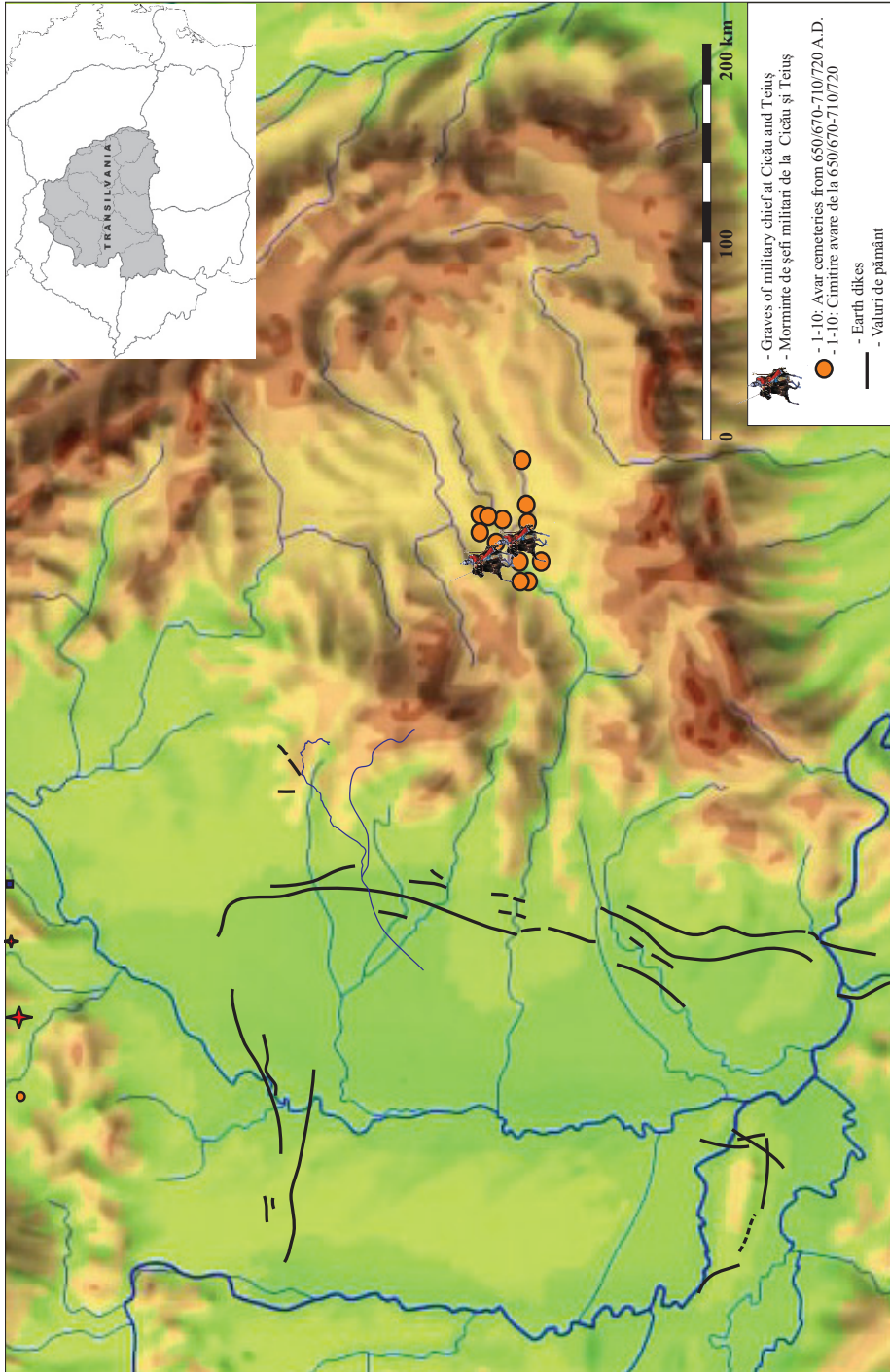
Tab. 1 – Number of graves identified with military chiefs in the Avar cemeteries from Transylvania

Tab. 1 – Număr de morminte de șefi militari la nivelul cimitirelor avară din Transilvania

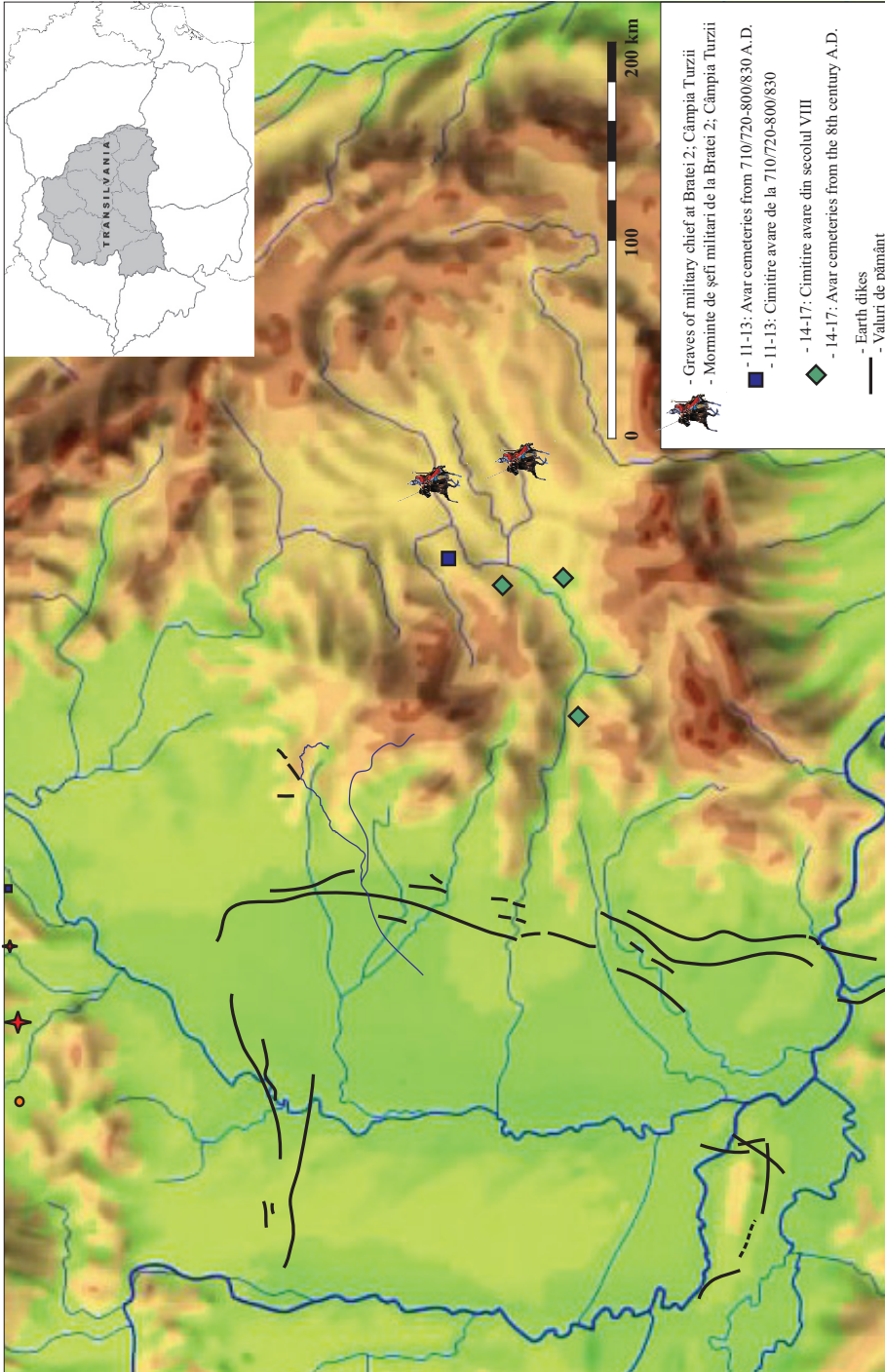
in each of the three cemeteries. The archaeological finds discovered at Câmpia Turzii (c. 2) indicate that at least one Avar military chief (possibly even two graves) was present at the site (Map 2–3, Tab 1, Ch. 2–4).

Cronologic, mormintele de la Cicău și Teiuș datează în perioada avară mijlocie, iar mormântul de la Bratei/Cimitirul nr. 2 și piesele de la Câmpia Turzii se încadrează în perioada avară târzie (Tab. 2, Harta 2–3).

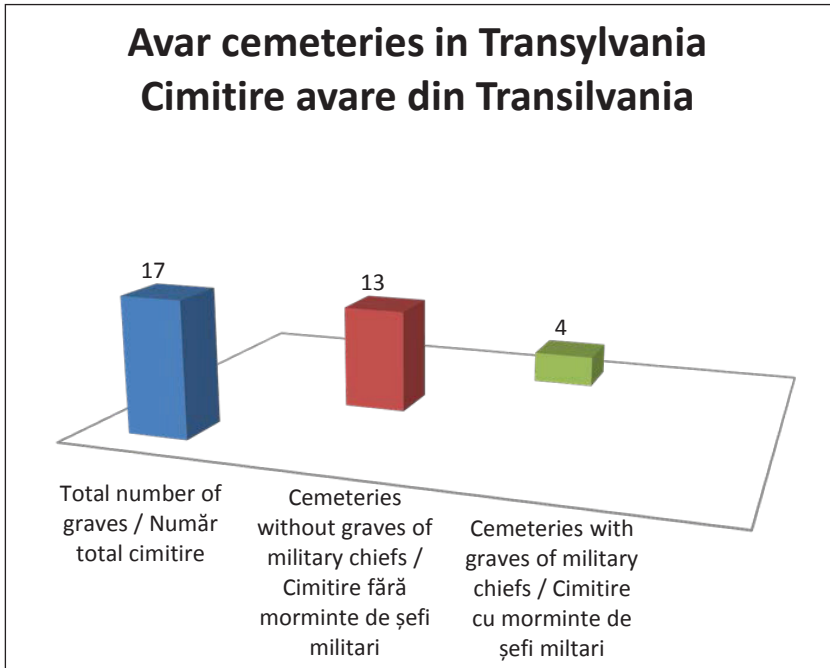
²⁰ Cosma 2017.

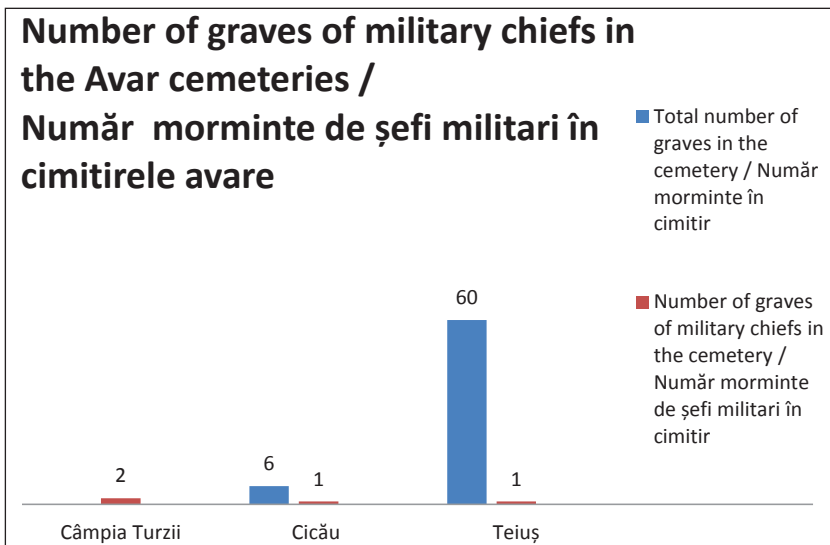
Map 2. Avar cemeteries and graves in the Transylvanian Plateau dating to the 7th–8th centuries (points after Cosma 2017, 19, Map. 5).
 Harta 2. Cimitire și morminte avari din Podișul Transilvaniei din secolele VII–VIII (punctele după Cosma 2017, 19, Harta 5).

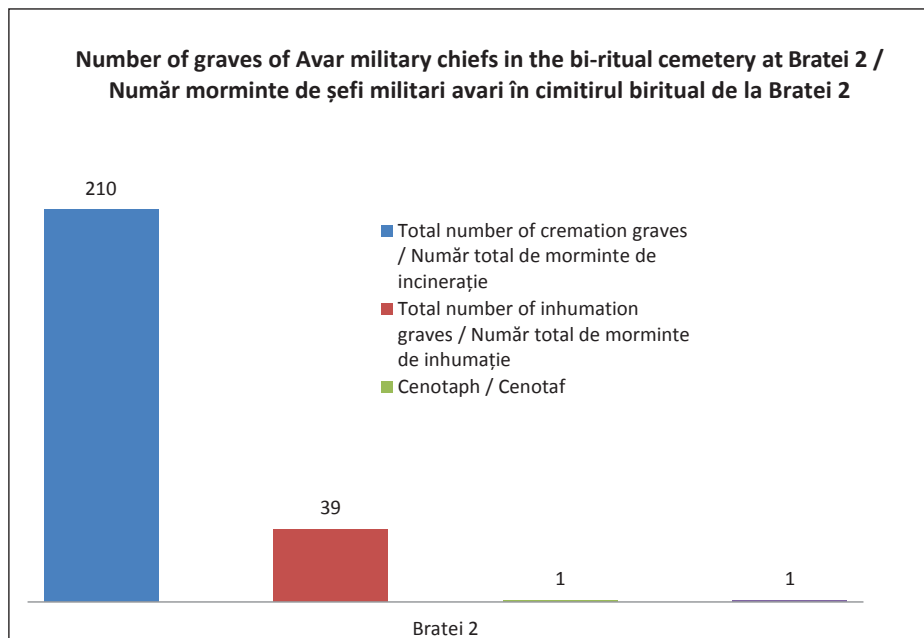
Map 3. Avar cemeteries and graves in the Transylvanian Plateau dating to the 8th centuries (points after Cosma 2017, 19, Map. 5).
Harta 3. Cimitire și morminte avar de Podișul Transilvaniei din secolul VIII (punctele după Cosma 2017, 19, Harta 5).

Gr. 2 – Avar cemeteries in Transylvania / Cimitire avarе din Transilvania

Gr. 3 – Number of graves of military chiefs in the Avar cemeteries / Număr morminte de șefi militari în cimitirele avarе

Gr. 4 – Number of graves of Avar military chiefs in the bi-ritual cemetery at Bratei 2 /
Număr morminte de șefi militari avari în cimitirul biritual de la Bratei 2

The graves from Cicău and Teiuș have been dated to the Middle Avar period, whereas the grave from Bratei/Cemetery no. 2 and the objects from Câmpia Turzii are from the Late Avar period (Tab. 2, Map 2–3).

III.2.1. The grave from Cicău (c. 3, Pl. 4–5)

In the cemetery at Cicău (dated to the Middle Avar period – 650/670–710/720), six graves have been found, one of which was fully destroyed already during ancient times. From the five researched graves, based on the artefacts

Reconstruction of the warrior at Teiuș / Propunere de reconstituire a șefului militar avar din cimitirul de la Teiuș (after/după Cosma 2017, 19).

Cemeteries / Cimitire	Chronology / Cronologie	
	650/670–710/720	720–760
Cicău (c. 3)		
Teiuș (c. 4)		
Câmpia Turzii (c. 2)		
Bratei/ Cemetery/ Cimitirul no. 2 (c. 1)		

Tab. 2 – Chronology of graves identified with military chiefs from Transylvania / Cronologia mormintelor de șefi militari din Transilvania

accompanying the deceased, only one archaeological complex can be interpreted as the grave of a military chief. The grave stands out by the richness of the funerary inventory, which included several types of weapons, harness elements, accessories for the costume and the harness straps (c. 3, Pl. 4–5).

Weaponry included a sabre, an axe and a spearhead.

The blade of the sabre from Cicău curves slightly towards the inside, while the point curves towards the outside. The cross-guard has the shape of a rectangular rod. The hilt is inclined in the direction opposite to the point and ends in an angle. At the end of the hilt, the rivet meant to attach the wooden plates of the grip is still preserved²¹. The sabre from Cicău belongs to the group of sabres used by the Avar warriors in the Carpathian basin²². Sabres such

²¹ Details about the shape of the sabre from Cicău are given in: Cosma 2017a, 87–88.

²² Čilinska 1973, 23–24; Garam 1979, 78–79; Garam 1991, 142; Simon 1993,

III.2.1. Mormântul de la Cicău (c. 3, Pl. 4–5)

În cadrul cimitirului de la Cicău (plasat temporal în perioada avară mijlocie 650/670–710/720), au fost descoperite 6 morminte, dintre care unul a fost complet distrus încă din vechime. Din cadrul celor cinci morminte cercetate, conform artefactelor depuse alături de decedat, numai un singur complex arheologic poate fi interpretat ca mormânt de șef militar. Mormântul se remarcă prin bogăția inventarului funerar compus din mai multe tipuri de arme, piese de harnașament, accesorii vestimentare și pentru curelele harnașamentului (c. 3, Pl. 4–5).

Armamentul este constituit dintr-o sabie, un topor și un vârf de suliță.

Lama sabiei de la Cicău este ușor curbată spre interior, iar vârful spre exterior. Garda este formată dintr-o tijă dreptunghiulară. Mânerul este înclinat în direcția inversă vârfului. Capătul mânerului se termină în unghi. În capătul mânerului se păstrează un nit care a avut rolul de

as the one from Cicău fit in the Csiki's V.III.A 'sabres with a slightly curved blade' type, which appeared at the end of the Early Avar period and subsequently reached peak popularity during the Middle Avar period. It continued to be used also afterwards, during the Late Avar period²³.

The numerous studies on the origin, typology and chronology of the sabres used in Early Middle Ages Central Europe have traced their origin in Asia, from where they were introduced in Europe along with the population movements from Asia into Europe. Their use within the Avar Khaganate installed in the Carpathian basin began somewhere during the Middle Avar period (when most finds are dated) and continued during the Late Avar period²⁴. The adoption of the sabre has been directly connected to the stirrup and the improved control of the horse gained with it by the light cavalry warriors, implicitly easing the handling of the sabre in a one-to-one encounter²⁵.

The axe and the spear are also

171–172; Garam 1995, 342–345; Sós/Salamon 1995, 66–67; Csiki 2009, 35, 125–130.

²³ Csiki 2009, 131.

²⁴ Balint 1978, 184–186; Garam 1991, 142–160; Balint 1992, 338–343; Simon 1993, 171–174; Csiki 2009, 125–136.

²⁵ Garam 1991, 160.

a fixa plăselele ce placau mânerul²¹. Tipologic, sabia de la Cicău se înscrie în grupul celor utilizate de războinicii avari în Bazinul Carpatic²². De exemplu, săbii precum cea de la Cicău formează tipul V. III. A Csiki „săbii cu lama ușor curbată”, despre care se precizează că au apărut la sfârșitul perioadei avar timpurii, au fost utilizate cu maximă intensitate în perioada avară mijlocie, fiind însă prezente și în perioada avară târzie²³.

Ceea ce poate fi reținut din numeroasele studii despre originea, tipologia și datarea săbiilor din Evul Mediu timpuriu din centrul Europei este că originea acestora trebuie căutată în Asia, pătrunderea lor în Europa se datorează mișcărilor de populație dinspre Asia spre Europa, iar utilizarea lor în Khaganatul avar din Bazinul Carpatic începe cândva în perioada avară mijlocie (perioadă de timp în care datează cele mai multe exemplare descoperite), săbiile fiind însă întâlnite și în perioada avară târzie²⁴. Apariția sabiei a fost pusă în legătură directă cu utilizarea

²¹ Pentru detalii referitoare la forma sabiei de la Cicău vezi: Cosma 2017a, 87–88.

²² Čilinska 1973, 23–24; Garam 1979, 78–79; Garam 1991, 142; Simon 1993, 171–172; Garam 1995, 342–345; Sós/Salamon 1995, 66–67; Csiki 2009, 35, 125–130.

²³ Csiki 2009, 131.

²⁴ Balint 1978, 184–186; Garam 1991, 142–160; Balint 1992, 338–343; Simon 1993, 171–174; Csiki 2009, 125–136.

attributes of the Avar warrior, both having numerous analogies in the Avar milieu of Central and Eastern Europe. On the one hand, their presence in the graves is considered a symbol of the social status that the deceased had in his community, in this case a warrior²⁶. On the other hand, several theories have assumed an apotropaic role of the presence of axes in graves²⁷.

Nevertheless, the inclusion of all these three types of weapons in a funerary inventory (sabre, axe and spearhead, Pl. 4/1–3) signals both the warrior identity and the upper rank of the deceased from Cicău.

His identity as a warrior is further confirmed by his burial together with the horse and its harness (Pl. 4/4–19). The horse was a Tarpan²⁸, a subspecies used by the Avars²⁹. The harness straps were adorned with a series of bronze appliqués and phalerae (Pl. 5) with analogies in the graves of Avar warriors discovered within the Avar Khaganate.

The significance of this grave is

²⁶ About the interpretation of the inclusion of weapons in Avar graves see for example in: Csiky 2007, 305–323; Csiky 2009 <http://doktori.btk.elte.hu/hist/csikygergely/diss.pdf>; Zábójník 2015, 277–291; Szücsi 2013–2014, 138–139.

²⁷ Szücsi 2013–2014, p. 138–139.

²⁸ Georocanu et alii 1977, 285–294.

²⁹ Rustoiu/Ciută 2008, 96; Rustoiu/Ciută 2015, 117–118.

scăriței de șa, care a ușurat mânăuirea calului de către războinicul din trupele de cavalerie ușoară și implică utilizarea sabiei cu mai multă ușurință în lupta corp la corp²⁵.

Toporul și sulița sunt și ele atribute ale războinicului avar, ambele cu analogii numeroase în lumea avară din centrul și estul Europei. Prezența lor în morminte sunt un simbol al statutului social al decedatului în comunitate, în cazul de față a aceluia de războinic²⁶. În ceea ce privește interpretarea prezenței topoarelor în cadrul mormintelor, s-au emis teorii referitoare la rolul apotropaic al respectivelor artefacte asupra decedatului²⁷.

Cert este că prezența celor trei tipuri de arme depuse în mormânt (sabie, topor și vârf de lance, Pl. 4/1–3), pe de o parte precizează statutul de războinic al decedatului de la Cicău, iar pe de altă parte, asocierea celor trei arme în interiorul mormântului conferă un statut superior războinicului.

Că avem de-a face într-adevăr cu un războinic este confirmat de faptul că el a fost înmormântat cu calul și piesele de harnașament

²⁵ Garam 1991, 160.

²⁶ Pentru interpretarea prezenței armelor în mormintele avare vezi de exemplu: Csiky 2007, 305–323; Csiky 2009 <http://doktori.btk.elte.hu/hist/csikygergely/diss.pdf>; Zábójník 2015, 277–291; Szücsi 2013–2014, 138–139.

²⁷ Szücsi 2013–2014, p. 138–139.

emphasized in comparison with the other four graves from Cicău³⁰. Two of the graves, which include different types of earrings, have been identified with women, possibly the wife and/or concubines of the military chief. The grave of an ordinary warrior, containing only one axe, has also been found in the cemetery. He probably occupied a second rank in the hierarchy of the community. Another studied grave containing only one knife and another with no funerary inventory could have held the remains of the servants or slaves of the ruling family.

The position of the grave belonging to the military chief within the cemetery at Cicău outlines once again the particular status that this person had in the community. The grave is placed alone in an imaginary row. At a certain distance from it, a first group of three graves (the one with jewellery, of a woman, the warrior grave with an axe and the one destroyed) form a row. They were probably the persons closest to the military chief. The remaining two graves are further away from the main group³¹.

Until future archaeological discoveries, the Middle Avar cemetery at Cicău can be considered an example of an Avar family led by an upper

(Pl. 4/4–19). Calul șefului militar de la Cicău a fost de rasă tarpan²⁸, specie cabalină utilizată de avari²⁹. Cuzelele harnașamentului au fost împodobite cu o serie de aplici și falere din bronz (Pl. 5), și ele cu analogii în morminte de războinici avari din Khaganatul avar.

Importanța acestui mormânt iese în evidență în momentul în care se compară cu celelalte patru morminte descoperite la Cicău³⁰. Două dintre morminte au fost atribuite unor femei și au conținut diferite tipuri de cercei. Cele două decedate au putut fi soția și/sau concubinele șefului militar. De asemenea, în cimitir a mai fost descoperit un mormânt de războinic de rând, care a conținut doar un topor, posibil al doilea în ierarhia comunității. Un alt mormânt cercetat a conținut doar un cuțit, iar un altul a fost lipsit de inventar funerar. Cele din urmă pot fi puse pe seama servitorilor sau sclavilor familiei conducătoare.

Poziția mormântului de șef militar de la Cicău în aria cimitirului reliefează și ea statutul deosebit pe care l-a avut respectiva persoană în cadrul comunității. Mormântul este dispus singur pe un șir imaginabil. Celelalte morminte formează două grupuri distincte. Un prim grup este

²⁸ Georoceanu et alii 1977, 285–294.

²⁹ Rustoiu/Ciută 2008, 96; Rustoiu/Ciută 2015, 117–118.

³⁰ Cosma 2017, 53–56.

³⁰ Cosma 2017, 53–56.

³¹ Winkler et alii 1977, 278, fig. 2.

rank military chief from Transylvania.

III.2.2. The grave from Teiuș (c. 4, Pl. 6–10)

In Teiuș, an inhumation necropolis has been researched on the terrace called ‘Cetățuie’, where sixty certain and other possible destroyed Avar graves have been identified. The deceased were buried during the Middle Avar period and possibly the early phases of the Late Avar period (650/670–710/720–760).

The cemetery is an archaeological site that allows the application of the comparison method on the funerary inventories of the graves, ultimately aiming for the determination of the social structure that characterized the community which buried its dead at Teiuș³².

Amongst the sixty graves from the cemetery at Teiuș, only one, recorded as G. 53, could belong to an Avar military chief. Compared to the rest of the graves from the necropolis, the grave G. 53 is an extremely rich funerary complex, containing numerous artefacts of various types (c. 4, Pl. 6–10).

The deceased in G. 53 was placed in a wooden box, recognized owing to the preservation of nine iron nails which held the coffin planks together (Pl. 9/3–11). This is the

format de un șir de trei morminte (cel de femeie cu bijuterii, cel de războinic cu topor și cel distrus), dispus la o anumită distanță de mormântul șefului militar. Cei trei defuncți au fost probabil cele mai apropiate persoane de șeful militar de la Cicău. Alte două morminte sunt dispuse la o depărtare mai mare de grupul principal de morminte³¹.

Până la eventuale noi date arheologice, cimitirul de la Cicău, databil în perioada avară mijlocie, poate reprezenta un exemplu pentru felul în care arăta o familie avară condusă de un șef militar de rang superior, din Transilvania.

III.2.2. Mormântul de la Teiuș (c. 4, Pl. 6–10)

În localitatea Teiuș, pe terasa „Cetățuie”, a fost cercetată o necropolă de inumație care a conținut sigur 60 de morminte avare și probabil încă altele distruse. Cimitirul datează din perioada avară mijlocie și posibil și în primele faze ale perioadei avare târzii (650/670–710/720–760). Este un obiectiv arheologic care permite punerea în practică a metodei comparației inventarelor funerare a mormintelor, în eforturile de identificare a structurii sociale la nivelul comunității care și-a îngropat morții la Teiuș³².

³¹ Winkler et alii 1977, 278, fig. 2.

³² Cosma 2017, 79–89.

³² Cosma 2017, 79–89.

only grave from the cemetery at Teiuș with such finds.

The deceased wore a special belt. The belt buckle, the plate that fixed it to the belt and the appliqués that decorated the belt have been preserved (Pl. 6). A bronze cast strap-end, decorated on both of its sides, was attached to one of belt's ends (Pl. 7/2). A helicoid bronze cast appliqué was also fixed on the belt (Pl. 7/1). Buckles and small bronze appliqués complete the funerary inventory that assembled the man's costume (Pl. 7/3–13). Altogether, the artefacts included in the funerary inventory emphasize the upper status of the man from Teiuș. Furthermore, the deceased was buried with a clay vessel (Pl. 10/4). Its addition in the grave, as a recipient with a special significance for the warrior's afterlife, reinforces the higher position of this individual in the community³³.

The evidence that the man buried in the grave number 53 was also an important military chief is provided by the backsword and the harness elements included in his grave. The backsword from Teiuș, without a cross-guard³⁴, is of Garam second type³⁵ or Csiki V. II. A/1a type, defined as 'swords with a straight blade, with one cutting-edge,

În cimitirul de la Teiuș, din cadrul celor peste 60 de morminte, numai unul, numerotat M. 53, poate fi încadrat în rândul mormintelor de șefi militari avari. În comparație cu restul mormintelor din necropolă, mormântul M. 53 este un complex funerar extrem de bogat. Artefactele sunt numeroase și de multe tipuri (c. 4, Pl. 6–10).

Defunctul din mormântului M. 53 a fost înmormântat într-o cutie din lemn, dovadă fiind cele nouă scoabe din fier care au avut rolul de a fixa scândurile coșciugului (Pl. 9/3–11). Este singurul mormânt din cimitirul de la Teiuș cu un astfel de conținut.

Centura decedatului a fost una deosebită. S-a păstrat catarama cu plăcuța de fixare pe centură și, de asemenea, aplicele ce ornau centura (Pl. 6). La capăt, centura a fost dotată cu o limbă de curea turnată din bronz, ornamentată pe ambele fețe (Pl. 7/2). Pe curea a fost atașată și o aplică turnată din bronz, în formă de elice (Pl. 7/1). Catarama și mici aplici din bronz completează inventarul funerar ce a făcut parte din accesoriile vestimentare ale defunctului (Pl. 7/3–13). Toate acestea scot în evidență statutul superior al defunctului de la Teiuș. Decedatul a fost înmormântat inclusiv cu o oală din lut (Pl. 10/4). Prezența în mormânt a celei din urmă, cu semnificații deosebite în viața de după moarte a războinicului, indică

³³ Cosma 2011, 121–133.

³⁴ Cosma 2017a, 88, 90.

³⁵ Garam 1991, 145–152, fig. 11.

without a cross-guard³⁶ (Pl. 10/1). G. Csiki has already pointed out the frequency of this type in the Avar milieu. Backswords of this shape characterize the Early Avar period, but they are frequent during the following Middle and Late Avar periods as well³⁷. A similar chronological sequence has been suggested for a series of finds from the Avar cemeteries across Slovakia³⁸.

The large number of appliqués and accessories for the harness straps is noticeable (Pl. 8). These (with analogies in the graves of elite Avar warriors) validate the upper position occupied by the Avar warrior from the grave no. 53 at Teiuș in his community.

Within the cemetery at Teiuș, only two other graves included weapons, thus identifying their owners with warriors. One of them is grave no. 3, which contained a single spearhead, and the other is ‘the grave with horse’, inside which a sword and several appliqués have been found³⁹. None of the two fighters can be considered elite Avar warriors. Rather, they can be connected with the military men that assembled the cohorts of Avar fighters placed under the command of the military chiefs.

și ea statutul deosebit al persoanei în cauză, în cadrul comunității³³.

Faptul că la Teiuș, bărbatul din mormântul 53 a fost și un șef militar însemnat este demonstrat de paloșul, precum și de piesele de harnașament depuse în mormânt. Paloșul de la Teiuș, fără gardă³⁴ (Pl. 10/1), se include în tipul 2 Garam³⁵, sau în tipul V. II. A/1a Csiki denumit „spade cu lama dreaptă cu un tăiș și fără gardă”³⁶. G. Csiki precizează că respectivul tip de armă este unul foarte frecvent în lumea avară, exemplare de acest gen fiind caracteristice perioadei avare timpurii, dar frecvente în perioada avară mijlocie și târzie³⁷. O datare asemănătoare celei precizate a fost indicată și pentru o serie de arme descoperite în cimitire avare din Slovacia³⁸.

Se remarcă, de asemenea, numărul mare de aplici și accesorii pentru curelele harnașamentului (Pl. 8). Și acestea din urmă (și ele cu analogii în morminte ale războinicilor din cadrul elitei avare) contribuie la înțărirea statutului înalt al războinicului avar din mormântul 53 de la Teiuș, în cadrul comunității în care a trăit.

³⁶ Csiki 2009, 120–121.

³⁷ Csiki 2009, 120–121.

³⁸ Čilinska 1973, 23–24.

³⁹ Cosma 2017, 80/M3, 88/Grave with horse.

³³ Cosma 2011, 121–133.

³⁴ Cosma 2017a, 88, 90.

³⁵ Garam 1991, 145–152, fig. 11.

³⁶ Csiki 2009, 120–121.

³⁷ Csiki 2009, 120–121.

³⁸ Čilinská 1973, 23–24.

These two fighters were very probably the adjuncts of the military chief buried in the grave no. 53. At the same site, richly furnished women graves are numerous. They contain jewellery, costume accessories and pottery, which suggest the elite status of these women. They were probably the wives and concubines of the military chief and his familiars. Compared to the above, the slaves and the servants have been buried without artefacts.

No plan of the cemetery at Teiuș has been preserved. In this situation, the position of the grave no. 53, considering that it contained the remains of a military chief, cannot be discussed in relation with the layout of the other graves within the cemetery.

III.2.3. The graves from Câmpia Turzii (c. 2, Pl. 2–3)

In March 1912, when a gravel quarry was dug on the former property of dr. Miklós Betegh, between Câmpia Turzii and Ghiriș-Sâncraiu, several graves have been identified in the gravel layer. According to the information provided by the Transylvanian archaeologist Téglás, horse bones were added in at least two of the graves. Although the recovered content has been mixed, the inventory of several graves can still be reconstructed from Téglás'

În cimitirul de la Teiuș mai sunt doar două morminte care au conținut arme, deci atribuibile unor războinici. Este vorba despre Mormântul 3, care a conținut un singur vârf de lance, și de „mormântul cu cal”, din care au fost recuperate o sabie și câteva aplici³⁹. Nici unul dintre cei doi luptători nu pot fi plasați în rândul războinicilor de elită avari. Pot fi însă încadrați în categoria militarilor ce formau cețele de luptători avari, din subordinea șefilor militari. Cei doi luptători din mormintele 3 și cel cu cal au fost, foarte probabil, adjunctii șefului militar din Mormântul 53 de la Teiuș. De asemenea, la Teiuș sunt numeroase mormintele de femei cu un bogat inventar funerar, ce constă în podoabe, accesorii vestimentare sau ceramică, ceea ce încadrează persoanele respective în rândul elitelor. Ele au fost probabil soțiile și concubinele șefului militar sau ale apropiaților acestuia. Sclavii și slujitorii au fost înmormântați fără artefacte.

Nu s-a păstrat nici un plan al cimitirului de la Teiuș, motiv pentru care nu se pot emite observații referitoare la poziția Mormântului 53/Mormânt de șef militar, în aria cimitirului în raport cu celelalte sepulturi din necropolă.

³⁹ Cosma 2017, 80/M3, 88/Mormânt cu cal.

notes. Aside from those, in the case of many artefacts it can only be determined that they were part of grave sets. Chronologically, the cemetery belongs to the Late Avar period.

Two graves, for which information about the funerary inventory is available (only combat axe, spearhead and stirrup: Pl. 2), contain the remains of Avar warriors. It is however indubitable, according to the finds (Pl. 3), that the Avar community at Câmpia Turzii included one or two persons who were part of the eighth-century Avar elite.

III.2.4. The grave from Bratei/Cemetery no. 2 (c. 1, Pl. 1)

In the bi-ritual cemetery at Bratei/Cemetery no. 2, only one inhumation grave of an adult includes a horse (Tab. 1), along with artefacts characteristic to the funerary panoply of a member of the Avar elite (Map 4, Tab. 1, Gr. 4).

The 'avar grave with horse' has been found 'at the eastern limit of the place where the research has started' in the cemetery at Bratei/Cemetery no. 2. The position of the grave is not marked on the plan of the cemetery published by the author of the research⁴⁰.

The grave is located on one of the outer limits of the cemetery, like

III.2.3. Mormintele de la Câmpia Turzii (c. 2, Pl. 2–3)

Pe fosta proprietate a dr. Miklós Betegh, care se afla între Câmpia Turzii și Ghiriș-Sâncraiu, în martie 1912, cu ocazia exploatării balastului, în stratul de pietriș au fost identificate mai multe morminte. Conform relatărilor lui Tégylás, cel puțin două morminte au conținut și oase de cal. Piese recuperate s-au amestecat. Totuși, pe baza notițelor lui Tégylás, poate fi distins inventarul câtorva morminte. Sunt însă și artefacte despre care se știe numai că au făcut parte din mormintele cimitirului de la Câmpia Turzii. Cimitirul se înscrie cronologic în epoca avară târzie.

Două dintre mormintele despre care sunt date referitoare la mobilierul funerar descoperit în interiorul lor (doar topor de luptă, sulită, scăriță de șa: Pl. 2) au aparținut unor războinici avari. Sigur însă, în comunitatea avară de la Câmpia Turzii au existat una, poate chiar două persoane, care conform pieselor descoperite acolo (Pl. 3) pot fi plasate în categoria elitei avare din secolul VIII.

III.2.4. Mormântul de la Bratei/Cimitirul nr. 2 (c. 1, Pl. 1)

În cimitirul biritual de la Bratei/Cimitirul nr. 2, a fost descoperit un

⁴⁰ Bârză 1977, Fig. 39.

almost all of the remaining inhumation graves. The peripheral layout of the Avar grave with horse within the cemetery, similar to the other inhumation graves, indicates that the inhumed deceased belonged to a group that arrived at Bratei later than those that practiced cremation, who are buried in the middle of the circle outlined by the inhumation graves.

From the grave, bronze cast strap-ends and appliqués, a horse bit and two iron stirrups (Pl. 1) have been recovered. Their characteristics place the funerary complex in the 8th c.

Weapons are absent (or they have not been recovered) from the grave, therefore there is no certainty that the deceased was one of the 'Avar military chiefs'. Even so, compared to the rest of the graves from the cemetery at Bratei/Cemetery no. 2, the funerary inventory of the 'Avar grave with horse' indicates that the deceased was one of the important persons, if not the most important one, of the Slavic-Avar community living at Bratei. In the Avar Khaganate, those buried with a belt richly decorated with various appliqués and strap-ends, along with other costume accessories, but without weapons, have been considered part of the Avar political elite⁴¹.

singur mormânt de înmormântat de adult înmormântat cu cal (Tab. 1), cu artefacte care fac parte din panoplia funerară a unui individ din elita avară (Harta 3, Tab. 1, Gr. 4).

Mormântul de avar cu cal a fost descoperit la „marginea de răsărit a locului de unde au început cercetările” cimitirului de la Bratei/Cimitirul nr. 2. Poziția mormântului nu este marcată pe planul cimitirului publicat de autoarea cercetării⁴⁰. Acesta s-a aflat pe una dintre laturile exterioare ale cimitirului, la fel ca aproape toate mormintele de înmormântare din necropolă. Poziția periferică a mormântului de avar cu cal în cimitir, asemănătoare cu a celorlalte morminte de înmormântare, arată faptul că înmormântările sunt o populație ajunsă la Bratei (jud. Sibiu) ulterior celor ce se incinerau, ale căror morminte se află în mijlocul cercului marcat de mormintele de înmormântare.

Din mormânt au fost recuperate limbi și aplici de curea turnate din bronz, o zăbală, două scărițe din fier (Pl. 1). Datarea artefactelor descoperite plasează complexul funerar în secolul VIII.

Lipsește armele (poate nu au fost recuperate), pentru că mormântul să fie inclus fără dubii în categoria mormintelor de „șefi militari avari”. Chiar dacă lipsesc armele,

⁴¹ See for example: Laszlo 1955; Csallány

⁴⁰ Bârză 1977, Fig. 39.

Whether he was a military chief or only a high-ranking member of the Avar ruling elite, the deceased buried in the ‘Avar grave with horse’ at Bratei/Cemetery no. 2 controlled or led the Slavic-Avar community or communities that inhabited the area of today’s Bratei (Sibiu county). He did so under the command and approval of the Avar Khagan, with the support of the cohorts of Avar warriors that were garrisoned within the Avar power centre located in the middle of the Transylvanian Plateau⁴².

prin comparație cu inventarele din celelalte morminte din cimitirul de la Bratei/Cimitirul nr. 2, decedatul din „mormântul de avar cu cal”, a fost o persoană, sau chiar persoana cea mai importantă din cadrul comunității slavo-avare de la Bratei. În Khaganatul avar persoanele înmormântate cu centură bogat ornamentată cu diferite tipuri de aplici și cu limbi de curea, precum și cu alte accesorii vestimentare, dar fără arme, au fost catalogate drept indivizi ce au făcut parte din elita politică avară⁴¹.

Șef militar sau doar individ cu rang superior în elita conducătoare avară, decedatul din „mormântul de avar cu cal” de la Bratei/Cimitirul nr. 2 a controlat sau a condus comunitatea ori comunitățile slavo-avare, din secolul VIII, plasabile în hotarul actualei localități Bratei (jud. Sibiu). A făcut acest lucru din porunca și cu acordul Khaganului avar, sprijinit fiind de cetele de războinici avari cantonate în centrul de putere avar din mijlocul Podișului Transilvaniei⁴².

1962, 445–480; Medgyesi 1992, 253–267; Čilinská 1991, 187–212; Vida 2003, 304–307; Szőke 2003, 309–311.

⁴² Cosma 2017, 25–26, 39–42.

⁴¹ Vezi de exemplu: Laszlo 1955; Csallány 1962, 445–480; Medgyesi 1992, 253–267; Čilinská 1991, 187–212; Vida 2003, 304–307; Szőke 2003, 309–311.

⁴² Cosma 2017, 25–26, 39–42.

IV. Final remarks

To conclude, I believe certain observations are necessary about the number of seventh-eighth-century graves which can be associated with the Avar military chiefs.

Within the group of Gepidic-Avar cemeteries from Transylvania, only one grave has been associated with an Avar military chief (Unirea II/Vereşmort, Map 1). The singularity of the find could be explained by the lack of interest manifested by the Avars for the north-eastern Transylvanian Plateau, where Gepidic cemeteries and graves are known⁴³. Most likely, the Avars limited their actions in the area to the dissolution of the Gepidic power centres, followed by a retreat towards the Mureş valley, where they settled⁴⁴. The absence of one or even more graves which could belong to Avar military chiefs in the Gepidic-Avar cemetery at Bratei/Cemetery no. 3 is interesting⁴⁵. Even though they are several, the graves that have been discovered

⁴³ Dobos 2010/2011, 377–403; Dobos/Opreanu 2012, 21–62.

⁴⁴ Cosma 2015, 261–262; Cosma 2017, 27.

⁴⁵ Bârză 2010; Cosma 2017, 16–18.

IV. Precizări finale

În încheiere, consider că se impun câteva constatări referitoare la numărul mormintelor din secolele VII-VIII din Transilvania, care conform inventarelor arheologice pot fi puse pe seama unor şefi militari avari.

În orizontul de cimitire gepido-avare din Transilvania am catalogat un singur mormânt de şef militar avar (Unirea II/Vereşmort, Harta 1). O posibilă explicaţie referitoare la numărul redus de morminte de şefi militari în cimitirele gepido-avare poate fi lipsa de interes a avarelor pentru spaţiul din nord-estul Podişului Transilvaniei, unde sunt catalogate cimitire şi morminte gepidice⁴³. Foarte probabil, în acest areal geografic, avarii s-au limitat doar la a desfiinţa centrele de putere gepide, după care s-au retras din zonă şi s-au instalat pe valea Mureşului⁴⁴. Este interesantă lipsa unui mormânt, sau a unor morminte de şefi militari avari în cimitirul gepido-avar de la Bratei/

⁴³ Dobos 2010/2011, 377–403; Dobos/Opreanu 2012, 21–62.

⁴⁴ Cosma 2015, 261–262; Cosma 2017, 27.

in the cemetery belong to ordinary warriors of the Avar army. Certainly, one or more military chiefs were there to coordinate the Avar warriors buried in the third cemetery at Bratei. However, his/their graves have not yet been discovered.

From a total of seventeen cemeteries that include Avar warriors, the military chiefs have been identified only in four cemeteries, grouped in the area of the Mureș bight (Map 2–3). It is noteworthy that the graves of military chiefs (Avars or Slavs) have not been found in the bi-ritual cemeteries from central Transylvania, except for the Avar chief from Bratei/Cemetery no. 2. Once again, these remarks should be correlated with the current state of the research concerning the seventh-eighth-century Transylvania.

The five graves of Avar military chiefs from Transylvania are dated from the Middle and Late Avar periods. The graves of Avar military chiefs connected with the Avar power centre from the Transylvanian basin, dated from the Middle Avar period, are comparable especially with the finds from the border areas of the Avar Khaganate, such as Slovakia⁴⁶. It is striking that rich graves of Avar princes (containing gold objects), such as those

Cimitirul nr. 3⁴⁵. Chiar dacă sunt mai multe, mormintele de acolo au aparținut unor războinici de rând din armata avară. Cu siguranță a existat un șef militar/sau mai mulți care să-i coordoneze pe războinicii avari înmormântați în cimitirul nr. 3 de la Bratei, dar care însă, cel puțin până acum, nu a fost descoperit.

Șefi militari sunt întâlniți în doar patru cimitire avară, din totalul de 17 necropole ce au aparținut războinicilor avari, care se masează în zona cotului Mureșului (Harta 2–3). Precizez faptul că la nivelul cimitirelor birituale, din centrul Transilvaniei, cu excepția șefului avar din cimitirul de la Bratei/Cimitirul nr. 2, nu au fost descoperite morminte de șefi militari (avari sau slavi). Toate aceste constatări se raportează, așa cum am mai precizat, la stadiul actual al cercetărilor din Transilvania ce vizează secolele VII-VIII.

Cele cinci morminte de șefi militari avari din Transilvania datează în perioada avară mijlocie și târzie. Mormintele de șefi militari avari din centrul de putere avar din Depresiunea Transilvaniei, din perioada avară mijlocie, își găsesc analogii mai ales în zonele de graniță ale Khaganatului avar, cum ar fi cele descoperite pe teritoriul Slovaciei⁴⁶.

⁴⁵ Bârză 2010; Cosma 2017, 16–18.

⁴⁶ Vezi de ex.: Trugly 1987, 251–344; Čilinská 1991, 187–212.

⁴⁶ See for example: Trugly 1987, 251–344; Čilinská 1991, 187–212.

discovered in Pannonia, from the Middle and Late Avar periods⁴⁷, have not yet been identified in Transylvania. None of the eighth-century graves discovered so far within the Avar Khaganate contain a fastuos inventory. At the same time, the inventories of the warrior graves are poorer compared to earlier periods⁴⁸. However, the belt ornamented with strap-ends and cast appliqués continued to represent a main status symbol in the Avar milieu also during the eighth century.

The Avar military chiefs from Transylvania who exerted their command from the ‘command centres’ established around Teiuș, Cicău, Câmpia Turzii, Unirea II/Vereșmort and Bratei were personal agents of the Avar Khagan seated in Pannonia⁴⁹. They were prestigious warriors, who arrived in Transylvania accompanied by their military retinue and cohorts/units formed by ordinary fighters of the Avar army. The latter have been identified in the Avar cemeteries at Gâmbaș, Aiud, Aiudul de Sus, Heria, Lopadea Nouă, Măgina or Stremț. The simple fact that the Avar military chiefs from Transylvania personally represented the Khagan suggests that

Trebuie reținut faptul că, din Transilvania, lipsesc, cel puțin până acum, morminte de prinți avari cu inventar bogat (cu piese de aur), ca cele găsite în Pannonia, databile în perioada avară timpurie și mijlocie⁴⁷. În ceea ce privește secolul VIII, în Khaganatul avar, nu au fost descoperite morminte cu inventar fastuos, iar cele ale războinicilor prezintă un mobilier funerar mai sărac în comparație cu perioadele anterioare⁴⁸. Centura ornamentă cu limbi de curea și aplici turnate rămâne și în secolul VIII un principal simbol de rang în lumea avară.

Șefii militari avari din Transilvania, cu «sediile de comandă» în zona localităților Teiuș, Cicău, Câmpia Turzii, Unirea II/Vereșmort, Bratei, au fost reprezentanți personali ai Khaganului avar ce și-a avut sediul în Pannonia⁴⁹. Erau războinici de prestigiu, însoțiți în Transilvania de suitele lor militare, precum și de cete/unități de luptători de rând din cadrul armatei avare, precum cei înmormântați în cimitirele avare descoperite la Gâmbaș, Aiud, Aiudul de Sus, Heria, Lopadea Nouă, Măgina sau Stremț. Simplul fapt că șefii militari avari din Transilvania îl reprezentau personal pe Khagan,

⁴⁷ Lázló 1955; Kováci/Garam 2002, 81–112; Garam 1993; Vida 2003, 304–307.

⁴⁸ Szóke 2003, 309–310.

⁴⁹ Cosma 2015, 254–262; Cosma 2017, 25–26, 39–42.

⁴⁷ Lázló 1955; Kováci/Garam 2002, 81–112; Garam 1993; Vida 2003, 304–307.

⁴⁸ Szóke 2003, 309–310.

⁴⁹ Cosma 2015, 254–262; Cosma 2017, 25–26, 39–42.

they were highly trusted individuals. Consequently, they must have occupied a higher position amongst the military chiefs of the Avar army. Through these loyal persons, the Avar Khagans could enforce an efficient control over the area and were able to block more efficiently the autonomous tendencies or the centrifugal movements, very frequent amongst the contemporaneous warlike societies.

presupune că respectivii războinici erau persoane de mare încredere, deci cu o poziție mai înaltă în rândurile șefilor militari din armata avară. Prin aceste persoane loiale, Khaganii avari asigurau un control eficient al zonei și, în același timp, puteau stopa cu mai multă eficiență tendințele de autonomie, sau mișcările centrifuge extrem de frecvente în societățile războinice ale vremii.

V. Catalog of graves belonging to the Avar military chiefs from Transylvania

Technical abbreviations

A	– type of discovery
B	– chronology
C	– bibliography
D	– location of the finds
c	– catalogue of the finds
G.	– grave
D	– diameter
H	– height
Th	– thickness
L	– length
W	– width
MBS	– Brukental Museum Sibiu
MNUAI	– Museum of Unification Alba Iulia
MNITCN	– National Museum of Transylvanian History Cluj-Napoca
MIA	– History Museum Aiud

1. Bratei (Sibiu county) – cemetery no. 2

A. Bi-ritual cemetery: 210 cremation G.; 39 inhumation G.; 3 cenotaph G.; 1 horse G. **B.** 670–810/830. **C.** Zaharia 1977, 45–62. Description

V. Catalogul mormintelor de șefi militari avari din Transilvania

Abrevieri tehnice

A	– tip descoperire
B	– datare
C	– bibliografie
D	– locul de păstrare a materialului arheologic
c.	– catalogul descoperirilor
M.	– mormânt
D	– diametru
Î	– înălțime
Gr	– grosime
L	– lungime
l	– lățime
MBS	– Muzeul Brukental Sibiu
MNUAI	– Muzeul Național al Unirii Alba Iulia
MNITCN	– Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei Cluj-Napoca
MIA	– Muzeul de Istorie Aiud

1. Bratei (jud. Sibiu) – cimitirul nr. 2

A. Cimitir biritual: 210 M. de incinerare; 39 M. de înhumare; 3 M. tip cenotaf; 1 M. de cal. **B.** Datare: 670–810/830. **C.** Bibliografie: Zaharia

and drawing of the finds after: Zaharia 1977, 62, fig. 29.

Avar grave with horse

Inventory:

1. Iron stirrup, rectangular, with rounded upper sides (Pl. 1/7). The suspension loop is separated from the body of the stirrup. The loop has a rectangular shape – horizontally elongated – and a rectangular eye – horizontally elongated –, made by fretwork. The lower corners curve inwards and form a wide concave tread with a middle ridge on the outside. The lower part of each side is decorated by fretwork with two circles and two triangles. $H_{\max} = 15$ cm; $L_{\text{sides}} = 10.6$ cm. MBS, inv. no. A 9199.

2. Iron stirrup, rectangular, with rounded upper sides (Pl. 1/8). The suspension loop is separated from the body of the stirrup. The loop has a rectangular shape – horizontally elongated – and a rectangular eye – horizontally elongated – made by fretwork. The lower corners curve inwards and form a wide concave tread with a middle ridge on the outside. The lower part of each side is decorated by fretwork with two circles and two triangles. $H_{\max} = 16$ cm; $L_{\text{sides}} = 11$ cm. MBS, inv. no. A. 9199.

3. Iron, jointed bit (Pl. 1 /1). The outer ends of the two bars are flattened and have two perforations.

1977, 45–62. Descrierea și desenele pieselor după Zaharia 1977, 62, fig. 29.

Mormânt de avar cu cal

Inventar:

1. Scăriță de șa din fier, de formă dreptunghiulară, cu laturile de sus rotunjite (Pl. 1/7). Urechea de prindere a curelei este separată de corpul scăriței. Are o formă dreptunghiulară, desfășurată pe verticală. Gaura de prindere a curelei este dreptunghiulară, pe orizontală, realizată prin traforare. Colțurile de jos sunt trase în interiorul scăriței, formând o talpă lată, concavă, cu o membrană în relief pe partea exterioară. Partea inferioară a laturilor este ornamentată prin traforare cu câte două cerculețe și cu câte două triunghiuri. $\hat{I}_{\max} = 15$ cm; $L_{\text{laturilor}} = 10,6$ cm. MBS, nr. inv. A 9199.

2. Scăriță de șa din fier, de formă dreptunghiulară, cu laturile de sus rotunjite (Pl. 1/8). Urechea de prindere a curelei este separată de corpul scăriței. Are o formă dreptunghiulară, desfășurată pe verticală. Gaura de prindere a curelei este dreptunghiulară, pe orizontală, realizată prin traforare. Colțurile de jos sunt trase în interiorul scăriței, formând o talpă lată, concavă, cu o membrană în relief pe partea exterioară. $\hat{I}_{\max} = 16$ cm; $L_{\text{laturilor}} = 11$ cm. MBS, nr. inv. A. 9199.

3. Zăbală din fier, mobilă (Pl. 1 /1).

The outer loop holds a circular ring and the inner loop fixes a curb cheekpiece. In the middle of the cheekpiece there is a flattened bar, perforated.

4. Bronze, cast appliqué, palm-leaf shaped (Pl. 1/2), decorated with floral motifs.

5. Bronze, cast appliqué, palm-leaf shaped (Pl. 1/3), decorated with floral motifs.

6. Associated bronze, cast strap-end (Pl. 1/4), decorated with floral motifs.

7. Associated bronze, cast strap-end (Pl. 1 /5), decorated with floral motifs.

8. Associated bronze, cast strap-end (Pl. 1/6), decorated with floral motifs.

2. Câmpia Turzii (Cluj county) – Land of dr. Miklós Betegh

A. Cemetery. The former land of Dr. Miklós Betegh is located between Câmpia Turzii and Ghiriș-Sâncraiu. In March 1912, during the gravel quarrying, several graves have been identified in the gravel layer. According to Téglás, at least two graves contained horse bones. The excavated finds have been mixed, yet the observations of Téglás still allow the identification of the funerary inventory for several graves (I have numbered these graves from 1 to 4). **B.** Late Avar period. **C.** Horedt 1958,

Capetele exterioare ale celor două bare sunt lățite și dispun de două găuri. În găurile interioare se află psaliile, care au o formă curbată. Psalia dispune la mijloc de o tijă lățită și găurită. În găurile exterioare ale celor două capete ale zăbalei sau păstrat două inele.

4. Aplică turnată din bronz, în formă de palmetă (Pl. 1/2). Ornamentată cu motive florale.

5. Aplică turnată din bronz, în formă de palmetă (Pl. 1/3). Ornamentată cu motive florale.

6. Limbă de curea anexă, turnată din bronz (Pl. 1/4). Ornamentată cu motive florale.

7. Limbă de curea anexă, turnată din bronz (Pl. 1 /5). Ornamentată cu motive florale.

8. Limbă de curea anexă, turnată din bronz (Pl. 1/6). Ornamentată cu motive florale.

2. Câmpia Turzii (jud. Cluj) – Terenul lui dr. Miklós Betegh

A. Cimitir. Fosta proprietate a lui dr. Miklós Betegh se afla între Câmpia Turzii și Ghiriș-Sâncraiu. În martie 1912, cu ocazia exploataării balastului, în stratul de pietriș au fost identificate mai multe morminte. Conform relatărilor lui Téglás, cel puțin două morminte au conținut și oase de cal. Piesele recuperate s-au amestecat; totuși pe baza notițelor lui Téglás poate fi distins

94–95, fig. 11/1–7, fig. 12/1–12; Téglás 2005, vol. I, 31–38, vol. II 987–988, 26–28 ábra; Cosma 2013, 34; Doboş 2015a, 337–349. **D.** The contents of the graves have been partially included in the István Téglás collection and later in the collections of the National Hungarian Museum in Budapest.

The description of the graves with their funerary inventory is made after: Téglás 2005, vol. I, 31–38, vol. II 987–988, 26–28 ábra; Doboş 2015, 337–349.

Grave 1

Inventory:

1. Axe with a short poll, hammer type (Pl. 2/G.1/1). The blade has a rectangular cross section and is straight. It is thinned and flared only towards the cutting edge. The axe-eye is circular, with widened broken ends, probably in the shape of pointed lugs. The poll is short and rectangular. $L = 11.5$ cm; $W_{\text{max of the blade}} = 3.5$ cm; $D_{\text{of the axe-eye}} = 2.2 \times 2.4$ cm; $H_{\text{poll}} = 1$ cm.

2. Iron horse bit with the mouthpiece formed by two bars (Pl. 2/G.1/2). The two bars are joined together by closed hooks. Each outer end has two perforations arranged in the shape of the digit 8. The outer loops attach the rings holding the reins. The inner loops still hold the cheekpieces, shaped like straight

inventarul câtorva morminte (am numerotat aceste morminte de la 1 la 4). **B.** Datare: epoca avară târzie. **C.** Bibliografie: Horedt 1958, 94–95, fig. 11/1–7, fig. 12/1–12; Téglás 2005, vol. I, 31–38, vol. II 987–988, 26–28 ábra. Cosma 2013, 34; Doboş 2015a, 337–349. **D.** Inventarul mormintelor a ajuns parțial în colecția lui István Téglás, iar mai târziu la Muzeul Național Maghiar, Budapesta.

Descrierea mormintelor și a inventarului funerar a fost făcută după: Téglás 2005, vol. I, 31–38, vol. II 987–988, 26–28 ábra; Doboş 2015, 337–349.

Mormântul 1

Inventar:

1. 1. Topor din fier cu muchie scurtă, de tip ciocan (Pl. 2/M.1/1). Lamă dreptunghiulară în profil. Lama este dreaptă. Este subțiată și evazată doar în zona vârfului. Gaura de înmănușare este circulară, cu marginile lățite, rupte, dar probabil erau de forma unor aripi ascuțite. Muchie scurtă, dreptunghiulară. $L = 11,5$ cm; $l_{\text{maximă lamă}} = 3,5$ cm; $D_{\text{gaură de înmănușare}} = 2,2 \times 2,4$ cm; $L_{\text{muchie}} = 1$ cm.

2. Zăbală din fier, cu muștiucul format din două bare (Pl. 2/M.1/2). Cele două bare se prind între ele prin cârlige închise. Capetele exterioare se termină în câte două găuri sub forma cifrei „8”. În gaura interioară s-au păstrat psaliile de forma unor

bars. Two square loops are attached at the middle of the cheekpiece.

3. Iron stirrup (Pl. 2/ G. 1/3). The body is arched, with an eye in the upper part. The tread is raised above the ends of the sides and is straight. $H = 14$ cm; $W_{\max} = 11$ cm; $W_{\text{tread}} = 9$ cm.

4. Iron stirrup similar to the previous, but taller.

5. Iron spearhead (Pl. 2/ G.1/4). The blade has a widened base and convergent edges. It has a flattened oval cross section. The socket is tubular, flaring towards its base, which is broken. The blade is separated from the socket by a short arched neck. $L_{\text{of the entire preserved part}} = 24$ cm; $L_{\text{blade}} = 15$ cm; $W_{\max \text{ of the blade}} = 5$ cm; $L_{\text{of the preserved socket}} = 9$ cm; $D_{\text{socket}} = 3$ cm. Description and drawing made after: Téglás 2005, vol. I, 31–38, vol. II 987–988, 26–28 ábra.

Grave 2

Inventory:

1. Iron buckle with a small fixing plate (Pl. 2/G.2/1). The prong is missing. $L = 4$ cm; $W = 3$ cm.

2. Axe with a short poll, hammer type (Pl. 2/G.2/2). The blade has a rectangular cross section and is straight. It is thinned and flared only towards the cutting edge. The axe-eye is circular. The poll is short and rectangular. $L = 17$ cm; $W_{\max \text{ of the blade}} = 4.5$ cm; $D_{\text{axe-eye}} = 1.8 \times 2.2$ cm; $H_{\text{poll}} = 2$ cm.

3. Rectangular iron buckle

bare drepte. Pe psalii, în zona de mijloc, sunt fixate două belciuge pătrate. Gaura exterioară era pentru inele care susțineau curelele căpăstrului.

3. Scăriță de șa din fier (Pl. 2/ M.1/3). Corpul este arcuit, fiind prevăzut pe partea superioară cu un ochi de prindere. Talpa este ridicată deasupra capetelor barelor laterale și este dreaptă. $\hat{I} = 14$ cm, $l_{\max} = 11$ cm, $l_{\text{talpă}} = 9$ cm.

4. Scăriță de șa din fier similară cu precedenta, însă mai înaltă.

5. Vârf de lance din fier (Pl. 2/ M.1/4). Lamă lată la bază cu laturile convergente, oval-aplatizată în secțiune. Manșon tubular, evazat spre capăt. Capătul rupt. Manșonul este separat de lamă printr-un gât scurt arcuit. $L_{\text{totală păstrată}} = 24$ cm, $L_{\text{lamă}} = 15$ cm, $l_{\max \text{ lamă}} = 5$ cm, $L_{\text{manșon păstrată}} = 9$ cm, $D_{\text{manșon}} = 3$ cm. Descrierea și desenul după Téglás 2005, vol. I, 31–38, vol. II 987–988, 26–28 ábra.

Mormântul 2

Inventar:

1. Cataramă din fier cu placă de fixare de dimensiuni mici (Pl. 2/M.2/1). Acul lipsește. $L = 4$ cm; $l = 3$ cm.

2. Topor din fier cu muchie scurtă, de tip ciocan (Pl. 2/M.2/2). Lamă dreptunghiulară în profil. Lama este dreaptă. Este subțiată și evazată doar în zona vârfului. Gaura de înmănușare este circulară. Muchia scurtă, dreptunghiulară.

(Pl. 2/G.2/3). The prong is broken. L = 5 cm; W = 4.5 cm.

4. Fragmentary iron ring, probably from a wooden bucket (Pl. 2/M.2/4). At the time of its discovery, the traces of wood were still visible. It was found next to the arm of the deceased. D = 11 cm.

Grave 3

Inventory:

1. Bronze earring with an open loop and a spiral pendant (Pl. 3/A/1). Description and drawing after: Téglás 2005, vol. I, 31–38, vol. II 987–988, 26–28 ábra.

2. Thin bronze ring (earring?) broken in two (Pl. 3/A/2).

Grave 4

Inventory:

1. Thin bronze ring (earring?) (Pl. 3/B/1).

2. Bronze earring with an open loop (Pl. 3/B/2). The pendant is fragmentary (possibly spiral pendant).

Finds from other graves

1. Iron object (probably knife) (Pl. 3/C/10). L = 15 cm.

2. Bronze, cast trapezoid buckle with a fixing plate worked from a bronze sheet (Pl. 3/C/8). The plate had at its two ends two and respectively three rivets. L = 7 cm; L_{plate} = 5 cm.

L = 17 cm; l_{maximă lamă} = 4,5 cm; D_{gaură de înmănușare} = 1,8 × 2,2 cm; L_{muchie} = 2 cm.

3. Cataramă rectangulară din fier (Pl. 2/M.2/3). Acul este rupt. L = 5 cm; l = 4,5 cm.

4. Cerc fragmentar din fier, aparținând probabil unei găleți de lemn (Pl. 2/M.2/4). În momentul descoperirii încă a păstrat urme de lemn. A fost descoperit lângă brațul defunctului. D: 11 cm.

Mormântul 3

Inventar:

1. Cercel din bronz cu veriga deschisă și cu pandantiv spiralic (Pl. 3/A/1). Descrierea și desenul după Téglás 2005, vol. I, 31–38, vol. II 987–988, 26–28 ábra.

2. Verigă (cercel?) subțire din bronz ruptă în două bucăți (Pl. 3/A/2).

Mormântul 4

Inventar:

1. Verigă (cercel?) subțire din bronz (Pl. 3/B/1).

2. Cercel din bronz cu veriga deschisă (Pl. 3/B/2). Pandantivul este fragmentar (posibil pandantiv spiralic).

Piese din alte morminte

1. Obiect (probabil cuțit) din fier (Pl. 3/C/10). L = 15 cm.

2. Cataramă de formă trapezoidală turnată din bronz, cu placă de fixare

3. Bronze, cast round appliqué, decorated in openwork (Pl. 3/C/4). On the margin it is decorated with incised lines. In the centre it is ornamented with vegetal motifs, surrounded by seven holes. D = 2.6 cm.

4. Bronze, cast strap-end (Pl. 3/C/3a-b). One side is decorated with vegetal motifs depicting tendrils, while the other is illustrating braided bands. L = 10.6 cm.

5. Bronze, cast strap-end (Pl. 3/C/7), decorated in openwork, forming a grid pattern with two rows of four holes. At the upper end it has a rivet. L = 6 cm; W = 2.2 cm; Th = 1 cm.

6. Bronze, cast oval buckle (Pl. 3/C/9) with a bronze cast fixing plate rounded at its end. The plate is decorated with vegetal motifs, surrounded by a string of small circles along the margin. It was fixed on the belt by three rivets. L = 4.5 cm.

7–8. Two bronze, cast appliques, shield-shaped (Pl. 3/C/5). The decoration is in openwork, depicting the image of a lion surrounded by a string of small circles. A hinge is attached to the lower part of each appliqué, from which hangs an openwork pendant. The appliques were fixed to the belt by two rivets each. L = 3.5 cm.

9–10. Two appliques similar to the previous, but for the pendant hanging from the lower part, which is broken (Pl. 3/C/6). The

confectionată din tablă de bronz (Pl. 3/C/8). Placa a fost prevăzută la cele două capete cu două, respectiv trei nituri. L = 7 cm; L_{placă} = 5 cm.

3. Aplică rotundă, turnată din bronz, ajurată (Pl. 3/C/4). Pe margine este ornamentată cu linii incizate. În centru este ornamentată cu motive vegetale, fiind înconjurată cu șapte găuri. D = 2,6 cm.

4. Limbă de curea turnată din bronz (Pl. 3/C/3a-b). Este ornamentată pe o parte cu motive vegetale formate din lujeri, iar pe partea cealaltă cu benzi împletite. L = 10,6 cm.

5. Limbă de curea turnată din bronz (Pl. 3/C/7). Decorul este ajurat, formând un grilaj cu câte patru găuri așezate în două rânduri. La capătul superior este prevăzută cu un nit. L = 6 cm; l = 2,2 cm; Gr = 1 cm.

6. Cataramă ovală turnată din bronz (Pl. 3/C/9). Este prevăzută cu o placă de fixare turnată din bronz, rotunjită la capăt. Placa este ornamentată cu motive vegetale înconjurată de un șir de cerculețe care urmărește forma plăcii. A fost fixată pe curea cu trei nituri. L = 4,5 cm.

7–8. Două aplici în formă de scut, turnate din bronz (Pl. 3/C/5). Decorul este ajurat redând figura unui leu înconjurat de un șir de cerculețe. Cele două aplici sunt prevăzute pe partea inferioară cu câte o balama de care atârnă câte un pandantiv ajurat. Au fost fixate pe curea cu câte două nituri. L = 3,5 cm.

decoration is in openwork, depicting the image of a lion surrounded by a string of small circles. They were found in a different grave than the previous two appliqués. L = 2.4 cm; W = 1.8 cm; Th = 0.3 cm.

11–12. Two bronze, cast earrings with a star-shaped pendant, fragmentary (Pl. 3/C/1–2). Around the loop of one of the earrings, three beaded grape bunches are attached. The second earring has five such beaded bunches. L = 3.8 cm; W = 2.7 cm.

13. String of glass and bronze beads (Pl. 3/C/12). Due to the extremely poor preservation, only a few pieces are still intact.

14. Iron stirrup (Pl. 3/C/14). The arch and the eye are worked from the same bar. The tread is straight. It has been worked from a different bar than the body of the stirrup and attached in the lateral holes that perforate the lower part of the side bars. The find is from a grave where also horse bones were placed. H = 15 cm; W = 11.5 cm.

15. Iron stirrup, fragmentary, used in pair with the previous (Pl. 3/C/15). Its body is more elongated and the eye and arch are worked separately. The tread is straight. It is worked from the same bar as the arch, obtained by lifting the latter. H = 18 cm; W = 11 cm.

16. Object – most probably iron sickle (Pl. 3/C/13). Fragmentary. It

9–10. Două aplici similare cu cele precedente, însă pandantivul de pe partea inferioară este rupt (Pl. 3/C/6). Decorul este ajurat redând figura unui leu înconjurat de un șir de cerculețe. Au fost descoperite în alt mormânt decât celelalte două. L = 2,4 cm; l = 1,8 cm; G = 0,3 cm.

11–12. Doi cercei turnați din bronz cu pandantiv stelat, fragmentari (Pl. 3/C/1–2). Unul dintre cei doi cercei are în jurul umbo-ului trei vârfuri de forma unor ciorchini de struguri realizați din bobite perlate, iar celălalt din cinci vârfuri de forma unor ciorchini de struguri realizați din bobite perlate. L = 3,8 cm; l = 2,7 cm.

13. Șirag format din mărgelile din sticlă și din bronz (Pl. 3/C/12). Datorită stării extrem de deteriorate, doar câteva piese au rămas întregi.

14. Scăriță de șa din fier (Pl. 3/C/14). Arcul și ochiul sunt lucrați din aceeași bară. Talpa este dreaptă. A fost realizată dintr-o bară separată de corpul scăriței și a fost introdusă în găurile laterale practicate în partea inferioară a barelor laterale. Piesa provine dintr-un mormânt care a conținut și oase de cal. Î = 15 cm; l = 11,5 cm.

15. Scăriță de șa din fier, fragmentară, care a format o pereche cu precedentă (Pl. 3/C/15). Are corp mai alungit, ochiul fiind lucrat separat de arc. Talpa este dreaptă și

was found in a grave that contained also horse bones. L = 7 cm.

17. Fragmentary iron object (Pl. 3/C/11). It was found in a grave that contained also horse bones. L = 19 cm.

3. Cicău (Alba county) – Săliște

A. Cemetery: 5 G. + 1 G. destroyed. Archaeological excavation. **B.** Chronology: 650/670–710/720. **C.** Bibliography: Winkler et alii 1977, 269–283; Georoceanu et alii 1977, 285–294. **D.** MNITCN, inv. no. V. 32 380–32 874.

Grave 3

Inventory:

Warrior buried with the horse. Incomplete human skeleton. Almost complete horse skeleton, age 10; the horse has been placed at the left of the human skeleton. Orientation: ENE-SSW. Shape of the grave: square. Dimensions of the grave: unknown. Depth: – 0.90 m. Position of the human skeleton: probably laid on the back. Position of the horse skeleton: laid on its left side.

1. Iron sabre with the blade curved towards the point (Pl. 4/1). Placed at the left of the human skeleton. The point is slightly curved. The cross-guard has the shape of a rectangular rod. The hilt is inclined in the direction opposite to the

confectionată din aceeași bară ca și arcul, fiind tras în sus. \hat{I} = 18 cm; l = 11 cm.

16. Cel mai probabil seceră, din fier (Pl. 3/C/13). Fragmentară. A fost descoperit într-un mormânt care a conținut și oase de cal. L = 7 cm.

17. Obiect fragmentar din fier (Pl. 3/C/11). Provine dintr-un mormânt în care au fost descoperite și oase de cal. L: 19 cm.

3. Cicău (jud. Alba) – Săliște

A. Cimitir: 5 M. + 1 M. distrus. Săpătură arheologică. **B.** Datare: 650/670–710/720. **C.** Bibliografie: Winkler et alii 1977, 269–283; Georoceanu et alii 1977, 285–294. **D.** Inventarul mormintelor se păstrează la Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei Cluj-Napoca: nr. inv. V. 32 380–32 874.

Mormântul 3

Inventar:

Războinic înmormântat cu cal. Schelet uman incomplet. Schelet de cal aproape complet, vârsta calului: 10 ani; calul a fost așezat în stânga scheletului uman. Orientare: ENE-SSV. Forma mormântului: pătrată. Dimensiunile mormântului: necunoscute. Adâncime: – 0,90 m. Poziția scheletului uman: probabil decubit dorsal. Poziția scheletului de cal: decubit lateral stâng.

1. Sabie de fier cu lama arcuită

point. The hilt ends in an angle. At the end of the hilt, the rivet meant to attach the wood on the grip is preserved. Dimensions: $L_{\text{total}} = 84.9$ cm; $L_{\text{hilt}} = 10.6$ cm; $H_{\text{cross-guard}} = 1.2$ cm; $W_{\text{blade}} = 3.2\text{--}3.4$ cm;

2. Iron axe with a long poll that has a square cross section (Pl. 4/2). Found at the left of the human skeleton, next to the skull of the horse. The blade has a rectangular cross section and is arched and flared towards the cutting edge. The axe-eye is hexagonal, with widened ends in the shape of pointed lugs. A fragment of the wooden haft was still preserved inside the axe-eye at the time of its discovery. $L = 20.8$ cm; $W_{\text{max of the blade}} = 4.2$ cm; $D_{\text{axe-eye}} = 3.2 \times 2.4$ cm; $H_{\text{poll}} = 1.5$ cm.

3. Iron spearhead (Pl. 4/3). It was found at the left of the human skeleton, next to the iron axe and horse skull. It has a narrow blade, sage leaf-shaped, with a rhomboid cross section. The oval socket is broken. The tube of the socket and the blade are connected by an embossed ring. $L_{\text{of the entire preserved part}} = 23.5$ cm; $L_{\text{blade}} = 22.5$ cm; $W_{\text{max of the blade}} = 2.4$ cm; $L_{\text{socket}} = 1$ cm; $D_{\text{socket}} = 2.8$ cm.

4. Iron stirrup (Pl. 4/4). It was placed at the left of the horse skeleton. It has a rectangular shape with arched sides. The tread is bent inwards, lifted and arched. It has a ridge on the outside. The suspension loop is worked separately

spre vârf (Pl. 4/1). Găsită în stânga scheletului uman. Vârful ușor curbat. Garda este formată dintr-o tijă dreptunghiulară. Mânerul este înclinat în direcția inversă vârfului. Capătul mânerului se termină în unghi. În capătul mânerului se păstrează un nit care a avut rolul de a fixa plăselele ce placau mânerul. $L_{\text{totală}} = 84,9$ cm, $L_{\text{mânerului}} = 10,6$ cm, $\hat{I}_{\text{gardă}} = 1,2$ cm; $l_{\text{lamei}} = 3,2\text{--}3,4$ cm;

2. Topor din fier cu muchia prelungită, pătrată în secțiune (Pl. 4/2). Găsit în stânga scheletului uman, lângă craniul calului. Lama este arcuită și evazată spre tăiș. Gaura de înmănușare este hexagonală, cu marginile lățite sub forma unor aripi ascuțite. În orificiu se mai păstra în momentul descoperirii un fragment din lemnul cozii. $L = 20,8$ cm; $l_{\text{maximă lamă}} = 4,2$ cm; $D_{\text{gaură de înmănușare}} = 3,2 \times 2,4$ cm. Dimensiuni muchie = $3,5 \times 2,8$ cm.

3. Vârf de lance din fier (Pl. 4/3). Găsit în stânga scheletului uman, lângă toporul din fier și craniul calului. Lamă îngustă, în formă de frunză de salcie, romboidală în secțiune. Manșon oval, rupt. Între tubul manșonului și lamă este un inel în relief. $L_{\text{totală păstrată}} = 23,5$ cm, $L_{\text{lamă}} = 22,5$ cm, $l_{\text{maximă lamă}} = 2,4$ cm, $L_{\text{manșon}} = 1$ cm, $D_{\text{manșon}} = 2,8$ cm.

4. Scăriță de șa din fier (Pl. 4/4). Găsită în stânga scheletului calului. Formă dreptunghiulară cu laturile arcuite. Placa de susținere a tălpii piciorului este îndoită spre interior,

from the body of the stirrup. It has a square shape and a rectangular eye, horizontally elongated. $H_{\max} = 18.6$ cm; $W_{\text{loop}} = 11.4$ cm; $W_{\text{tread}} = 1.8$ cm; Dimensions of the suspension loop = 3.4×3.3 cm.

5. Iron stirrup (Pl. 4/5). It was placed at the right of the horse skeleton. It has a rectangular shape with arched sides. The tread is bent inwards, lifted and arched. It has a ridge on the outside. The suspension loop is worked separately from the body of the stirrup. It has a square shape and a rectangular eye, horizontally elongated. $H_{\max} = 19$ cm; $W_{\text{loop}} = 12.1$ cm; $W_{\text{tread}} = 1.8$ cm; Dimensions of the suspension loop = 3.5×3.2 cm.

6. Iron horse bit with the mouthpiece formed by two bars (Pl. 4/12). It was found next to the horse's mouth. The two bars are joined together by their hook-shaped ends, obtained by bending. Each outer end has a perforation where the cheekpiece was attached. One of the cheekpieces is fragmentary. The other, better preserved, is formed from a rectangular plate with a rectangular perforation that held the rein. Dimensions: $L_{\text{of the two bars}} = 21.9$ cm; $L_{\text{cheekpiece}} = 13$ cm.

7. Rectangular iron buckle. The prong is missing (Pl. 4/6). Dimensions = 5.5×5.3 cm.

8. Iron ring, circular (Pl. 4/7). $D = 3.7$ cm.

trasă în sus și arcuită. Pe partea exterioară placa dispune de o nervură în relief. Dispozitivul pentru fixarea curelei a fost executat separat de corpul scăriței, este patrulater și dispune de o gaură dreptunghiulară pe orizontală; $\hat{I}_{\maximă} = 18,6$ cm; $l_{\text{între bare}} = 11,4$ cm; $l_{\text{tălpîi}} = 1,8$ cm; Dimensiunile dispozitivului de prindere a curelei = $3,4 \times 3,3$ cm.

5. Scăriță de șa din fier (Pl. 4/5). Găsită în dreapta scheletului calului. Formă dreptunghiulară cu laturile arcuite. Placa de susținere a tălpii piciorului este îndoită spre interior, trasă în sus și arcuită. Pe partea exterioară placa dispune de o nervură în relief. Dispozitivul pentru fixarea curelei a fost executat separat de corpul scăriței, este patrulater și dispune de o gaură dreptunghiulară pe orizontală; $\hat{I}_{\maximă} = 19$ cm; $l_{\text{între bare}} = 12,1$ cm; $l_{\text{tălpîi}} = 1,8$ cm; Dimensiunile dispozitivului de prindere a curelei = $3,5 \times 3,2$ cm.

6. Zăbală de fier, cu muștiucul format din două bare (Pl. 4/12). A fost găsită lângă gura calului. Cele două bare care formează muștiucul sunt legate între ele prin îndoirea capetelor sub formă de cârlig. Capetele exterioare dispun de găuri în care sunt prinse psaliile. O psalie este fragmentară. Cealaltă psalie, mai bine păstrată, dispune de o placă patrulateră cu o tăietură dreptunghiulară prin care trecea, cureaua hamului. Dimensiuni: $L_{\text{celor două bare}} = 21,9$ cm; $L_{\text{psaliilor}} = 13$ cm.

9. Oval iron buckle, fragmentary (Pl. 4/8).

10. Fragment of an iron rod, sharpened at one end, possibly from a dagger (Pl. 4/13). $L_{\text{preserved}} = 5$ cm; $Th_{\text{bar}} = 1.6$ cm.

11. Two fragments of iron sheet, curved, with a rivet (Pl. 4/10–11). Pieces of wood were still visible at the lower side. 1. $L = 9$ cm; $W = 2.6$ cm; 2. $L = 10.6$ cm; $W = 2.1$ cm.

12. Fragments of small iron sheets with rivets. Traces of wood and textile have been preserved on one of the sides. (Pl. 4/9, 14–17).

13. Pieces of wood with fragments of iron on one side and traces of textile on the other (Pl. 4/18–19).

14. Fifteen rosettes of thin bronze sheet, with a concave profile (Pl. 5/1–15). Found on the horse's croup. Two rosettes are entirely preserved and 13 are fragmentary. Some of them still had a thin silver layer on their surface. They are decorated by stamping. The resulting motifs are of two types: 1 – Two objects. Four rays stream out of a central small knob, thus forming a cross. Each of the triangular areas delimited by two rays depicts an embossed circle. The margins of the rosettes are decorated with embossed lines: $D = 2.5$ cm (Pl. 5/5, 15). 2 – 13 objects. Four and/or five rays stream out of a central small knob. Each of the areas delimited by two rays depicts a petal. $D = 2.6$ cm;

7. Cataramă de fier patruleteră. Acul nu s-a păstrat (Pl. 4/6). Dimensiuni = $5,5 \times 5,3$ cm.

8. Verigă de fier, circulară (Pl. 4/7). $D = 3,7$ cm.

9. Cataramă de fier, de formă ovală, fragmentară (Pl. 4/8).

10. Fragment dintr-o bară de fier, ascuțită la un capăt, poate de la un pumnal (Pl. 4/13). $L_{\text{păstrată}} = 5$ cm; $Gr_{\text{bară}} = 1,6$ cm.

11. Două fragmente de plăci din fier, curbate, cu un nit (Pl. 4/10–11). Pe partea interioară se păstrează bucăți de lemn. 1. $L = 9$ cm, $l = 2,6$ cm; 2. $L = 10,6$ cm, $l = 2,1$ cm.

12. Fragmente de plăcuțe din fier cu nituri; cu urme de lemn și țesături pe una dintre părți (Pl. 4/9, 14–17).

13. Bucăți de lemn având pe o parte fragmente de fier, pe cealaltă, urme de țesătură (Pl. 4/18–19).

14. Cincisprezece (15) rozete din tablă subțire de bronz, concave în profil (Pl. 5/1–15). Găsite pe crupa calului. Două rozete s-au păstrat întregi și 13 sunt fragmentare. Pe unele rozete s-a mai păstrat un strat subțire de argint. Rozetele sunt ornamentate prin presare. Motivele ornamentale, sunt de două feluri: **1.** 2 exemplare. În centru un mic buton, de la care pornesc patru raze formând o cruce; în fiecare dintre spațiile triunghiulare, se găsește câte un cerc în relief, iar bordura este ornamentată cu linii reliefate: $D = 2,5$ cm (Pl. 5/5, 15). **2.** 13

2.7 cm; 2.8 cm; 2.9 cm; 3 cm. A small handle has been welded to the lower side of two of the rosettes, in the center of the concave area (Pl. 5/1-4, 6-14).

15. Small handle from a rosette of the same type as those described at no. 14 (Pl. 5/16).

16. Five bronze phalerae (Pl. 5/20-24). Three have been found on the frontal bone and two next to the orbits of the horse's skull. They have a circular shape. In the middle they are perforated, thus allowing a rivet to attach the phalera to the harness. A circular pattern is stamped on the margin of each phalera, formed by parallel embossed lines with a globule at each end. D = 5.3 cm; 5.4 cm; 5.6 cm; 6 cm; 6.3 cm.

17. Three bronze rivets from the phalerae (Pl. 5/17-19).

18. Fragments of bronze sheet from rosettes and phalerae.

19. Unshaped piece of slag.

20. Two mussels *Unio pictorum*.

21. Snail shell of the species *Helix pomatia*.

4. Teiuș (Alba county) – Cetățuie

A. Cemetery. 60 certain graves and other destroyed graves. Archaeological excavation. **B.** 650/670-710/720. **C.** general mentions – Dacicoviciu 1945, 210; Horedt 1951, 205, Pl. 7; 12, 13; Horedt 1953, 798-814;

exemplare. În centru un mic buton de la care pornesc 4 și/sau 5 raze; în spațiile dintre ele se află câte o petală; D = 2,6 cm, 2,7 cm, 2,8 cm, 2,9 cm, 3 cm. Pe două rozete, pe partea inferioară, în mijlocul zonei concave, s-a păstrat câte o mică tortiță sudată de rozetă (Pl. 5/1-4, 6-14).

15. Tortiță de la o rozetă de tipul celor descrise la nr. 14 (Pl. 5/16).

16. Cinci (5) falere de bronz (Pl. 5/20-24). Trei au fost găsite pe osul frontal al craniului, iar două lângă orbitele craniului calului. Sunt de formă circulară. Dispune de o gaură la mijloc, prin care era petrecut un nit cu care falera era fixată de ham. Falerele sunt ornamentate prin presare cu un model de forma unui cerc dispus pe margine, cerc format din linii paralele în relief, având fiecare la capăt câte o globulă; D = 5,3 cm, 5,4 cm, 5,6 cm, 6 cm, 6,3 cm.

17. Trei nituri de bronz de la falere (Pl. 5/17-19)

18. Fragmente de tablă de bronz de la rozete și falere.

19. O bucată diformă de zgură.

20. Două scoici de specia *Unio pictorum*.

21. Cochilie de melc de specia *Helix pomatia*.

4. Teiuș (jud. Alba) – Cetățuie

A. Cimitir. Sigur 60 Morminte + altele distruse. Săpătură arheologică. **B.** Datate: 650/670-710/720.

Párducz 1954, 59–60; Horedt 1958, 104–105, fig. 12/13–17, 18–20, 17/6, 9–11, 13; ADAM 2002, 374; pottery – Cosma 2012, 26–32, 143–144; grave inventories – Cosma 2017, 79–89, Pl. 45–56. **D.** MNITCN: the pottery at inv. nos.: V. 34459, V. 34458, V. 34466, V. 34467, V. 34457, V. 34468.

Grave 53

Inventory:

I. Bronze, cast buckle and its fixing plate, rectangular (Pl. 6/1). The cast prong is anchored to the short bar of the frame by a hook. Both the bar of the frame and the prong have an almost circular cross section. The fixing plate is worked from a bronze sheet in a rectangular shape. The plate was fastened to the frame by two extensions of the bronze sheet bent inwards. Both extensions are decorated with three incised lines that copy the shape of a wire. The body of the fixing plate is decorated with five small square cut-out plates. Four are attached in the corners and one in the middle. They have the shape of a four-sided pyramid. Each square is fixed to the main plate by a long rivet, which, at the same time, fixed the entire appliqué to the leather strap. The rivets that held the two squares next to the frame also fastened the hooks that attached the fixing plate to

C. Bibliografie: Mențiuni: Daicoviciu 1945, 210; Horedt 1951, 205, Pl. 7; 12, 13; Horedt 1953, 798–814; Párducz 1954, 59–60; Horedt 1958, 104–105, fig. 12/13–17, 18–20, 17/6, 9–11, 13; ADAM 2002, 374; pentru ceramica descoperită în cimitir vezi: Cosma 2012, 26–32, 143–144; pentru inventarul mormintelor vezi: Cosma 2017, 79–89, Pl. 45–56. **D.** Inventarul mormintelor se păstrează la MNITCN: Ceramica la nr. de inv: V. 34459, V. 34458, V. 34466, V. 34467, V. 34457, V. 34468.

Mormântul 53

Inventar:

I. Cataramă cu plăcuță de fixare pe centură, realizată din bronz (Pl. 6/1). Catarama este de formă dreptunghiulară și a fost realizată prin turnare. Spinul realizat prin turnare este atașat printr-un cârlig pe latura mai scurtă a cataramii. Bara cataramii și a spinului sunt aproape rotunde în secțiune. Plăcuța de fixare pe centură este realizată din tablă de bronz. Are o formă dreptunghiulară. Este atașată de cataramă prin prelungirea a două capete de tablă îndoite spre interior. Cele două capete de tablă sunt ornamentate cu câte trei linii încrustate ce imită firul de sârmă. Plăcuța este ornamentată cu patru bucăți mici de tablă decupate sub formă de pătrat, dispuse câte două pe laturi și unul în

the buckle. $L_{\text{buckle}} = 2.9$ cm; $W_{\text{max of the buckle}} = 3$ cm; $L_{\text{fixing plate}} = 3.9$ cm; $W_{\text{fixing plate}} = 2$ cm; Dimension of the pyramidal square = 1×1 cm.

2. Eight rectangular belt appliqués with attached pendants (Pl. 6/2–9). Made from a thin bronze sheet by cutting. The body of the appliqués is decorated with five small square cut-out plates. Four are attached in the corners and one in the middle. They have the shape of a four-sided pyramid. Each square is fixed to the main plate by a long rivet, which, at the same time, fixed the entire appliqué to the leather strap. From one of the long sides of the appliqués hangs a bronze ring-shaped pendant, attached through a hinge-like support, which has been obtained from a bent metal sheet riveted to the back of the appliqué. Dimensions of the body of the appliqués vary between 2.7; 2.9×1.9 ; 2.2 cm; $D_{\text{ring}} = 1.8$; 2.1 cm.

3. Bronze belt appliqué, helicoid-shaped (Pl. 7/1). Cast in a monovalve mould. The sheet is rectangular with a slightly concave profile. In the middle it has a perforation where a rivet fixed together the main and secondary straps. The front is ornamented. The middle of the appliqué is decorated with vegetal patterns depicting spiral tendrils with small palm endings. This pattern is contained by a straight line parallel with the edges of the

centrul plăcuței. Cele cinci pătrate sunt în formă de piramidă cu patru laturi. Cele cinci pătrate sunt fixate pe plăcuță, fiecare cu câte un nit lung, care a avut și rolul de a fixa întreaga plăcuță de centura din piele. Niturile celor două plăcuțe de lângă cataramă fixau și cârligele cu care plăcuța era atașată de cataramă. $L_{\text{cataramă}} = 2,9$ cm; $l_{\text{maximă cataramă}} = 3$ cm; $L_{\text{plăcuță}} = 3,9$ cm, $l_{\text{plăcuță}} = 2$ cm, Dimensiune pătrat piramidal = 1×1 cm.

2. Opt (8) aplici dreptunghiulare, de centură, cu pandantiv atașat (Pl. 6/2–9). Realizate din tablă subțire de bronz, decupată. Corpul aplicelor este ornamentat cu cinci bucăți mici de tablă decupate sub formă de pătrat. Cele cinci pătrate sunt dispuse câte unul în fiecare colț și unul în centrul plăcuței. Cele cinci pătrate sunt în formă de piramidă cu patru laturi. Cele cinci pătrate sunt fixate pe plăcuță, fiecare cu câte un nit lung. Cele cinci nituri au avut și rolul de a fixa întreaga plăcuță de centura din piele. Plăcuțele dispun de un pandantiv atașat de forma unui inel turnat din bronz, prins de plăcuță printr-un suport de forma unei balamale, realizată din tablă și nituită pe aversul apliciei. Dimensiuni: corpul aplicelor se înscrie între 2,7, $2,9 \times 1,9$, 2,2 cm; $D_{\text{inel}} = 1,8$, 2,1 cm.

3. Aplică pentru centură, în formă de elice (Pl. 7/1). Realizată din bronz prin turnare, într-un tipar monovalv. Plăcuța este de formă

appliqué. The latter are marked by a wavy line. $L = 7.4$ cm; $W = 1.6$ cm.

4. Bronze strap-end (Pl. 7/2). Cast in a bi-valve mould. The end that was attached to the belt is straight. The fastening to the belt was made on a special depression using two rivets. Both sides of the strap-end are identically decorated, with vegetal patterns depicting spiral tendrils with palm endings. $L = 8.6$ cm; $W = 2.3$ cm.

5. Bronze, oval buckle, cast together with the fixing plate (Pl. 7/3). The fixing plate is shield-shaped, with a pointed end. Two rivets fastened the plate to the belt. The frame has an oval cross section. The frame has a depression where the tip of the prong is anchored. The prong has a circular cross section. $L_{\text{total}} = 3.2$ cm; $L_{\text{fixing plate}} = 1.7$ cm; $W_{\text{frame}} = 2.2$ cm; $W_{\text{fixing plate}} = 1.5$ cm.

6. Two small fragments of metal sheet (Pl. 7/4).

7. Bronze, cast trapezoid buckle (Pl. 7/G.53/5). The prong is missing. The frame has a circular cross section. The long sides of the frame extend beyond the end bar and then end edgeless. $L = 3$ cm; $W_{\text{max of the frame}} = 2.4$ cm; $W_{\text{min of the frame}} = 2.2$ cm; $Th_{\text{bar}} = 0.3$ cm.

8. Bronze, cast trapezoid buckle (Pl. 7/6). The frame and the prong have a circular cross section. The frame has a depression where the tip of the prong is anchored. The

dreptunghiulară și ușor concavă în profil. Plăcuța dispune la mijloc de o gaură prin care trecea nitul care prindea și fixa cureaua secundară de cureaua principală. Aversul este ornamentat. Marginile sunt marcate de o linie ondulată. Placa este marcată pe margini de o linie dreaptă ce urmărește conturul plăcuței. Pe mijloc plăcuța este ornamentată cu un motiv vegetal sub forma unor lujeri, a căror capete se termină în mici palmete. $L = 7,4$ cm; $l = 1,6$ cm.

4. Capăt de curea/Limbă de curea (Pl. 7/2). Realizată din bronz, prin turnare într-un tipar bivalv. Capătul care se prindea de curea este drept. Era prins de curea cu ajutorul unui locaș special realizat care dispunea de două nituri de fixare pe cureaua din piele. Ambele fețe ale limbii de curea sunt ornamentate identic. Ornamentul constă din motive vegetale, sub forma unor lujeri care se desfășoară în spirală, a căror capete se termină în palmete. $L = 8,6$ cm; $l = 2,3$ cm.

5. Cataramă ovală din bronz, turnată împreună cu placa de fixare (Pl. 7/3). Placa de fixare este în formă de scut, terminat într-un vârful ascuțit. Se prindea de centură prin intermediul a două nituri. Veriga cataramei este ovală în secțiune. Dispune de un locaș de așezare a vârfului acului. Acul este rotund în secțiune. $L_{\text{totală}} = 3,2$ cm, $L_{\text{placă fixare}} = 1,7$ cm; $l_{\text{verigă cataramă}} = 2,2$ cm, $l_{\text{placă fixare}} = 1,5$ cm.

prong is intentionally curved. $L = 2.6$ cm; $W_{\text{max of the frame}} = 2.6$; $W_{\text{min of the frame}} = 2.1$ cm; $Th_{\text{bar}} = 0.3$ cm.

9. Two rectangular bronze belt loops/supports (Pl. 7/7–8). Worked from a bronze sheet by cutting. They are obtained from a band that has been bent in a loop, where the belt could be introduced and supported. The ends of the band are curved outwards (one of the objects has a broken end). Dimensions: object 1: $W = 2.6$ cm; $H = 0.9$ cm; object 2: $W = 1.9$; $H = 0.7$ cm.

10. Belt bronze appliqués, square or rectangular (Pl. 7/9–13). Fragmentary. Worked from a thin bronze sheet by cutting. The appliqués were fixed to the belt at the corners by rivets with the ends bent outwards.

11. Piece of silex (Pl. 7/14).

12. Fragment of a knife blade with a single cutting edge (Pl. 7/15).

13. Box made of bone (Pl. 7/16). Fragmentary. Obtained by grinding. It has a square cross section. $L_{\text{p-erserved}} = 6.3$ cm; $W_{\text{side}} = 2.4$ cm. Impossible osteological identification.

14. Bronze bell (Pl. 8/1) in the shape of a round balloon. Obtained by bending a thick bronze sheet, clamped at one side. It has a suspension loop. The body of the bell has a crack. Inside, the ball that produced the tinkle still exists. The lower part of the body, around the crack, is decorated with incised

6. Două fragmente mici de tablă (Pl. 7/4).

7. Cataramă dreptunghiulară, de formă trapezoidală, realizată din bronz prin turnare (Pl. 7/5). Acul nu s-a păstrat. Veriga cataramei este rotundă în secțiune. Cele două laturi ale cataramei din partea dinspre curea se prelungesc peste bara transversală și se termină bont. $L = 3$ cm, $l_{\text{maximă verigă}} = 2,4$, $l_{\text{minimă verigă}} = 2,2$ cm, $Gr_{\text{bară}} = 0,3$ cm.

8. Cataramă dreptunghiulară, de formă trapezoidală, realizată din bronz prin turnare (Pl. 7/6). Veriga cataramei și acul sunt rotunde în secțiune. Veriga dispune de un locaș de așezare a vârfului acului. Acul este încovoiat din fabricare. $L = 2,6$ cm, $l_{\text{maximă verigă}} = 2,6$, $l_{\text{minimă verigă}} = 2,1$ cm, $Gr_{\text{bară}} = 0,3$ cm.

9. Două (2) suporturi/dispozitive dreptunghiulare din bronz, pentru susținerea curelei (Pl. 7/7–8). Realizate din tablă de bronz prin decupare. Se prezintă sub forma unei benzi, îndoite pentru a forma lăcașul de petrecere și susținerea a curelei. Capetele benzii sunt îndoite spre exterior (la un dispozitiv un capăt este rupt). Dimensiuni: Piesa 1: $l = 2,6$ cm, $\hat{I} = 0,9$ cm; Piesa 2: $l = 1,9$, $\hat{I} = 0,7$ cm.

10. Aplici din bronz de formă pătrată sau dreptunghiulară, pentru centură (Pl. 7/9–13). Fragmentare. Realizate din tablă subțire de bronz prin decupare. Sistemul de prindere pe centură se făcea cu ajutorul unor

circles and straight lines. $H = 3.5$ cm; $D_{\max} = 2.5$ cm.

15. Iron fragment (Pl. 8/2).

16. Iron ring once part of the harness (Pl. 8/3). Worked from an iron bar with a circular cross section. Diameter = 3 cm; $Th_{\text{bar}} = 0.4$ cm.

17. Nine harness appliqué worked from a bronze sheet, calotte-shaped (Pl. 8/4–12). They are circular. Obtained by cutting and stamping. The diameter of the appliqué varies between 0.9 and 1.1 cm.

18. Thirteen harness appliqué worked from a bronze sheet (Pl. 8/13–25). Obtained by cutting. They are circular, calotte-shaped, with a stamped central umbo. The diameter of the appliqué varies between 1.8 and 2.1 cm.

19. Square iron buckle (for the harness) with slightly curved sides (Pl. 8/26). Made from an iron bar with a rectangular cross section. The prong has a circular cross section. Dimensions = 4.7×4.7 cm; $Th_{\text{bar of the frame}} = 0.3 \times 0.6$ cm; $Th_{\text{max, bar of the prong}} = 0.5$ cm.

20. Iron stirrup, rectangular, with rounded upper sides (Pl. 9/1). The suspension loop is separated from the body of the stirrup. It has a rectangular, vertically elongated shape and a rectangular, horizontally elongated eye obtained by fretwork. The lower corners curve inwards and form a wide, concave tread, with a middle ridge on the outside. The

nituri cu capetele îndoite spre exterior, care erau petrecute prin găuri dispuse în colțurile plăcuțelor.

11. Bucată de silex (Pl. 7/14).

12. Fragment lamă de cuțit cu un singur tăiș (Pl. 7/15).

13. Cutie din os (Pl. 7/16). Păstrată fragmentar. Realizată prin șlefuire. Formă pătrată în secțiune. $L_{\text{păstrată}} = 6,3$ cm; $l_{\text{latură}} = 2,4$ cm. Identificare osteologică imposibilă.

14. Clopoșel/zurgălău din bronz (Pl. 8/1). Formă de balon rotund. Realizat prin îndoire, din tablă de bronz groasă, și lipirea unei singure margini. Clopoșelul dispune de o urechiușă de prindere. Corpul zurgălăului dispune de o crăpătură, iar în interiorul corpului se păstrează bila care avea rolul de a produce zgomot. Partea inferioară de o parte și de alta a crăpăturii corpul zurgălăului este ornamentat prin incizii cu cercuri și linii drepte. $\hat{I} = 3,5$ cm; $D_{\max} = 2,5$ cm.

15. Fragment fier (Pl. 8/2).

16. Verigă din fier, de la harnașament (Pl. 8/3). Realizat din bară de fier rotundă în secțiune. Diametru = 3 cm. $Gr_{\text{bară}} = 0,4$ cm.

17. Nouă (9) aplici pentru harnașament, din foiță de bronz, în formă de calotă (Pl. 8/4–12). Sunt circulare și au fost realizate prin decupare și presare. Diametrul aplicelor se înscrie între $0,9 \times 1,1$ cm.

18. Treisprezece (13) aplici pentru harnașament, din foiță de bronz

lower part of each side is decorated by fretwork with two circles and two triangles. $H_{\max} = 16$ cm; $L_{\text{sides}} = 11$ cm. MNITCN V. 34 464.

21. Iron stirrup, rectangular, with rounded upper sides (Pl. 9/2). The suspension loop is separated from the body of the stirrup. It has a rectangular, vertically elongated shape and a rectangular, horizontally elongated eye obtained by fretwork. The lower corners curve inwards and form a wide, concave tread, with a middle ridge on the outside. $H_{\max} = 16$ cm; $L_{\text{sides}} = 11$ cm. MNITCN V. 34 465.

22. Nine iron clamps made from a flat band (Pl. 9/3–11). Very probably they held together a wooden coffin. $L_{\text{bar}} = 1.2$ cm.

23. Fragment of an iron back-sword (Pl. 10/1). Very poorly preserved. On some parts of the blade the traces of the wooden scabbard are still visible. $L_{\text{preserved}} = 34$ cm.

24. Two bronze phalerae (Pl. 10/2–3). Obtained from a metal sheet by cutting. They have a circular shape. Only few of the perforations that allowed the rivets to fix the phalerae on the bridle are preserved. Each phalera has a circular knob in the middle. Objects 1–2: $D = 7.5$ cm; $D_{\text{central umbo}} = 1.6$ cm.

25. Jar (Pl. 10/4). Found at the right of the skull. Slow-wheel-turned, dense fabric, tempered with sand and of a smoky red colour,

(Pl. 8/13–25). Realizate prin decupare. Sunt circulare și au formă de calotă cu un umbo în mijloc. Umbo-ul a fost realizat prin presare. Diametrul aplicelor se înscrie între 1,8 și 2,1 cm.

19. Cataramă din fier de formă pătrată (pentru harnașament), cu laturile ușor curbate (Pl. 8/26). Realizată din bară de fier, dreptunghiulară în secțiune. Acul de prindere este rotund în secțiune. Dimensiuni = $4,7 \times 4,7$ cm; $Gr_{\text{bară corp}} = 0,3 \times 0,6$ cm; $Gr_{\text{maximă bară ac}} = 0,5$ cm.

20. Scăriță de șa din fier, de formă dreptunghiulară, cu laturile de sus rotunjite (Pl. 9/1). Urechea de prindere a curelei este separată de corpul scăriței. Are o formă dreptunghiulară, desfășurată pe verticală. Gaura de prindere a curelei este dreptunghiulară, pe orizontală, realizată prin traforare. Colțurile de jos sunt trase în interiorul scăriței, formând o talpă lată, concavă, cu o membrană în relief pe partea exterioară. Partea inferioară a laturilor este ornamentată prin traforare cu câte două cerculețe și cu câte două triunghiuri. $\hat{I}_{\text{maximă}} = 16$ cm; $L_{\text{laturilor}} = 11$ cm. MNITCN V. 34 464.

21. Scăriță de șa din fier, de formă dreptunghiulară, cu laturile de sus rotunjite (Pl. 9/2). Urechea de prindere a curelei este separată de corpul scăriței. Are o formă dreptunghiulară, desfășurată pe verticală. Gaura de prindere a curelei este

with traces of secondary burnt. The body of the vessel is decorated on the upper part with two bands of wavy lines, incised between two bands of horizontal lines. $H = 14$ cm; $D_{\text{rim}} = 8.5$ cm; $D_{\text{bottom}} = 7$ cm; $D_{\text{max}} = 12.2$ cm.

26. Animal bones. *Ovis aries*/sheep (juvenile, less than 5–6 months).

5. Unirea II/Vereșmort (Alba county)

– Traian str., no. 827

A. Warrior grave, buried with a horse; fortuitous find. **B.** 630–650/670. **C.** Rustoiu / Ciută 2015, 107–127. **D.** MNUAI. Description of the grave inventory and drawings after: Rustoiu/Ciută 2015, 107–127.

Grave 1

Male (25–28 years). The pit is rectangular with rounded corners. The body was placed at about 1.10–1.20 m deep. The skeleton was laid on the back, extended, with the head facing east. The skull is well preserved, without any obvious traces of violence. The hands were extended next to the body. The skeleton of a horse has been found next to the deceased.

Inventory

1. Iron backsword (Pl. 11/1). It was placed at the left of the thoracic and abdominal body area. The hilt was

dreptunghiulară, pe orizontală, realizată prin traforare. Colțurile de jos sunt trase în interiorul scăriței, formând o talpă lată, concavă, cu o membrană în relief pe partea exterioară. $\hat{I}_{\text{maximă}} = 16$ cm; $L_{\text{laturilor}} = 11$ cm. MNITCN V. 34 465.

22. Nouă scoabe din fier, realizate din bandă plată în secțiune (Pl. 9/3–11). Foarte probabil respectivele piese fixau capetele unui sicriu din lemn. $l_{\text{bară}} = 1,2$ cm.

23. Fragment de paloș din fier (Pl. 10/1). Stare de conservare foarte precară. Pe unele părți ale lamei se păstrează urmele tecii din lemn. $L_{\text{păstrată}} = 34$ cm.

24. Două falere din bronz (Pl. 10/2–3). Realizate din tablă prin decupare. Formă circulară. Se păstrează doar câteva din găurile prin care treceau niturile cu ajutorul cărora falerele se fixau pe căpăstru. În mijloc, ambele falere dispuneau de un buton circular. Piesa 1–2: $D = 7,5$ cm, $D_{\text{umbo central}} = 1,6$ cm.

25. Oală (Pl. 10/4). Găsită în dreapta capului; roată cu turație medie; pastă compactă, degresată cu microprundiș; culoare roșu-negricios; urme de ardere secundară; ornamentată în partea superioară cu două benzi de linii ondulate, încadrate de două benzi de linii orizontale. $\hat{I} = 14$ cm, $D_g = 8,5$ cm, $D_f = 7$ cm, $D_m = 12,2$ cm.

26. Oase de animale. *Ovis aries*/oaie (juvenil, cu o vârstă mai mică de 5–6 luni).

placed in the area of the chest (according to the observations made by the archaeologists that have excavated the grave, the deceased held the backsword in his hand) – the bending could be due to soil pressure. The blade is straight with one cutting-edge. The rod of the iron hilt was covered by wooden plates fixed with iron rivets. The hilt was then plated with a thin silver foil. The silver part of the hilt, which has the shape of a reversed truncated cone with a circular-oval section ($D = 2.7 \times 1.37$ cm), is formed by two unequal parts, fixed together transversally by narrow bronze bands decorated with parallel longitudinal ridges. The hilt ends in an iron ring pommel ($D = 4.43$ cm), partially immersed in the silver covering. $L_{\text{total}} = 106$ cm; $L_{\text{blade}} = 84$ cm; $W_{\text{blade}} = 3.2$ cm; $Th_{\text{edge of the blade}} = 0.6$ cm.

2–9. Bronze fittings that once fastened the scabbard (Pl. 11/2–9). The fittings are part of two sets attached along the scabbard. One set is formed by two similar bronze plates, fixed by five copper rivets. Two parallel bronze bands decorated with ridges begin from the upper and lower ends of the plates and then run transversally around the scabbard, thus creating an oval pattern. Pieces of the leather parts of the scabbard have been preserved on some of these bands. The second set is similar to the first,

5. Unirea II/Vereșmort (jud. Alba) – str. Traian, nr. 827

A. Mormânt de războinic înmormântat cu cal; Descoperire întâmplătoare. **B.** Datare: 630–650/670. **C.** Bibliografie: Rustoiu / Ciută 2015, 107–127. **D.** MNUAI. Descrierea inventarului și desene după Rustoiu / Ciută 2015, 107–127.

Mormântul 1

Bărbat (25–28 ani). Forma gropii era dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite, adâncimea la care era depus scheletul fiind de cca 1,10–1,20 m. Scheletul era depus pe spate, întins, cu capul spre est, craniul fiind bine conservat, fără a prezenta urme evidente de violență, cu mâinile așezate pe lângă corp. Alături de decedat a fost descoperit scheletul de cal.

Inventar

1. Paloș din fier (Pl. 11/1). A fost descoperit în partea stângă a zonei toracico-abdominale, cu mânerul în zona pieptului (din relatarea celor care au efectuat săpătura reiese faptul ca defunctul ținea sabia în mână) – îndoitura fiind astfel explicată prin presiunea pământului asupra ei. Lamă dreaptă cu un singur tăiș. Prezintă o limbă la mâner, din fier, peste care a fost fixat, cu ajutorul unor nituri din fier, un mâner din lemn. Mânerul a fost îmbrăcat într-o foiță subțire din argint. Partea de argint a mânerului, de forma unui trunchi de con răsturnat și circular-ovală în

only that just one of the two plates has been recovered. $L_{\text{plate}} = 5.96$ cm; $W_{\text{plate}} = 2.1$ cm; $D_{\text{band}} = 5.6 \times 2.9$ cm; $W_{\text{band}} = 0.6$ cm.

10. Strap-end formed by two rectangular silver sheets with a rounded (lower) side (Pl. 12/1). They have been attached to the belt parallel to each other by a silver rivet placed at one of the ends. The traces of glueing observed on the inner sides indicate that the sheets were additionally glued to the belt strap. $L = 8.3$ cm; $W = 2$ cm; $Th = 0.05$ cm.

11. Strap-end formed by two silver sheets similar to the previous, only that the upper part (where the rivet should be) is broken (Pl. 12/3). $L = 8$ cm; $W = 2.1$ cm; $Th = 0.05$ cm.

12. Strap-end made from a pentagonal silver sheet with a sharp end pointing downwards (Pl. 12/4). The upper part and the median line are decorated with two parallel ridges each. $L = 1.7$ cm; $W = 2.1$ cm.

13–15. Silver strap-ends preserved to different degrees (Pl. 12/13). They have an elongated pentagonal shape with a sharp end pointing downwards. The upper part is decorated with parallel ridges. $L = 2.2$ cm; $W = 1.3$ cm; Pl. 58/8: $L = 2.5$ cm; $W = 1.3$ cm; Pl. 58/10: $L = 2.83$ cm; $W = 1.4$ cm;

16. Bronze buckle probably used for fastening a knife or a small bag (Pl. 12/2). The frame is rectangular.

secțiune ($D = 2,7 \times 1,37$ cm), este alcătuită din două părți inegale, fixate transversal una de alta cu ajutorul unor benzi înguste din bronz decorate longitudinal cu striuri paralele. Partea superioară a mânerului prezintă, la exterior, o verigă circulară din fier ($d = 4,43$ cm), parțial îngropată în partea de argint a mânerului. $L_{\text{totală}} = 106$ cm, $L_{\text{lamă}} = 84$ cm, $l_{\text{lamă}} = 3,2$ cm, $gr_{\text{muchie lamă}} = 0,6$ cm.

2–9. Armături din bronz de fixare și prindere a tecii (Pl. 11/2–9). Piesele fac parte din două ansambluri plasate de-a lungul tecii. Un ansamblu era format din două plăcuțe asemănătoare, din bronz, fixate paralel cu ajutorul a 5 nituri din cupru. Din extremitățile superioară și inferioară ale plăcuțelor plecau două benzi paralele realizate din bronz, ornamentate cu striuri, care descriau un traseu oval ce înconjura transversal teaca. Pe unele din aceste benzi s-au mai păstrat bucăți de piele ale tecii. Celălalt ansamblu era asemănător cu primul, dar din cele două plăcuțe nu a fost recuperată decât una. $L_{\text{placă}} = 5,96$ cm, $l_{\text{placă}} = 2,1$ cm, $d_{\text{bandă}} = 5,6 \times 2,9$ cm, $l_{\text{bandă}} = 0,6$ cm.

10. Capăt de curea, format din două plăcuțe din argint de formă dreptunghiulară cu o latură (cea inferioară) rotunjită (Pl. 12/1). Ele sunt dispuse paralel și prinse la un capăt cu un nit din argint. Pe fețele interioare se pot observa urmele de lipitură care

The fixing plate is elongated and narrowed towards the end opposite the frame. On each side, the end shows a flattened circular-oval protuberance. Next to the frame, the fixing plate is decorated with an incised triangular pattern. The iron traces of the prong are still visible. $L = 5.4$ cm; $W = 2.1$ cm; $W_{\text{frame}} = 2$ cm.

17. Bronze buckle. Double-loop frame with a rectangular strap loop and a second circular loop (Pl. 12/15). It was used for fastening a small bag. $L = 3.3$ cm; $D_{\text{rectangular loop}} = 2.1 \times 1.9$ cm; $L_{\text{circular loop}} = 1.2$ cm; $W_{\text{circular loop}} = 1.6$ cm; $Th = 0.14$ cm.

18. Silver strap-end or appliqué ornamented with an openwork human mask (Pl. 12/12). The upper side is decorated with transversal parallel ridges. The strap-end was fastened to the belt by three silver rivets. The ends of the rivets still show traces of small iron sheet fragments which probably attached the appliqué on the backside of the belt. $L = 4.1$ cm; $W = 2.14$ cm.

19. Silver sheet, probably part of a strap-end (Pl. 12/6).

20. Iron buckle (Pl. 12/5), lyre-shaped, with the prong going over the frame. $L = 3.36$ cm; $W_{\text{max}} = 3.2$ cm; $W_{\text{min}} = 2.36$ cm; $L_{\text{prong}} = 3.65$ cm.

21. Iron buckle (Pl. 12/7), lyre-shaped, but more slender than the previous, with the prong going over the frame. $L = 3.05$ cm; $W_{\text{max}} = 2.6$ cm; $W_{\text{min}} = 2.1$ cm; $L_{\text{prong}} = 3.4$ cm.

fixau suplimentar plăcuțele de curea. $L = 8,3$ cm, $l = 2$ cm, $gr. = 0,05$ cm.

11. Capăt de curea, format din două plăcuțe din argint asemănătoare cu cel descris anterior, dar care are partea superioară (cea cu nit) lipsă. (Pl. 12/3). $L = 8$ cm, $l = 2,1$ cm, $gr. = 0,05$ cm.

12. Capăt de curea din argint, alcătuit dintr-o plăcuță din argint de formă pentagonală cu unul din vârfuri orientat în jos (Pl. 12/4). Partea superioară și linia mediană este ornamentată cu câte două nervuri paralele. $L = 1,7$ cm, $l = 2,1$ cm.

13–15. Capete de curea din argint, dar din care s-au păstrat procente diferite (Pl. 12/13). Au formă pentagonală mai alungită, orientate cu un colț în jos. Partea superioară a fost decorată cu nervuri paralele. $L = 2,2$ cm, $l = 1,3$ cm, Pl. 58/8; $L = 2,5$ cm, $l = 1,3$ cm, Pl. 58/10; $L = 2,83$ cm, $l = 1,4$ cm,

16. Cataramă din bronz folosită probabil la fixarea unui cuțit sau a unei genți (Pl. 12/2). Ea are veriga patrulateră, iar placa este alungită și subțiată spre zona inferioară, unde de o parte și de alta a plăcii există câte o protuberanță circular-ovală, aplatizată. Se mai pot observa urmele din fier ale spinului care închidea cureaua. Placa a fost decorată în partea dinspre cataramă cu un motiv triunghiular incizat. $L = 5,4$ cm, $l = 2,1$ cm, $l_{\text{verigă}} = 2$ cm.

17. Cataramă din bronz având

22-23. Similar bronze buckles, with a rectangular frame and a fixing plate of a double delta shape. The iron prong (broken at one of the buckles) goes over the frame and is anchored between two ridges. The buckles were fastened to the belt by a fixing plate, with bronze rivets. $L = 3$ cm; $L_{\text{frame}} = 1.65$ cm; $W_{\text{frame}} = 2.2$ cm; $W_{\text{fixing plate}} = 1.9$ cm; Pl. 12/14; $L = 3$ cm; $L_{\text{frame}} = 1.65$ cm; $W_{\text{frame}} = 2.2$ cm; $W_{\text{fixing plate}} = 1.9$ cm; $L_{\text{prong}} = 1.7$ cm; Pl. 12/16).

24. Fragmentary silver appliqué obtained by pressing, in the shape of the digit 8. (Pl. 12/11). $L = 2.8$ cm; $W = 2$ cm.

25. Gold earring (Pl. 12/9). It has a circular-oval loop from which hangs a beaded pendant assembled from four small spheres. The base of the pendant is formed by three smaller beads ($D = 0.26$ cm) to which a larger one is fixed ($D = 0.43$ cm). The loop has a circular cross section and is thinned towards the ends. $L = 2$ cm; Weight = 2.35 g; $D = 1.55 \times 1.3$ cm; $D_{\text{middle}} = 2$ cm; $D_{\text{end}} = 0.1$ cm.

26-27. Circular silver appliqués obtained by pressing. They have the shape of a flower with partially preserved round petals. (Pl. 13/1-2). $D = 1.8$ cm.

28-30. Circular silver appliqués (Pl. 13/3-4, 6-7) obtained by pressing. They have the shape of a convex disc. $D = 1.7$ cm.

31-32. Two flat, circular appli-

veriga de fixare patrulateră și bucla de închidere de formă circulară (Pl. 12/15). Se consideră că era folosită la închiderea unei gentuțe. $L = 3,3$ cm, $d_{\text{buclă}} = 2,1 \times 1,9$ cm, $L_{\text{verigă}} = 1,2$ cm, $l_{\text{verigă}} = 1,6$ cm, gr. = 0,14 cm.

18. Capăt de curea sau aplică de centură din argint cu ornament ajurat sub forma unei măști umane (Pl. 12/12). În partea superioară prezintă un decor realizat din striuri paralele dispuse transversal. Piesa era fixată de centură cu ajutorul a 3 nituri din argint. Niturile păstrează la capete mici bucăți de tablă din fier de care probabil aplica era prinsă pe spatele centurii. $L = 4,1$ cm, $l = 2,14$ cm.

19. Plăcuță din tablă de argint care făcea parte probabil dintr-un capăt de centură (Pl. 12/6).

20. Cataramă din fier (Pl. 12/5), în formă de liră, având spinul petrecut peste verigă. $L = 3,36$ cm, $l_{\text{maximă}} = 3,2$ cm, $l_{\text{minimă}} = 2,36$ cm, $L_{\text{ac}} = 3,65$ cm.

21. Cataramă din fier (Pl. 12/7), în formă de liră, având formă mai suplă decât catarama anterioară și spinul petrecut peste verigă. $L = 3,05$ cm, $l_{\text{maximă}} = 2,6$ cm, $l_{\text{minimă}} = 2,1$ cm, $L_{\text{ac}} = 3,4$ cm.

22-23. Catarama din bronz similare, având veriga patrulateră și placa în formă de dublu delta. Spinul din fier (la una din catarama rupt) se închidea peste verigă între două nervuri. Catarama era fixată de curea cu ajutorul unor nituri

qués made of silver, one fully preserved and one fragmentary. The fully preserved appliqué still has the fixing pin (Pl. 13/5). $D = 1.1$ cm.

33–45. Appliqué fixing pins obtained from a thin bronze sheet (Pl. 13/8–20, 23). $L = 0.6$ – 1.2 cm; $W = 0.23$ cm.

46–48. Rivets from an appliqué made of a silver wire. $L = 1.63$ cm; Pl. 13/22; $L = 0.8$ cm; Pl. 13/24; $L = 0.67$ cm; Pl. 13/25.

49–50. Narrow silver bands decorated with two longitudinal ridges. (Pl. 13/9, 13/21). $L = 1.85$ cm.

51. Trapezoid iron sheet sharpened at one end, chisel shaped (Pl. 14/1). $L = 5.3$ cm; $W_{\text{ends}} = 1.5$ cm / 1 cm.

52. Iron rod resembling a punch, with a rectangular cross section. The upper part has a circular cross section (Pl. 14/2). $L = 4.5$ cm.

53–62. Iron sheet fragments of various dimensions (Pl. 14/12–19, 23–25).

63. Fragmentary iron sheet with only the trace of a fixing pin preserved (Pl. 14/10). $L_{\text{sheet}} = 3.04$ cm; $W = 1$ cm).

64. Fragmentary iron sheet with an iron fixing pin (Pl. 14/6). $L_{\text{sheet}} = 1.73$ cm; $W = 2.2$ cm; $L_{\text{pin}} = 0.86$ cm; $D_{\text{pin}} = 0.17$ cm.

65. Iron nail or rivet (Pl. 14/9). $L = 2.9$ cm; $D = 0.45$ cm.

66. Iron nail or rivet (Pl. 14/8). $L = 3.1$ cm; $D = 0.32 \times 0.27$ cm.

din bronz plasate pe plăci. $L = 3$ cm, $L_{\text{verigă}} = 1,65$ cm, $l_{\text{verigă}} = 2,2$ cm, $l_{\text{placă}} = 1,9$ cm, Pl. 12/14; $L = 3$ cm, $L_{\text{verigă}} = 1,65$ cm, $l_{\text{verigă}} = 2,2$ cm, $l_{\text{placă}} = 1,9$ cm, $L_{\text{ac}} = 1,7$ cm, Pl. 12/16).

24. Aplică din argint fragmentară obținută prin presare, având forma cifrei 8 (Pl. 12/11). $L = 2,8$ cm, $l = 2$ cm.

25. Cercel din aur (Pl. 12/9). Are veriga circular-ovală și un pandantiv perlat format din patru mici sfere. Veriga cercelului este rotundă în secțiune și se subțiază spre capete. $L = 2$ cm, $G = 2,35$ g, ($d = 1,55 \times 1,3$ cm, $D_{\text{mijloc}} = 2$ cm, $D_{\text{capăt}} = 0,1$ cm). Baza pandantivului este alcătuită din trei perle mai mici ($D = 0,26$ cm), peste care se suprapune una mai mare ($d = 0,43$ cm).

26–27. Aplici circulare din argint, realizate prin presare și având forma unei flori cu petale rotunde păstrate parțial (Pl. 13/1–2). $D = 1,8$ cm).

28–30. Aplici din argint (Pl. 13/3–4,6–7), circulare, realizate prin presare, de forma unor discuri convexe. $D = 1,7$ cm.

31–32. Două aplici din argint circulare-plate, una întregă și una fragmentară. Piesa întregă păstrează nitul de fixare (Pl. 13/5). $D = 1,1$ cm.

33–45. Piciorușe de aplică realizate dintr-o bandă îngustă din bronz (Pl. 13/8–20, 23). $L = 0,6$ – $1,2$ cm, $l = 0,23$ cm.

46–48. Nituri de aplică realizate dintr-o sârmă de argint. $L = 1,63$ cm,

67. Iron nail with a rectangular end and a square cross section (Pl. 14/3). $L = 3.05$ cm; $W = 0.35 \times 0.35$ cm.

68. Belt bar (?) once part of the harness, worked from an iron sheet (Pl. 14/5). $L = 2.65$ cm; $W = 0.4$ cm; $H = 1.3$ cm.

69. Rectangular, thin bronze sheet with fixing rivets at both ends (Pl. 14/22).

70. Fragmentary bronze sheet, rounded at one end. The fixing pin, lamella-shaped, is still preserved at one end, but only the traces of it are visible at the other (Pl. 14/26).

71. Bronze sheet, slightly curved, with a circular perforation at each end, probably used for fastening the piece (Pl. 14/20).

72. Long and narrow silver band (Pl. 14/27). $L = 17.7$ cm; $W = 0.3$ cm.

73. Hair brooch worked from a bronze sheet, with the ends narrowed by hammering and bent inwards (Pl. 14/21).

74. Fragments of an iron chain mail, probably part of the same piece. $L = 6.8$ cm; $W = 9$ cm; Pl. 15/1; $L = 3.2$ cm; $W = 2.2$ cm; Pl. 15/2; $L = 3.5$ cm; $W = 2$ cm; Pl. 15/3; $L = 6.14$ cm; $W = 5.8$ cm; Pl. 15/4.

75. Strike-a-light obtained from an iron band that was bent inwards at each end, thus forming small loops (Pl. 15/7). $L = 9.5$ cm; $W = 1.6$ cm; $Th = 0.23$ cm.

76. Iron band (Pl. 15/8) which

Pl. 13/22; $L = 0.8$ cm, Pl. 13/24; $L = 0.67$ cm, Pl. 13/25).

49–50. Tije din argint realizate dintr-o bandă îngustă, ornamentate cu două nervuri dispuse longitudinal (Pl. 13/9, 13/21). $L = 1.85$ cm.

51. Bandă din fier trapezoidală, ascuțită la un capăt sub forma unei dălțițe (Pl. 14/1). $L = 5.3$ cm, $l_{\text{capete}} = 1.5$ cm, $l_{\text{ca}} = 1$ cm.

52. Bară din fier asemănătoare unui dorn, având corpul cu secțiune patrulateră și capătul superior cu secțiunea circulară (Pl. 14/2). $L = 4.5$ cm.

53–62. Fragmente de tablă din fier de dimensiuni variabile (Pl. 14/12–19, 23–25).

63. Plăcuță din fier fragmentară din care s-a mai păstrat urma de la piciorușul de prindere (Pl. 14/10). $L_{\text{placă}} = 3.04$ cm, $l = 1$ cm).

64. Plăcuță din fier fragmentară având un picior de prindere tot din fier (Pl. 14/6). $L_{\text{placă}} = 1.73$ cm, $l = 2.2$ cm, $L_{\text{cui}} = 0.86$ cm, $d_{\text{cui}} = 0.17$ cm.

65. Cui sau nit din fier (Pl. 14/9). $L = 2.9$ cm, $d = 0.45$ cm.

66. Cui sau nit din fier (Pl. 14/8). $L = 3.1$ cm, $d = 0.32 \times 0.27$ cm.

67. Cui din fier cu un capăt și secțiunea patrulateră (Pl. 14/3). $L = 3.05$ cm, $l = 0.35 \times 0.35$ cm.

68. Bară de curea (?) de la harnașament, confecționată din tablă de fier (Pl. 14/5). $L = 2.65$ cm, $l = 0.4$ cm, $h = 1.3$ cm.

69. Plăcuță subțire din bronz, de

resembles by shape and cross section a fragmentary knife. L = 6.4 cm; W = 1.3 cm.

77. Iron band which resembles by shape and cross section a fragmentary knife (Pl. 15/12). L = 6.9 cm; W = 1.2 cm.

78. Iron band with an iron rivet at each end. Probably part of a saddle (Pl. 15/10). L = 6.6 cm; W = 1.3 cm.

79. Iron band broken at one end and bent at the other. It has the shape of a nail. It is fastened to another parallel band by riveting (Pl. 15/11). The object, probably part of a saddle, has a square cross section. One of the rivets and part of the bands have disappeared due to post-depositional mechanical events. L = 4.24 cm; W = 1.05 cm; L = 2.2 cm; D = 0.4 cm; L = 5.2 cm; W = 1.1 cm

80. Iron object similar to the above, but only the ends of the second band, where the piece was attached, of unequal length, are preserved. (Pl. 15/9). $L_{\text{band}} = 3.7$ cm; W = 1.07 cm; $L_{\text{rivet}} = 2.5$ cm; 2 cm; $D_{\text{rivet}} = 0.4$ cm.

81. Iron object similar to the above, but only one fragmentary band and one also fragmentary rivet are preserved (Pl. 15/6). $L_{\text{band}} = 2.8$ cm; W = 1.18 cm; $L_{\text{rivet}} = 2.44$ cm; $D_{\text{rivet}} = 0.4$ cm.

82. Iron object similar to the above, but only one fragmentary band and one also fragmentary rivet are preserved. It could be

formă dreptunghiulară, având la capete nituri de fixare (Pl. 14/22).

70. Plăcuță din bronz, păstrată fragmentar, rotunjită la un capăt. Piciorul de fixare s-a păstrat la un capăt, sub formă de lamelă din bronz; la celălalt capăt se poate observa doar urma lamelei (Pl. 14/26).

71. Plăcuță de bronz, ușor arcuită, care prezintă la capete câte un orificiu circular, probabil pentru fixare (Pl. 14/20).

72. Tijă din argint realizată dintr-o bandă simplă (Pl. 14/27). L = 17,7 cm, l = 0,3 cm).

73. Agrafă de păr, realizată dintr-o placă de bronz, având picioarele subțiate prin batere și îndoite în spate (Pl. 14/21).

74. Fragmente de zale din fier aparținând probabil aceluiași ansamblu (L = 6,8 cm, l = 9 cm, Pl. 15/1; L = 3,2 cm, l = 2,2 cm, Pl. 15/2; L = 3,5 cm, l = 2 cm, Pl. 15/3; L = 6,14 cm, l = 5,8 cm, Pl. 15/4).

75. Amnar realizat dintr-o bandă din fier având buclele de mici dimensiuni, întoarse înspre interior (Pl. 15/7). L = 9,5 cm, l = 1,6 cm, gr. = 0,23 cm.

76. Placă din fier (Pl. 15/8) care, după formă și secțiunea transversală, seamănă cu un cuțit fragmentar (L = 6,4 cm, l = 1,3 cm).

77. Placă din fier care, după formă și secțiunea transversală, seamănă cu un cuțit fragmentar (Pl. 15/12). L = 6,9 cm, l = 1,2 cm.

78. Plăcuță din fier având la

part of one of the above described objects. $L_{\text{band}} = 1$ cm; $W = 0.94$ cm; $L_{\text{rivet}} = 2.4$ cm; $D_{\text{rivet}} = 0.4$ cm.

83. Iron sheet. One end is bent in two, while the other forms an oval ring (Pl. 15/5). $L = 7.8$ cm; $W = 1.35$ cm.

84–93. Iron arrowheads with three wings, partially or fully preserved (Pl. 16/1–3, 5–11). They have been placed in a group at the side of the shoulder. $L = 6.9$ cm; 2.9 cm; 7.4 cm; 5.7 cm; 7.7 cm; 11.8 cm; 8.8 cm; 7.1 cm; 8.4 cm; 9.5 cm.

94. Bonebowreinforcement plate (Pl. 16/4). $L = 14.55$ cm; $W = 1.9$ cm.

95. Iron, jointed horse bit (Pl. 17/1). The bit is worked from two iron bars with a circular cross section. Both end in a loop of a hexagonal-semicircular shape. At the end of each loop an additional circular perforation was made, through which the rings holding the reins passed. To one of them, another ring is attached, formed by an open loop ending in two parallel iron bands obtained by hammering ($L = 6.6$ cm; $l = 1.2$ cm), fastened together by two rivets. They probably held another harness strap. $L_{\text{bar}} = 10.8$ cm; $D_{\text{bar}} = 0.8$ cm; $D_{\text{loop}} = 3.35$ cm.

96. Iron stirrup (Pl. 17/2). Placed at the lower part of the skeleton. It is worked from a circular bar. The bar bends into an oval loop that forms the eye. The wide tread has a middle ridge and is arched towards the

capete două nituri realizate din același aliaj, provenind probabil de la șa (Pl. 15/10). $L = 6,6$ cm, $l = 1,3$ cm.

79. Plăcuță din fier ruptă la un capăt și îndoită la celălalt sub forma unui cui care se leagă prin nituire de o altă plăcuță paralelă cu prima (Pl. 15/11). Ansamblul descris, probabil desprins de la șa, era patrulater în secțiune, dar, datorită unor acțiuni mecanice ulterioare înmormântării, unul din cuie și o parte din plăcuțe au dispărut. $L = 4,24$ cm, $l = 1,05$ cm; $L = 2,2$ cm, $d = 0,4$ cm; $L = 5,2$ cm, $l = 1,1$ cm

80. Ansamblu din fier asemănător cu cel descris anterior, dar din care s-au mai păstrat doar capetele celei de-a doua plăcuțe în zona de îmbinare cu niturile laterale, de lungimi inegale (Pl. 15/9). $L_{\text{placă}} = 3,7$ cm, $l = 1,07$ cm, $L_{\text{cui}} = 2,5$ cm, 2 cm, $d_{\text{cui}} = 0,4$ cm.

81. Ansamblu din fier asemănător cu cel de mai sus, dar din care s-a mai păstrat doar o parte dintr-o plăcuță și unul din niturile laterale (Pl. 15/6). $L_{\text{placă}} = 2,8$ cm, $l = 1,18$ cm, $L_{\text{cui}} = 2,44$ cm, $d_{\text{cui}} = 0,4$ cm.

82. Ansamblu din fier asemănător cu cel de mai sus, dar din care s-a mai păstrat doar o parte dintr-o plăcuță și, tot fragmentar, unul din niturile laterale. Ar putea face parte dintr-unul din ansamblurile descrise anterior. $L_{\text{placă}} = 1$ cm, $l = 0,94$ cm, $L_{\text{cui}} = 2,4$ cm, $d_{\text{cui}} = 0,4$ cm.

83. Bandă din fier pliată în două la

corners. $L = 15.3$ cm; $D_{\text{bar}} = 0.7$ cm; $D_{\text{loop}} = 4.1 \times 2.7$ cm; $W_{\text{tread}} = 2.9$ cm.

97. Iron stirrup (Pl. 17/3). Placed at the lower part of the skeleton. It is worked from a circular bar. The bar bends into an oval loop that forms the eye. The wide tread has a middle ridge and is arched towards the corners. $L = 15$ cm; $D_{\text{bar}} = 0.7$ cm; $D_{\text{loop}} = 3.91 \times 2.7$ cm; $W_{\text{tread}} = 2.9$ cm.

un capăt, formând în celălalt capăt o verigă ovală (Pl. 15/5). $L = 7,8$ cm, $l = 1,35$ cm.

84–93. Vârfuri de săgeți din fier, cu trei aripioare, întregi sau fragmentare (Pl. 16/1–3, 5–11). Au fost descoperite grupate în zona laterală a umărului. $L = 6,9$ cm, $2,9$ cm, $7,4$ cm, $5,7$ cm, $7,7$ cm, $11,8$ cm, $8,8$ cm, $7,1$ cm, $8,4$ cm, $9,5$ cm.

94. Placă întăritoare de arc, din os (Pl. 16/4). $L = 14,55$ cm, $l = 1,9$ cm.

95. Zăbală din fier articulată (Pl. 17/1). A fost confecționată din două bare din fier circulare în secțiune, ale căror capete se termină în câte o buclă de formă hexagonală semicirculară. Capătul fiecărei bucle prezintă un orificiu circular prin care sunt prinse verigile de formă rotundă de care sunt legate curelele harnașamentului. De una din verigi este atârnată o altă verigă deschisă cu capetele terminate în două benzi din fier realizate prin baterea capetelor ($L = 6,6$ cm, $l = 1,2$ cm), dispuse paralel și legate între ele prin două nituri care fixau, probabil, o altă curea a harnașamentului. $L_{\text{bară}} = 10,8$ cm, $d_{\text{bară}} = 0,8$ cm, $d_{\text{verigă}} = 3,35$ cm.

96. Scăriță din fier (Pl. 17/2). Descoperită în partea inferioară a scheletului. A fost realizată dintr-o bară circulară care formează, printr-o buclă ovală, urechiușa de prindere de șa. Talpa lată prezintă o nervură mediană și este arcuită spre

exterior. $L = 15,3$ cm, $d_{\text{bară}} = 0,7$ cm,
 $d_{\text{verigă}} = 4,1 \times 2,7$ cm, $l_{\text{talpă}} = 2,9$ cm.

97. Scăriță din fier (Pl. 17/3). Descoperită în partea inferioară a scheletului. A fost realizată dintr-o bară circulară care formează, printr-o buclă ovală, urechiușa de prindere de șa. Talpa lată prezintă o nervură mediană și este arcuită spre exterior. $L = 15$ cm, $d_{\text{bară}} = 0,7$ cm, $d_{\text{verigă}} = 3,9,1 \times 2,7$ cm, $l_{\text{talpă}} = 2,9$ cm.

Bibliography / Bibliografie

- Aleksinskij/Zhukov/ Butyagin/ Korovkin 2005 D. P. Aleksinskij, K. A. Zhukov, A. M. Butyagin, D. S. Korovkin, Vsadniki vojny. Kniga pervaja Kavalerija Europy. SanktPeterburg 2005, 155–191.
- Bálint 1978 Cs. Bálint, Vestiges archéologiques de l'époque tardive des Sassanides et leurs relations avec les peuples des steppes. Acta Archaeologica Academie Scientiarul Hungaricae (Budapest), 30, 1–2, 173–212.
- Bálint 1989 Cs. Bálint, Die Archäologie der Steppe. Steppenvölker zwischen Volga und Donau vom 6. Bis zum 10. Jahrhundert (Hrs. F. Daim). Wien – Köln – Böhlau 1989.
- Bálint 1992 Cs. Bálint, Kontakte zwischen Iran, Byzanz und der Steppe. Das Grab von Üç Tepe (Sow.Azerbajdzan) und der beschlagverzierten Gürtel im 6. und 7. Jahrhundert. F. Daim (Hrg.), Awarenforschungen. Band 1 und 2, Archaeologia Austriaca Monographien. Studien zur Archäologie der Awaren 4. Wien 1992, Band 1. 309–496.
- Balogh 2009 Cs. Balogh, Avar kori ló, lovas és lószerszámos temetkezések a Duna–Tisza közén. Archaeologia Cumanica, 2, 2009, 9–42.
- Balogh 2016 Cs. Balogh. Régészeti adatok a Duna–Tisza közti avarok történetéhez/The history of the avars in the Danube–Tisza interfluve as reflected in the archaeological record. Studia ad Archaeologiam PazmaniensiaA PPKE BTK Régészeti Tanszékének kiadványai/Archaeological Studies of PPCU Department of Archaeology 6. Budapest 2016.
- Bede 2012 I. Bede, Le cheval dans les rites funéraires de la période avar: une forme d'individuation? (Fin du VIe – Milieu du IXe siècle ap. J. – C.; Bassin des Carpates). I. Bede, M. Detante (sous la direction), Rencontre autour de l'animal en contexte funéraire. Actes de la Rencontre de Saint-Germain-en-Laye des 30 et 31mars 2012. IVe Rencontre du Group d'anthropologie et d'archéologie funéraire, 211–225.

- Bede 2012a I. Bede, The status of horses in late Avar-period society in the Carpathian Basin. ACE Conference Brussels: The very beginning of Europe? Early-Medieval Migration and Colonisation (2012), 41–50.
- Bârză 2010 L. Bârză, Ein gepidisches Denkmal aus Siebenbürgen. Das Gräberfeld 3 von Bratei (Bearbeitet von R. Harhoiu). Mit Beiträgen E. Zaharia und R. Harhoiu. *Archaeologia Romanica* 4. Cluj-Napoca 2010.
- Bóna 1970 I. Bóna, Avar lovassír Iváncsáról. *Archaeologiai Értesítő*, 97, 1, 1970, 243–263.
- Bóna 1979 I. Bóna, A Szegvár-Sápoldali lovassír. Adatok a korai avar temetkezési szokásokhoz. *Archaeologiai Értesítő*, 106, 1, 1979, 3–32.
- Bóna 1980 I. Bóna, Studien zum frühawarischen Reitergrab von Szegvár. *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 32, 1–4, 31–95.
- Carstens 2005 A. M. Carstens, To bury a ruler: the meaning of the horse in aristocratic burials. V. Karageorghis, H. Matthäus, S. Rogge (Eds): *Cyprus: Religion and Society from the Late Bronze Age to the End of the Archaic Period*. Möhnesee 2005, 57–76.
- Čilinská 1966 Z. Čilinská, Slawisch-Awarisches Gräberfeld in Nové Zámky. *Archaeologica Slovaca – Fontes*. Bratislava 1966.
- Čilinská 1973 Z. Čilinská, Frühmittelalterliches Gräberfeld in Želovce. *Archaeologica Slovaca – Catalogi*. Bratislava 1973.
- Čilinská 1991 Z. Čilinská, Soziale Differenzierung und ihre Spiegelung im Bestattungsritus des 7.–8. Jahrhunderts in der Slowakei. *Archaeologica Carpathica*, XXX, 1991, 187–212.
- Cosma 2002 C. Cosma, Vestul și nord-vestul României în secolele VIII-X d. H. Ethnic and cultural interferences in the 1st millennium B.C. to the 1st millennium A. D. 6. Cluj-Napoca 2002.
- Cosma 2011 C. Cosma, Funerary pottery in Transylvania of the 7th–10th century. Ethnic and cultural interferences in the 1st millennium B.C. to the 1st millennium A. D. 18. Cluj-Napoca 2011.
- Cosma 2015 C. Cosma, Avar warriors in Transylvania, Sătmar and Maramureș, Crișana and Banat. Archaeological landmarks on the political status of western Romania in the Avar Khaganate. C. Cosma (Ed.), *Warriors, weapons, and harness from the 5th–10th centuries in the Carpathian Basin*. Ethnic and cultural interferences in the 1st Millennium B.C. to the 1st Millennium A. D. 22. Cluj-Napoca 2015, 251–280.

- Cosma 2015a C. Cosma, Notes on the presence of Avar warriors in the Transylvanian Plateau. *Transylvanian Review*, Vol. XXIV, Supplement No. 2, 2015, 228–246.
- Cosma 2016 C. Cosma, Avar Warriors in North-West Romania during the 7th – 8th Centuries. Notes on the Political Status of North-West Romania during the 7th–8th Centuries. *Ephemeris Napocensis*, XXVI, 2016, 205–227.
- Cosma 2017 C. Cosma, Războinici avari în Transilvania / Avar warriors in Transylvania. Ethnic and cultural interferences in the 1st Millennium B.C. to the 1st Millennium A. D. 23. Cluj-Napoca 2015.
- Cosma 2017a C. Cosma, Considerații privind tipologia și cronologia spadelor, a săbiilor și a paloșelor din secolele VII-VIII descoperite în Transilvania, Maramureș și Banatul românesc. Fl. Mărginean, I. Stanciu, D. Băcuet-Crișan (Ed.), *Locuirea medievală timpurie din Transilvania și vecinătăți / The Early Medieval Habitation from Transylvania and its Surroundings*. *Orbis Medievalis I*. Arad 2017. Cluj-Napoca 2017, 83–110.
- Csallány 1962 D. Csallány, Der awarische Gürtel, *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, XIV, 1962, 3–4, 445–480.
- Csiky 2007 G. Csiky, A kora avar lándzsák tipológiája. *Archaeologiai Értesítő*, 132, 2007, 305–323.
- Csiky 2009 G. Csiky, Az avar kori szúró és vágófégyverek. Osztályozás – tipológia – kronológia – technológia. Doktori disszertáció, Budapest, 2009.
<http://doktori.btk.elte.hu/hist/csikygergely/diss.pdf>, accesat la data de 1.10.2014
- Csiky 2011 G. Csiky, Armament and Society in the Mirror of the Avar Archaeology. *The Transdanubia-Phenomenon Revisited*. *Studia Universitas Cibiniensis, Series Historica, Supplementum No. 1*, 2011, 9–34.
- Csiky / Magyar-Hárshegy 2015 G. Csiky, P. Magyar-Hárshegy, Wine for the elite ? Amporae from Avar period burials in the Carpathian Basin. G. R. Tsetskhland, A. Avram, G. Hargrave (ed.), *The danubian lands between the Black, Aegean and Adriatic Seas (7th century BC – 10th Century AD)*. *Proceedings of the Fifth International Congress on Black Sea Antiquities (Belgrad – 17–21 September 2013)*. Oxford 2015, 175–182.

- Curta 2006 Fl. Curta Apariția slavilor. Istorie și arheologie, la Dunărea de jos în veacurile VI-VII. Târgoviște 2006.
- Daim 2003 F. Daim, Avars and Avar Archaeology. An Introduction. H-W. Goetz, J. Jarnut, W. Pohl (Editors), with the collaboration of S. Kasche. Regna and Gentes. The Relationship between Late Antique and Early Medieval Peoples and Kingdoms in the Transformation of the Roman World, I. Wood (Series Editor), The Transformation of the Roman World, vol. 13. Leiden-Boston 2003, 463–570.
- Dobos 2010/2011 A. Dobos, Az erdélyi soros temetőik lovastemetkezései (Înmormântările cu cal în cimitirele cu morminte dispuse în șiruri paralele din Transilvania / The horse burials of the row-grave cemeteries from Transylvania). Körösfői Zsolt (Főszerkesztő), Erdély és kapcsolatai a kora népvándorlás korában, szerk. Körösfői Zs., Molnár István Múzeum Kiadványai, 3. Székelykeresztúr/Cristuru Secuiesc 2010/2011, 377–403.
- Dobos/Opreanu 2012 A. Dobos, C. H. Opreanu, Migration period and early medieval cemeteries at Fântânele (Bistrița-Năsăud County). Patrimonium Archaeologicum Transylvanicum 5. Cluj-Napoca 2012.
- Dobos 2015 A. Dobos, Finds from the Late Avar Age at Câmpia Turzii (Cluj County). A. Dobos, D. Petruț, S. Berecki, L. Vass, P. Pánczél Szilamér, Z. Molnár-Kovács, P. Forisek (Ed), Archaeologia Transylvanica. Studia in honorem Stephani Bajusz. Opitz Archaeologica 8. Cluj-Napoca – Târgu Mureș – Budapest 2015, 337–34
- Eger 2015 C. Eger, Habitus Militaris or Habitus Barbarus? Towards an interpretation of rich male graves of the mid 5th century in the Mediterranean. C. Ebanista, M. Rotili (*a cura di*), Aristocrazie e società fra transizione romano-germanica e Alto Medioevo. Tavolario Edizioni 2015, 213–236.
- Garam 1979 É. Garam, Das Awarzeitliche Gräberfeld von Kisköre. Fontes Archaeologici Hungarie. Budapest 1979.
- Garam 1987 É. Garam, Der awarische Fundstoff im Karpatenbecken und seine zeitliche Gliederung. B. Hänsel (Hrsg.), Die Völker Südosteuropas im 6. Bis 8. Jahrhundert Südosteuropa Jahrbuch. München/Berlin 1987, 191–202.

- Garam 1991 É. Garam, A tiszakécske-óbögi avarkori sírok. Adatok az avarkori szablyákhoz és az egyenes, egyélű kardokhoz. *Communicationes Archaeologicae Hungariae* (Budapest), 1991, 129–166.
- Garam 1993 É. Garam, Katalog der awarenzeitlichen goldgegenstände und der Fundstücke aus den Fürstengräbern im Ungarischen Nationalmuseum. *Catalogi Musei Nationalis Hungarici. Seria Archaeologica. I.* Budapest 1993.
- Garam 1995 É. Garam, Das Awarenzeitliche Gräberfeld von Tiszafüred. *Cemeteries of the avar period (567–829) in Hungary 3.* Budapest 1995.
- Garam 2001 É. Garam, Funde byzantinischer Herkunft in der Awarenzeit vom Ende des 6. bis zum Ende des 7. Jahrhunderts. *Monumenta Avarorum Archaeologica 5.* Budapest 2001.
- Geoceanu *et alii* 1977 P. Geoceanu, C. Lisovschi-Cheleşanu, M. Geoceanu, Studiul osteologic al unui schelet de cal dintr-un mormânt avar din Transilvania. *Acta Musei Napocensis*, 16, 1977, 285–294.
- Härke 2013 H. Härke, Grave goods in early medieval burials: messages and Meanings. *CMRT* 2013, 1–23.
- Holst 2014 M. K. Holst, Warrior aristocracy and village community, E. Stidsing, K. H. Nielsen, R. Fiedel (Ed.), *Wealth and Complexity. Economically specialised sites in Late Iron Age Denmark.* Museum Østjylland and Aarhus University Press 2014, 179–197.
- Horedt 1951 K. Horedt, Ceramica slavă din Transilvania. *Studii și Comunicări de Istorie Veche (SCIV)*, II. 2, 1951, 189–218.
- Janowski 2016 A. Janowski, Grób komorowy jaki jest, każdy widzi... inaczej. Kilka słów o definicji / What is a chamber grave everyone sees ...differently. A few words about the definition. D. Błaszczyka, D. Stępniewskiej (pod redakcją), *Pochówki w grobach komorowych na ziemiach polskich w okresie wczesnego średniowiecza.* Warszawa 2016, 10–33.
- Khazanov 2013 A. M. Khazanov, The Eurasian Steppe Nomads in World Military History. J. Paul (Hrsg.) *Nomad Aristocrats in a World of Empires.* Wiesbaden 2013, Dr. Ludwig Reichert Verlag, 187–207.

- Kazanski 1999 M. Kazanski, L'armement slave du haut Moyen-Age (Ve-VIIe siècles). A propos de chefs militaires et des guerriers professionnels chez les anciens slaves, *Přehled Výzkumů*, 39 (1995/1996), Brno 1999, 197–236.
- Kazanski 2017 M. Kazanski, Tombes des elites steppiques de l'époque post-hunnique dans la région pontique. *Přehled výzkumů* 58–1, 2017 (Brno), 65–84.
- Kirpičnikov 1971 A. N. Kirpičnikov, Drevnerusskoe oruzhie. 3 dospeh, kompleks boevykh sredstv IX–XIII vv. *Arheologija SSSR, SAI*, E1–36. Moskva 1971.
- Kovács/Garam 2002 T. Kovács (Gen. Ed.), É. Garam (Ed.), *The Gold of the Avars. The Nagyszentmiklós treasure*. Budapest 2002.
- Kovrig 1963 I. Kovrig, Das awarenzeitliche Gräberfeld von Alattyán, *Archaeologia Hungarica, Series Nova, XL*. Budapest 1963.
- López Quiroga / M. Kazanski / Ivanišević 2017 J. López Quiroga, M. Kazanski, V. Ivanišević, Ethnicities, Entangled Identities and Otherness in Late Antique And Early Medieval Europe. Views for an interdisciplinary research agenda. J. López Quiroga, M. Kazanski, V. Ivanišević (ed), *Ethnicities, Entangled Identities and Otherness in Late Antique And Early Medieval Europe. Historical, Archaeological and Bioarchaeological Approaches*. BAR International Series XXXX 2017, 1–10.
- László 1955 G. László, Études archéologiques sur l'histoire de la société des Avars. *Archaeologia Hungarica*. Budapest, XXXIV, 1955.
- Le Jan 2010 Régine Le Jan, Les élites carolingiennes et le roi du milieu du IXe siècle: statut et fidélité. M. Becher, St. Dick (Hrsg.), *Reiche und Namen im frühen Mittelalter*. München [u.a.]: Fink (2010), 335–346.
- Levada / Saveliev 2017 M. Levada, O. Saveliev, Découverte «princière» de l'époque des Grandes Migrations, pres du lac de Jalpug (delta du Danube). Note préliminaire. *Přehled výzkumů* 58–1, 2017 (Brno), 85–89.
- Medgyesi 1992 P. Medgyesi, Néhány megjegyzés a közép és a késő avar kor időrendjéhez. A nyíregyházy Jóna András Múzeum. Évkönyve, XXX–XXXII (1987–1989), (Nyíregyháza 1992), 253267.

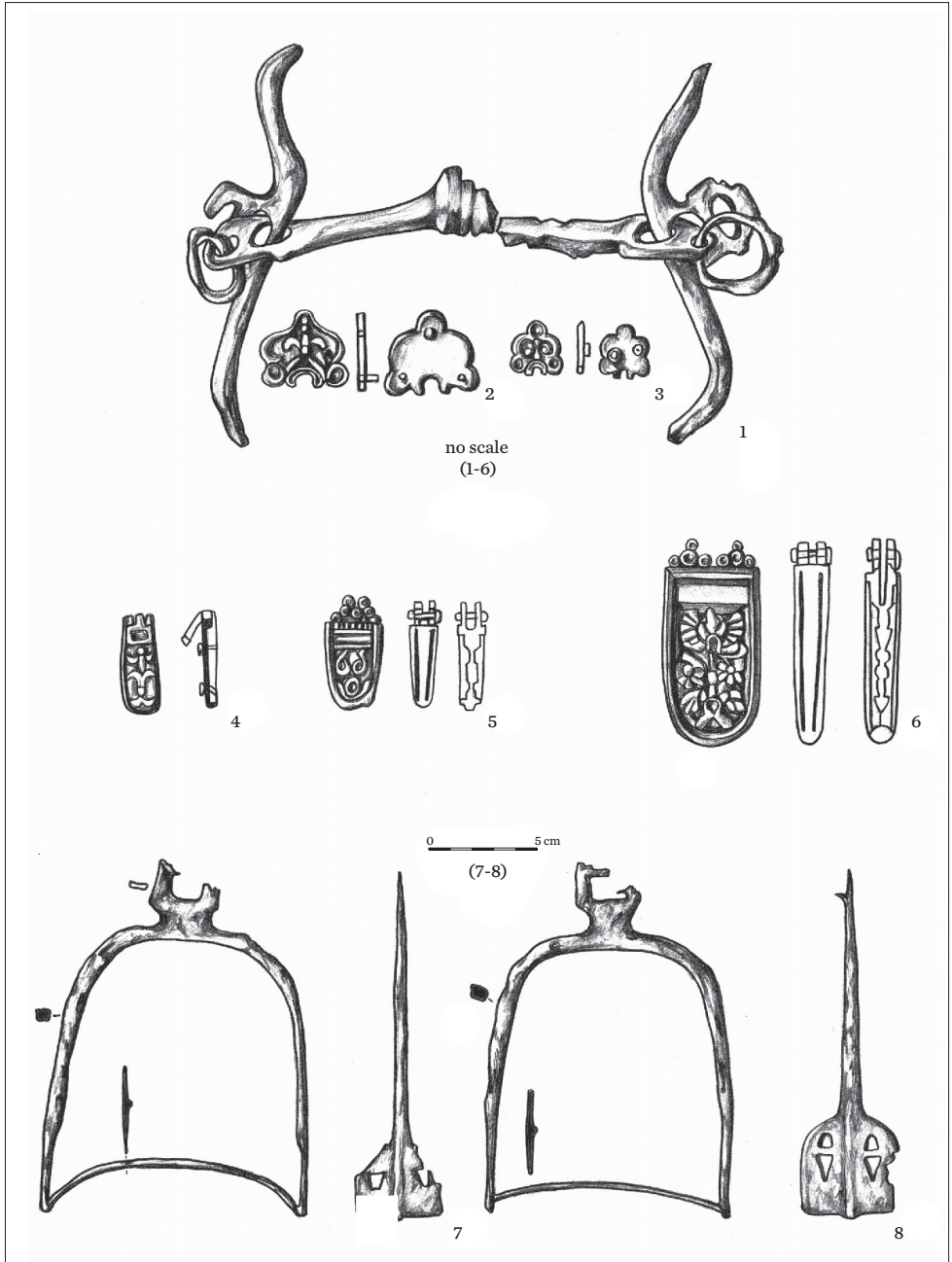
- Pedersen 1997 Pedersen 1997, Weapons and riding gear in burials – evidence of military and social rank in 10th century Denmark? A. Norgard Jorgesen, B. L. Clausen (Ed.), *Military Aspects of Scandinavian Society in European Perspective, AD 1–1300. Papers from an International Research Seminar at the Danish National Museum, Copenhagen, 2–4 May 1996*, PNM, Vol. 2. Copenhagen 1997, 123–135.
- Petković/Bugar-ski/Miladinović-Radmilović 2016, 247–272 S. Petković, I. Bugarski, N. Miladinović-Radmilović, A non-wandering soldier's grave? The seventh-century burial in Davidovac (southern Serbia). I. Bugarski, O. Heinrich-Tamáská, V. Ivanišević, D. Syrbe (Hrsg.), *Grenz Übergänge. Spätromisch, frühchristlich, frühbyzantinisch als Kategorien der historisch-archäologischen Forschung an der mittleren Donau Late Roman? Early Christian, Early Byzantine as categories in historical-archaeological research on the middle Danube. Akten des 27. Internationalen Symposiums der Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donaauraum, Ruma, 4.–7.11.2015. Verlag Bernhard Albert Greiner Remshalden 2016*, 247–272.
- Pohl 1988 W. Pohl, *Die Awaren. Ein Steppenvolk in Mitteleuropa 567–822 n.Chr.* München 1988.
- Pohl 2003 W. Pohl, A non-roman empire in Central Europe: The Avars. H-W. Goetz, J. Jarnut, W. Pohl (Ed.), with the collaboration of S. Kasche. *Regna and Gentes. The Relationship between Late Antique and Early Medieval Peoples and Kingdoms in the Transformation of the Roman World*, I. Wood (Series Editor), *The Transformation of the Roman World*, vol. 13. Leiden-Boston 2003, 571–595.
- Profantová 1994 N. Profantová, *K nálezům ostruh z konce 7.–9. Stol. V Čechách. Mediaevalia Archaeologica Bohemica 1993, Památky Archeologické – Supplementum 2. Praha 1994*, 60–85.
- Profantová 2007 N. Profantová, Deposits of ceramic and wooden pots as one most important offerings for the "last way for the afterlife" in the 9th–10th century in the Middle Bohemia. C. Cosma (Editor), *Funerary offerings and votive depositions in Europe's 1st Millennium AD. Cultural artefacts and local identities. Ethnic and cultural interferences in the 1st Millennium B.C. to the 1st Millennium A. D. 10. Cluj-Napoca 2007*, 191–206.

- Profantová 2015 N. Profantová The horse harness, spurs and stirrups in Bohemia in 8th and 9th century. C. Cosma (Ed.), *Warriors, weapons, and harness from the 5th–10th centuries in the Carpathian Basin. Ethnic and cultural interferences in the 1st Millennium B.C. to the 1st Millennium A. D.* 22. Cluj-Napoca 2015, 281–297.
- Roska 1934 M. Roska, *Das gepidische Gräberfeld von Vereşmort-Morosveresmart (Turda-Tordaaranyos, Siebenbürgen)*. *Germania*, 18, 1934, 123–130.
- Rustoiu/Ciută 2008 G. T. Rustoiu, M. Ciută, *Mormântul unui călăreţ avar recent descoperit la Unirea-Vereşmort (jud. Alba)*. *Apulum*, XLV 2008, 71–98.
- Rustoiu/Ciută 2015 G. T. Rustoiu, M. Ciută, *An avar warrior's grave recently discovered at Unirea-Vereşmort (Alba county)*. C. Cosma (Ed.), *Warriors, weapons, and harness from the 5th–10th centuries in the Carpathian Basin. Ethnic and cultural interferences in the 1st Millennium B.C. to the 1st Millennium A. D.* 22. Cluj-Napoca 2015, 107–127.
- Simon 1991 L. Simon, *Korai avar kardok*. *Studia Comitatusia (Budapest)*, 22, 1991, 263–346.
- Simon 1993 L. Simon, *Adatok a szablyák kialakulásáról*. *A Hermann Ottó Múzeum Évkönyve (Miskolc)*, 30–31/2, 171–192.
- Sós / Salamon 1995 Á. Cs. Sós, Á. Salamon, *Cemeteries of the Early Middle Ages (6th–9th Centuries A.D.) at Pókaszeptk*. Budapest 1995.
- Stanciu 2000 I. Stanciu 2000, *Despre ceramica medievală timpurie de uz comun, lucrată la roată rapidă, în aşezările de pe teritoriul României (secolele VIII-X)*. *Arheologia Medievală*, III, 2000, 127–191.
- Stein 1967 F. Stein, *Adelsgräber des achten Jahrhunderts in Deutschland, I-II*. Berlin 1967.
- Szabó 1975 J. Gy. Szabó, *The Pilismarót Cemetery*, E. Garam, I. Kovrig, J. Gy. Szabó, Gy. Török, *Avar finds in the Hungarian National Museum. Cemeteries of the Avar Period (567–829) in Hungary I*. Budapest 1975, 241–281.

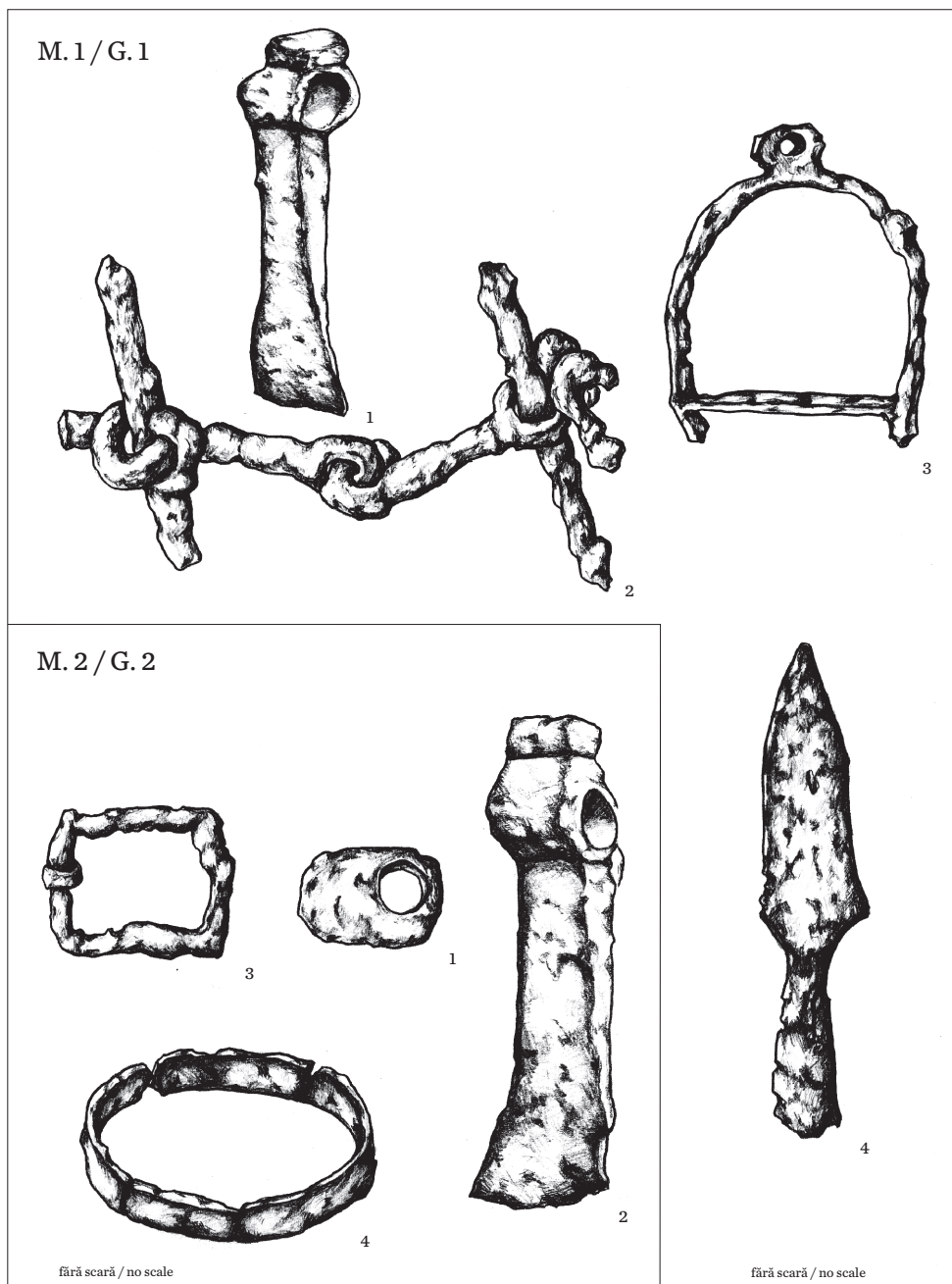
- Szenthe 2015 G. Szenthe, Randerscheinungen einer Randkultur. Awarische Mannerrepräsentation und mediterraner Einfluss in Randgebieten des Karpatenbeckens (erste Hälfte 8. J.h. N. Chr.). C. Cosma (Ed.), *Warriors, weapons, and harness from the 5th–10th centuries in the Carpathian Basin. Ethnic and cultural interferences in the 1st Millennium B.C. to the 1st Millennium A. D.* 22. Cluj-Napoca 2015, 215–250.
- Szóke 2003 B. S. Szóke, The late avar period (turn of the 7th–8th centuries–811). Z. Visy (Editor-in-Chief), *Hungarian archaeology at the turn of the millennium.* Budapest 2003, 308–317.
- Szücsi 2013–2014 F. Szücsi, Avar kori balták, bárdok szekercék és fokosok. *Baltafélék a 6–8. századi Kárpát-medencében.* Alba Regia, 42, 2013–2014, 113–186.
- Téglás 2005, I/1–2 Bajus I. (ed.), *Téglás István jegyzetei. Régészeti feljegyzések, I/1–2.* Scientia Kiadó, Kolosvár 2005.
- Tejral 2017 J. Tejral, Les elites princières du pays nord-danubien au début de l'époque mérovingienne. *Přehled výzkumů*, 58–1, 2017 (Brno), 103–137.
- Teodor 1995 D. Gh. Teodor, Cercei cu pandantiv stelat din secolele VI–VIII d.Hr. în spațiul carpatodunăreano-pontic. *Arheologia Moldovei*, XVIII, 1995, 187–206.
- Tobias 1911 B. Tobias, Riemenzungen mediterraner Gürtelgarnituren mit Monogrammen. *Studien zur Chronologie und Funktion.* Acta Praehistorica et Archaeologica 43, 2011, 151–188.
- Trugly 1987 Al. Trugly, Gräberfeld aus der Zeit des awarischen Reiches bei der Schiffswerft in Komarno. *Slovenská Archeológia*, XXXV–2, 1987, 251–344.
- Vida 2003 T. Vida, The Early and Middle avar period (568–turn of the 7th–8th centuries). Z. Visy (Editor-in-Chief), *Hungarian archaeology at the turn of the millennium.* Budapest 2003, 302–307.
- Vida 2008 T. Vida, Conflict and coexistence: the local population of the Carpathian Basin under Avar rule (sixth to seventh century). Florin Curta (*General Editor*), Florin Curta (*Editor with the assistance of Roman Kovalev*), *The Other Europe in the Middle Ages. Avars, Bulgars, Khazars, and Cumans.* Leiden • Boston 2008, 13–46.

- White / Beaudry 2009 C. L. White, M. C. Beaudry, *Artifacts and Personal Identity*. T. Majewski, D. Gaimster (eds.), *International Handbook of Historical Archaeology*, DOI 10.1007/978-0-387-72071-5_12, – Springer Sciences Business Media, LLC 2009, 209–222.
- Winkler et alii 1977 I. Winkler, M. Takacs, Gh. Păiuș, *Necropola avară de la Cicău*. *Acta Musei Napocensis*, XIV, 1977, 269–283.
- Zábojník 1995 J. Zábojník: *Soziale Problematik der Gräberfelder des nördlichen und nordwestlichen Randgebietes des awarischen Kaganats*. *Slovenská Archeológia*, 43/2, 1995, 205–336.
- Zábojník 2015 J. Zábojník, *Zum Verhältnis zwischen Archäologie und Anthropologie am Beispiel frühmittelalterlicher Gräberfelder aus dem Mitteldonauraum (7.–10. Jahrhundert)*. O. Heinrich-Tamáska, H. Herold, P. Straub und T. Vida (Hrsg.), „Castellum, civitas, urbs“ – Zentren und Eliten im frühmittelalterlichen Ostmitteleuropa – Centres and Elites in Early Medieval East-Central Europe (*Castellum Pannonicum Pelsonense*, Bd. 6, hrsg. v. Archäologischen Institut des Geisteswissenschaftlichen Forschungszentrums der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, dem Geisteswissenschaftlichen Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas e. V., dem Balatoni-Museum). Budapest, Leipzig, Keszthely, Rahden/Westf 2015, 277–291.
- Zaharia 1977 E. Zaharia, *Populația românească în Transilvania în secolele VII-VIII*. *Cimitirul nr. 2 de la Bratei*. București 1977.

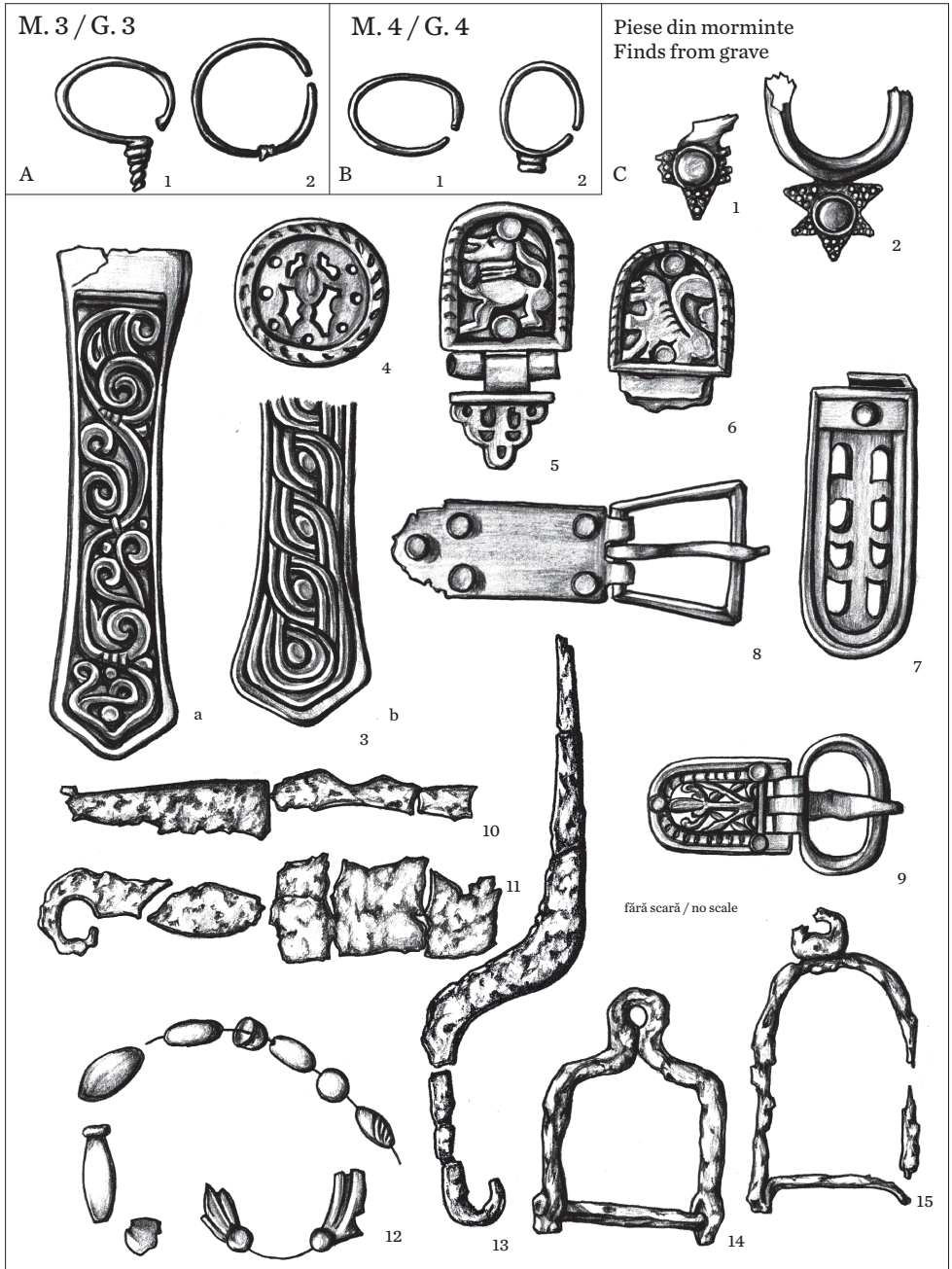
Plates / **P**lanşe

Pl. 1. Bratei / Cimitirul 2 – Warrior grave / Mormânt de războinic.

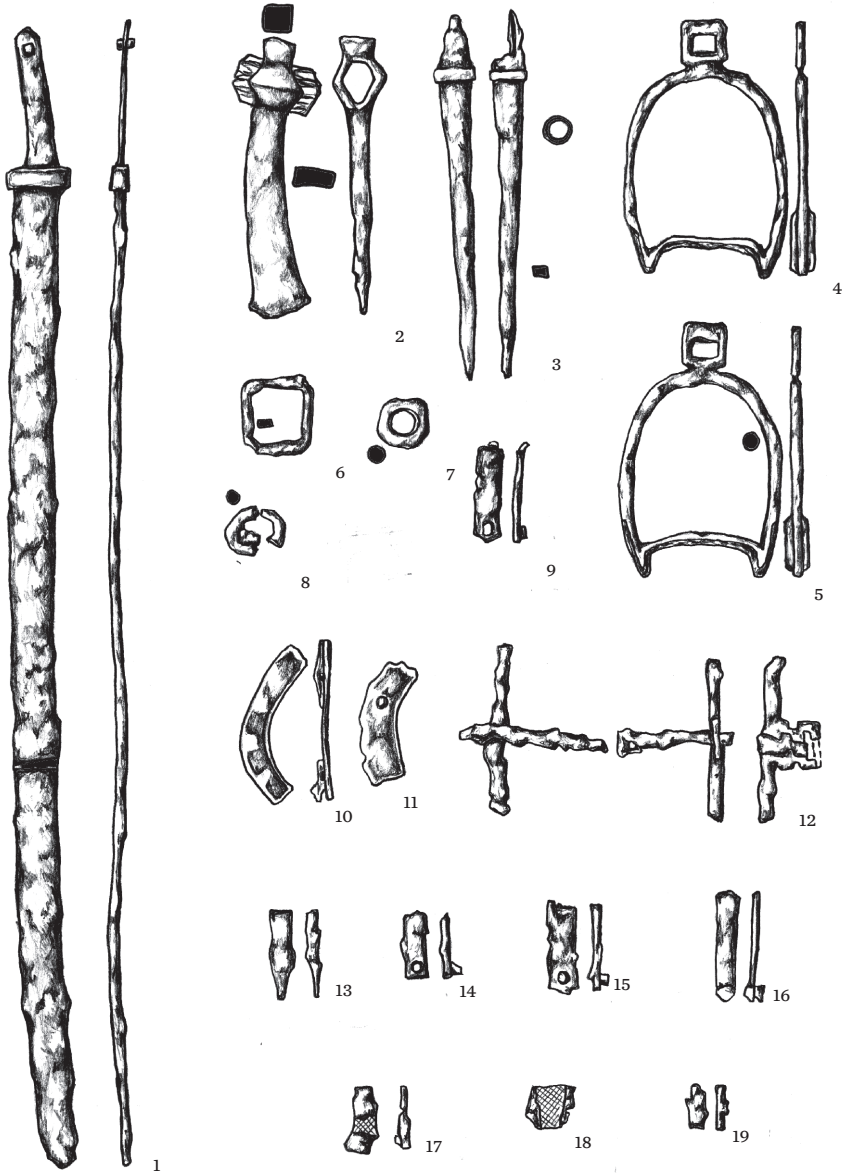

Pl. 2. Câmpia Turzii – Graves 1-2 / Mormintele 1-2.

Pl. 3. Câmpia Turzii – A-B. Graves 3-4 / Mormintele 3-4; C. Funerary finds / Piese din morminte distruse.

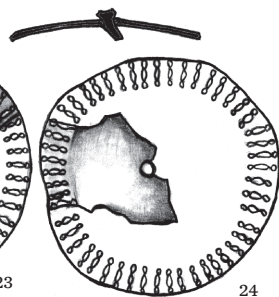
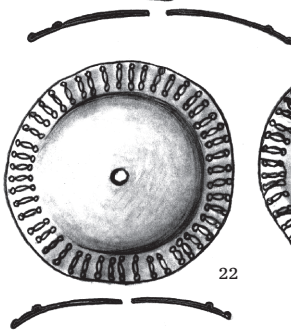
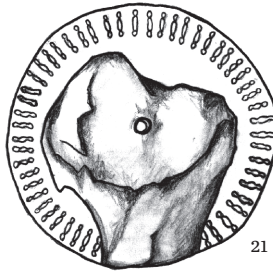
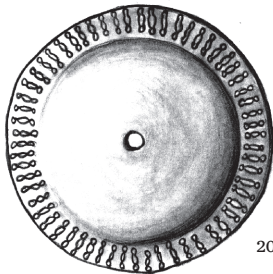
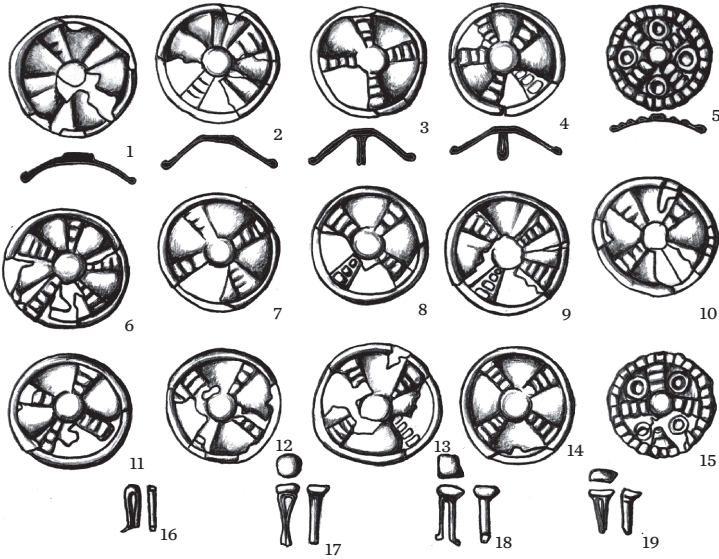
M. 3 / G. 3

0 5 cm

Pl. 4. Cicău – Grave 3 / Mormântul 3.

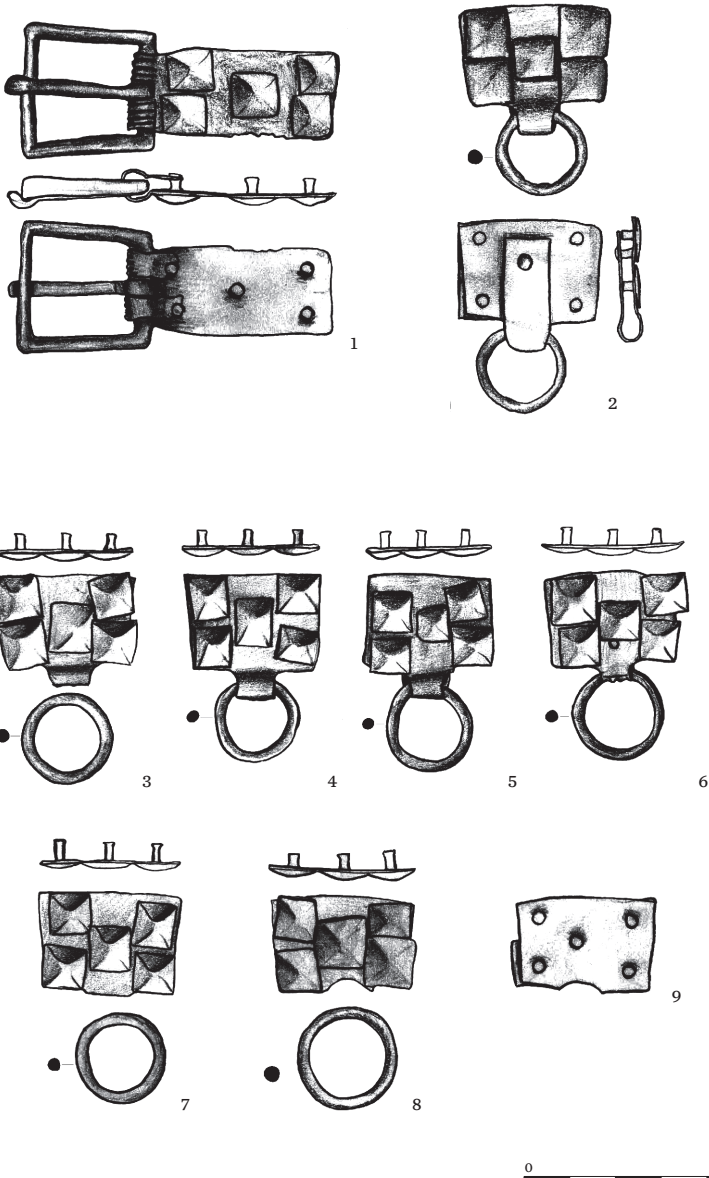
M. 3 / G. 3

0 5cm

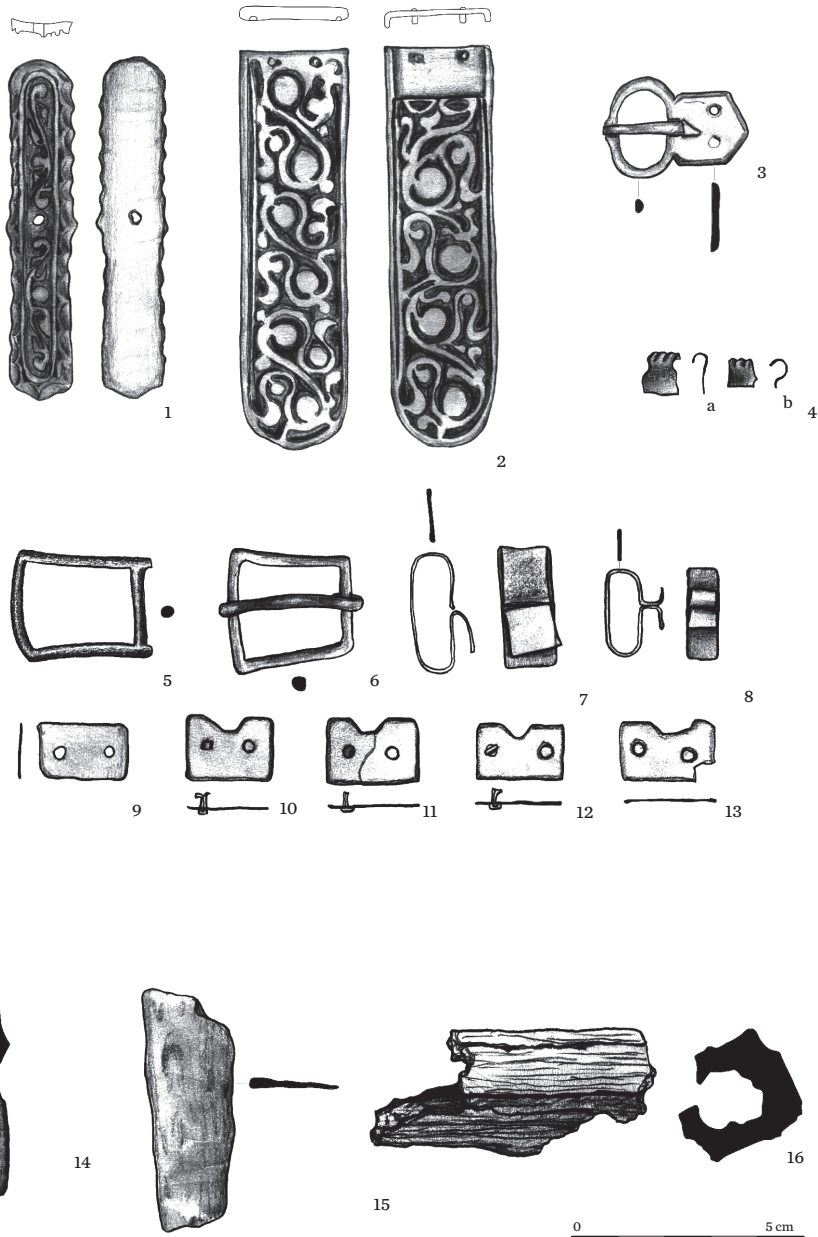
Pl. 5. Cicău – Grave 3 / Mormântul 3.

M. 53 / G. 53

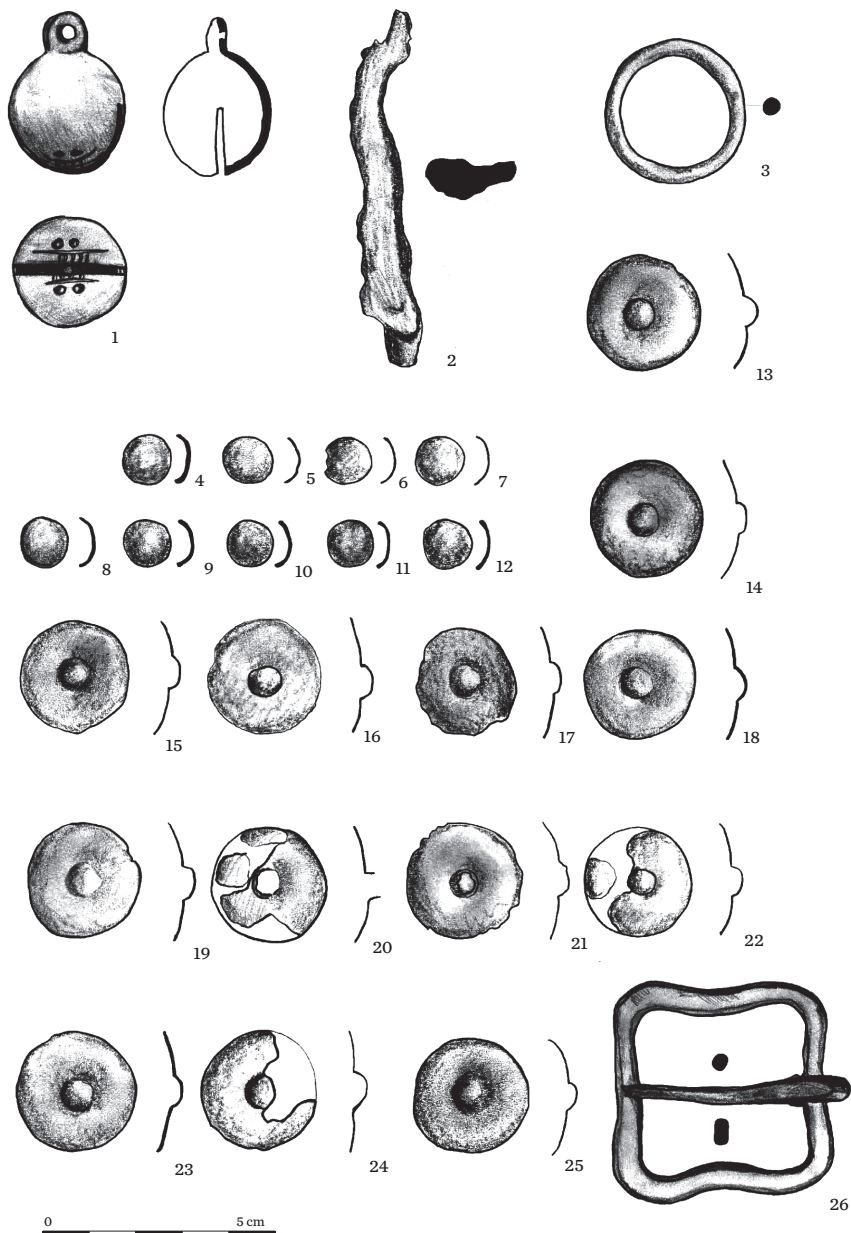
Pl. 6. Teiuș – Grave 53 / Mormântul 53.

M. 53 / G. 53

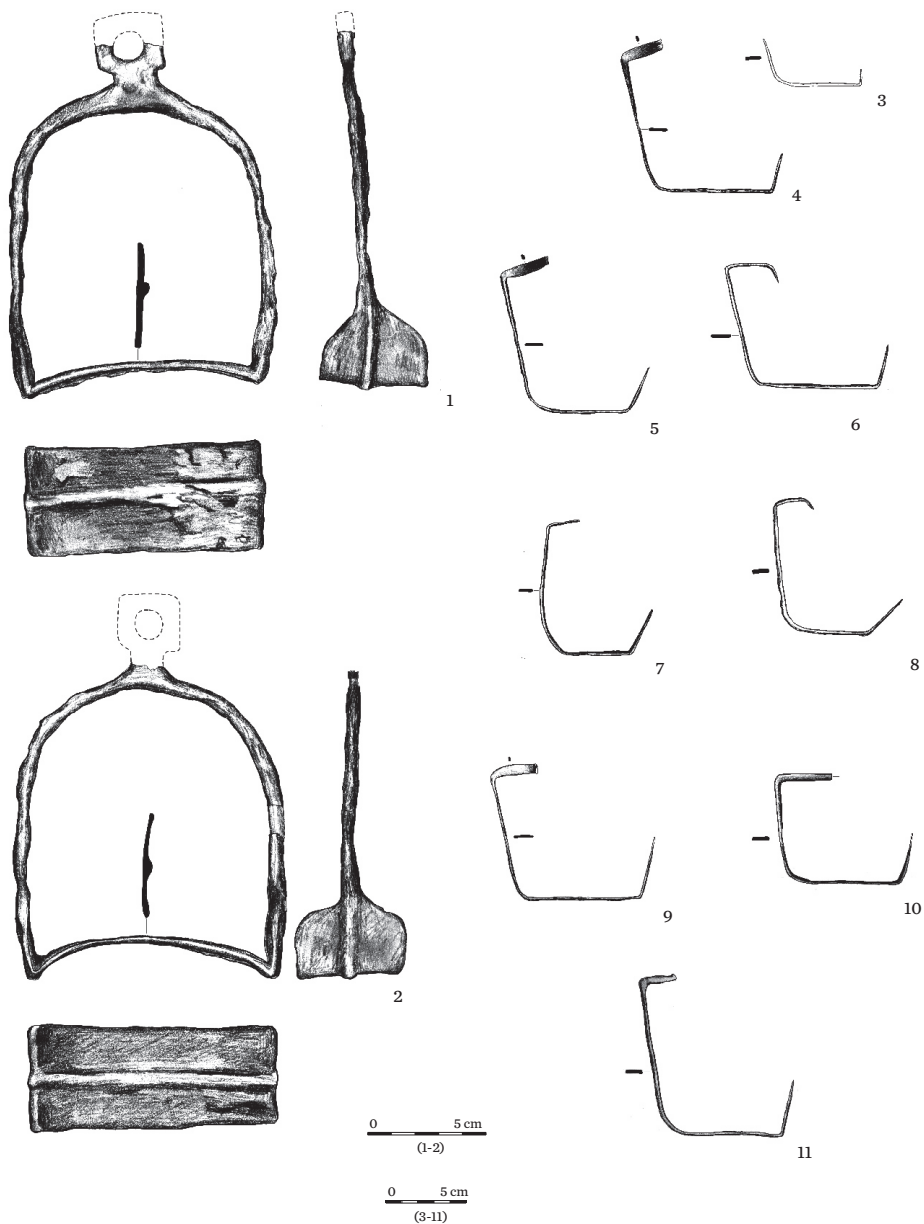
Pl. 7. Teiuș – Grave 53 / Mormântul 53.

M. 53 / G. 53

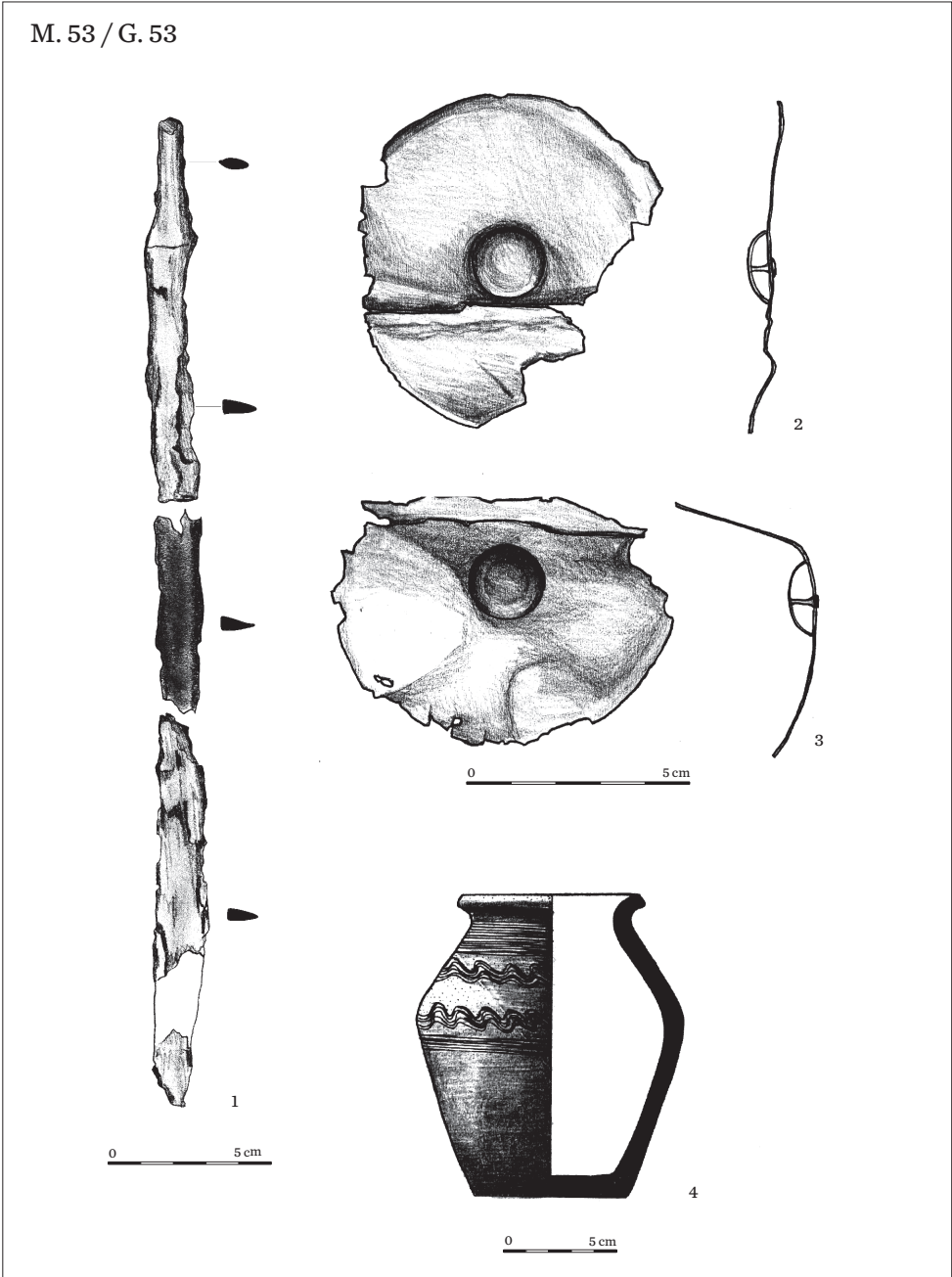
Pl. 8. Teiuș – Grave 53 / Mormântul 53.

M. 53 / G. 53

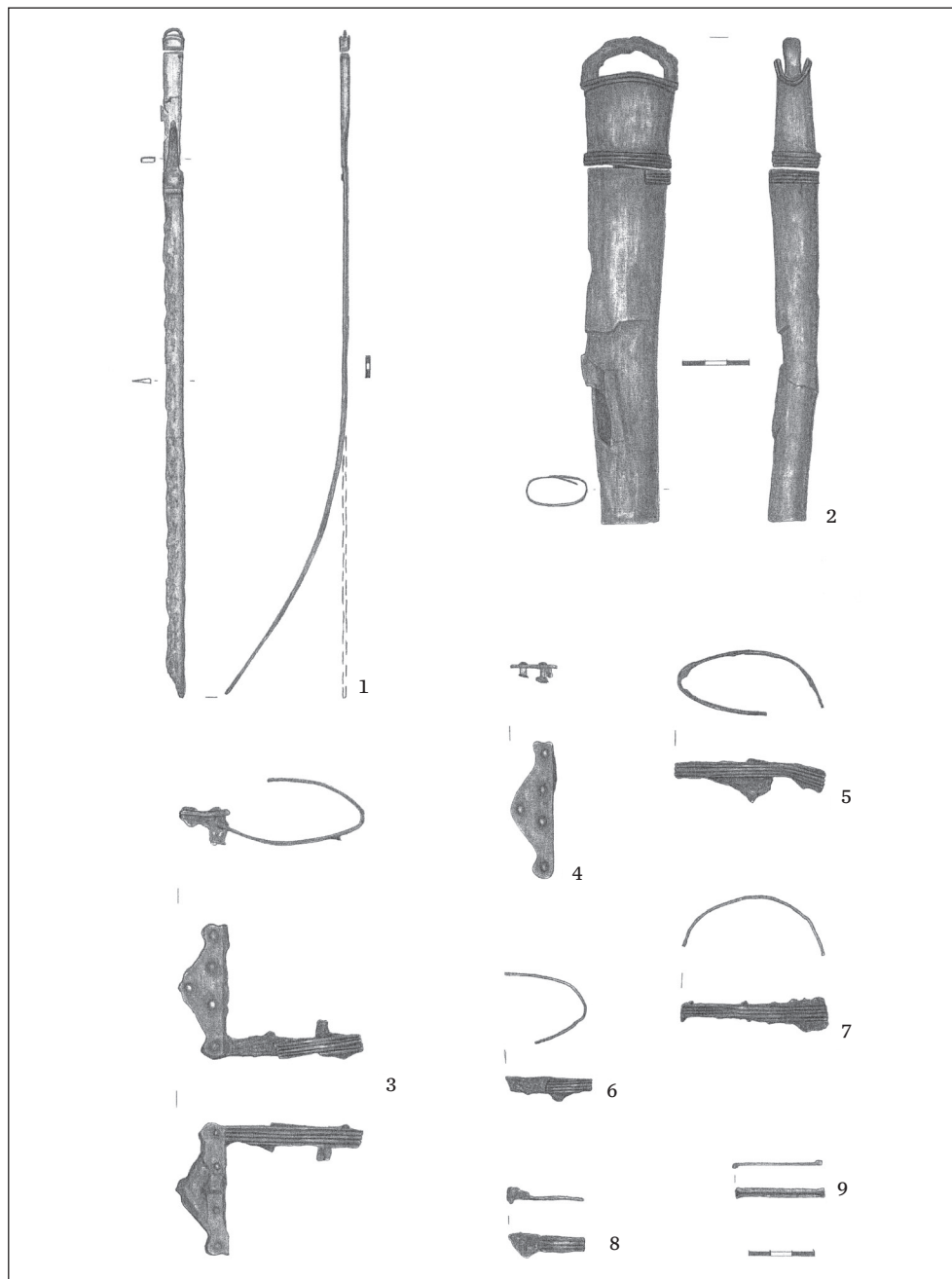

Pl. 9. Teiuș – Grave 53 / Mormântul 53.

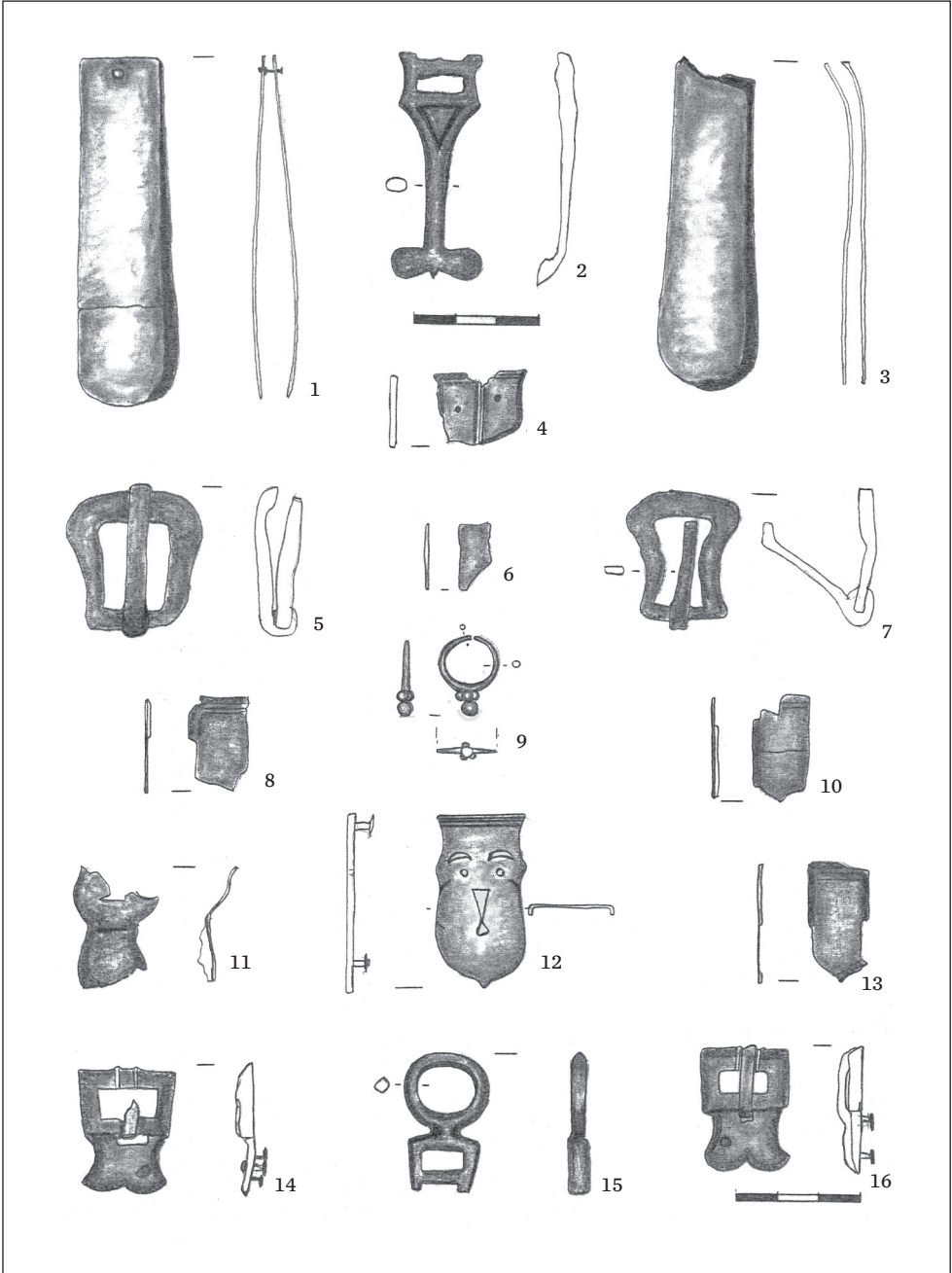
M. 53 / G. 53

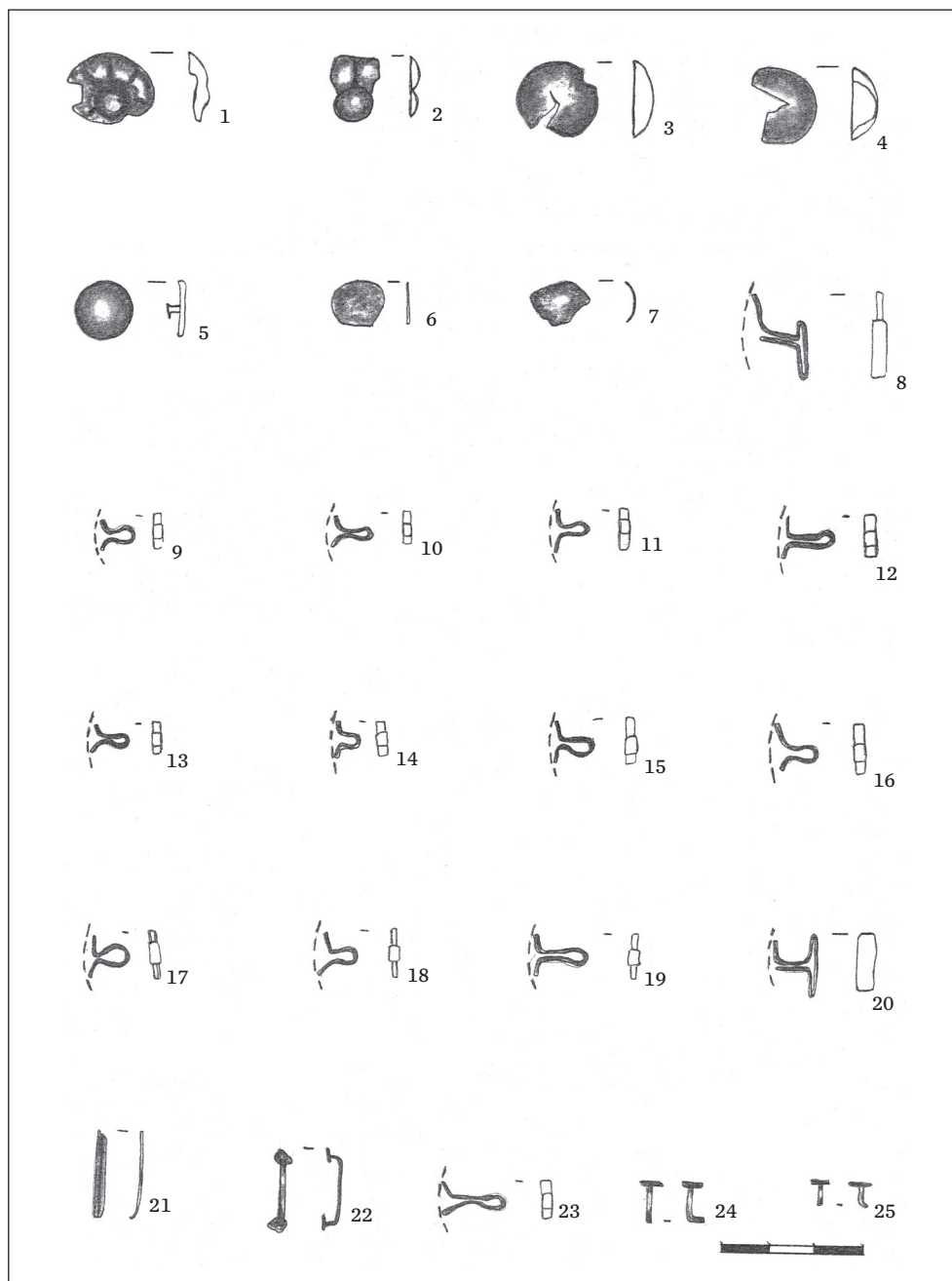
Pl. 10. Teiuș – Grave 53 / Mormântul 53.

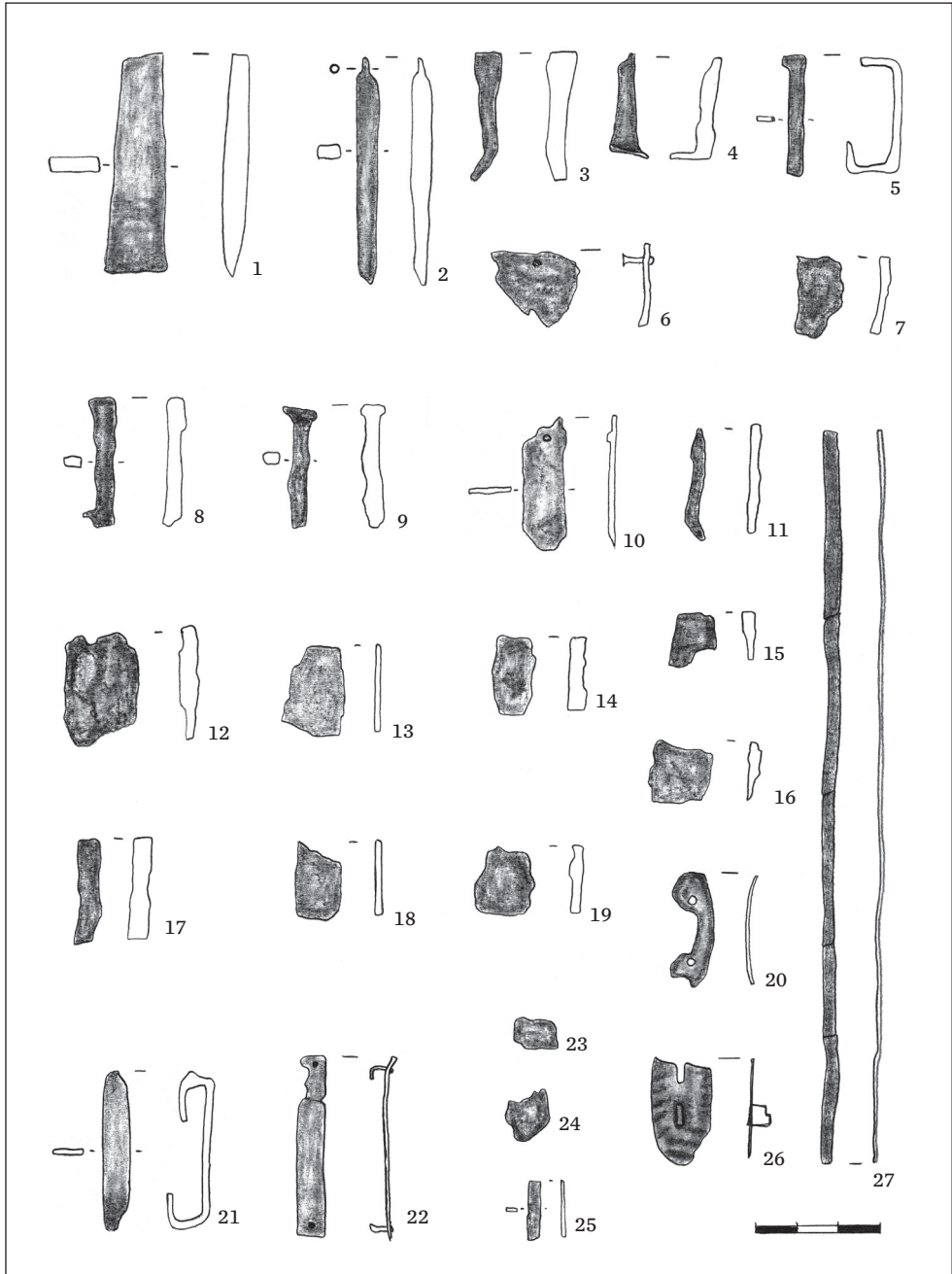
Pl. 11. Unirea II/Vereșmort – Warrior grave / Mormânt de războinic.

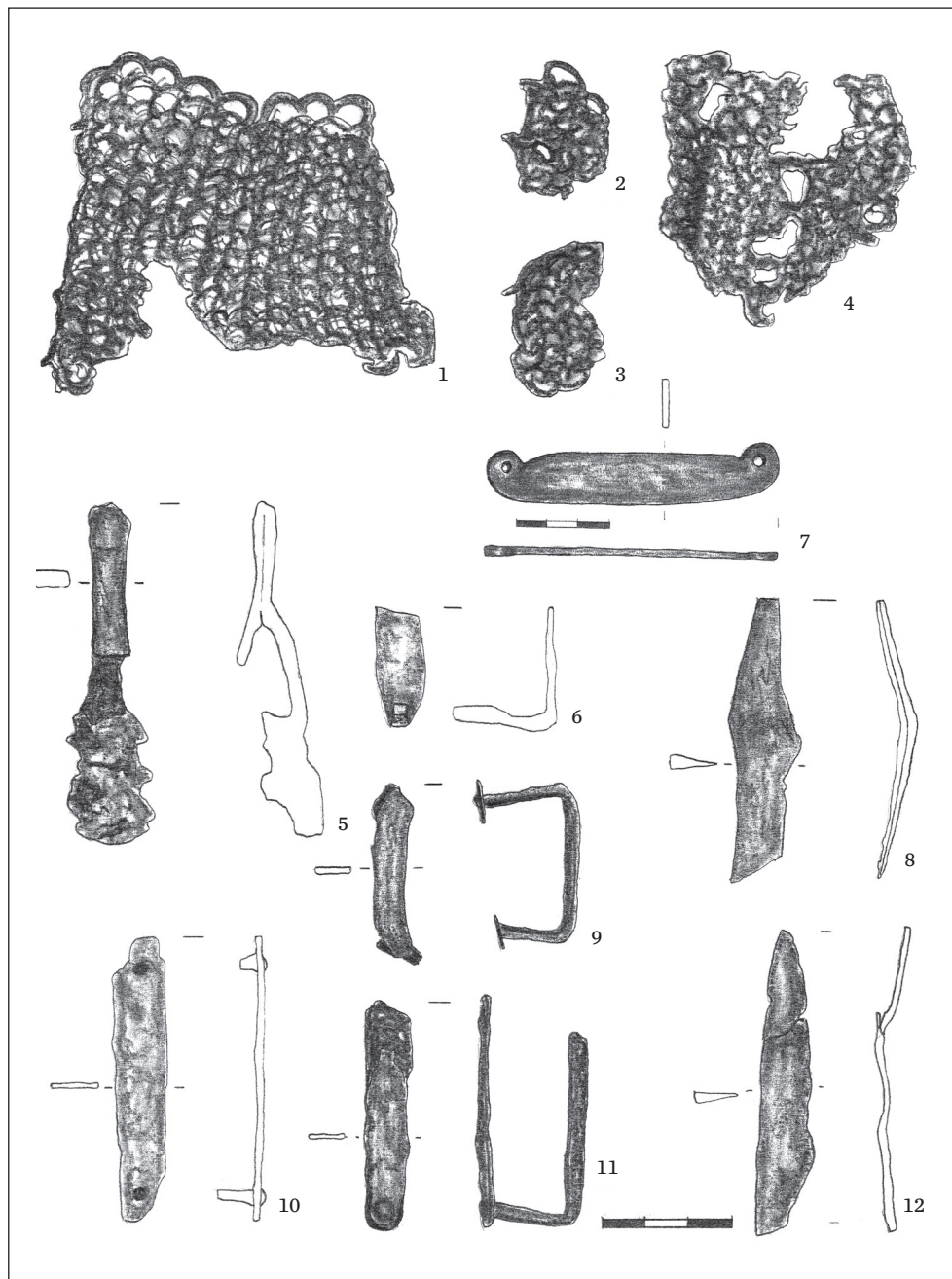
Pl. 12. Unirea II/Vereșmort – Warrior grave / Mormânt de războinic.

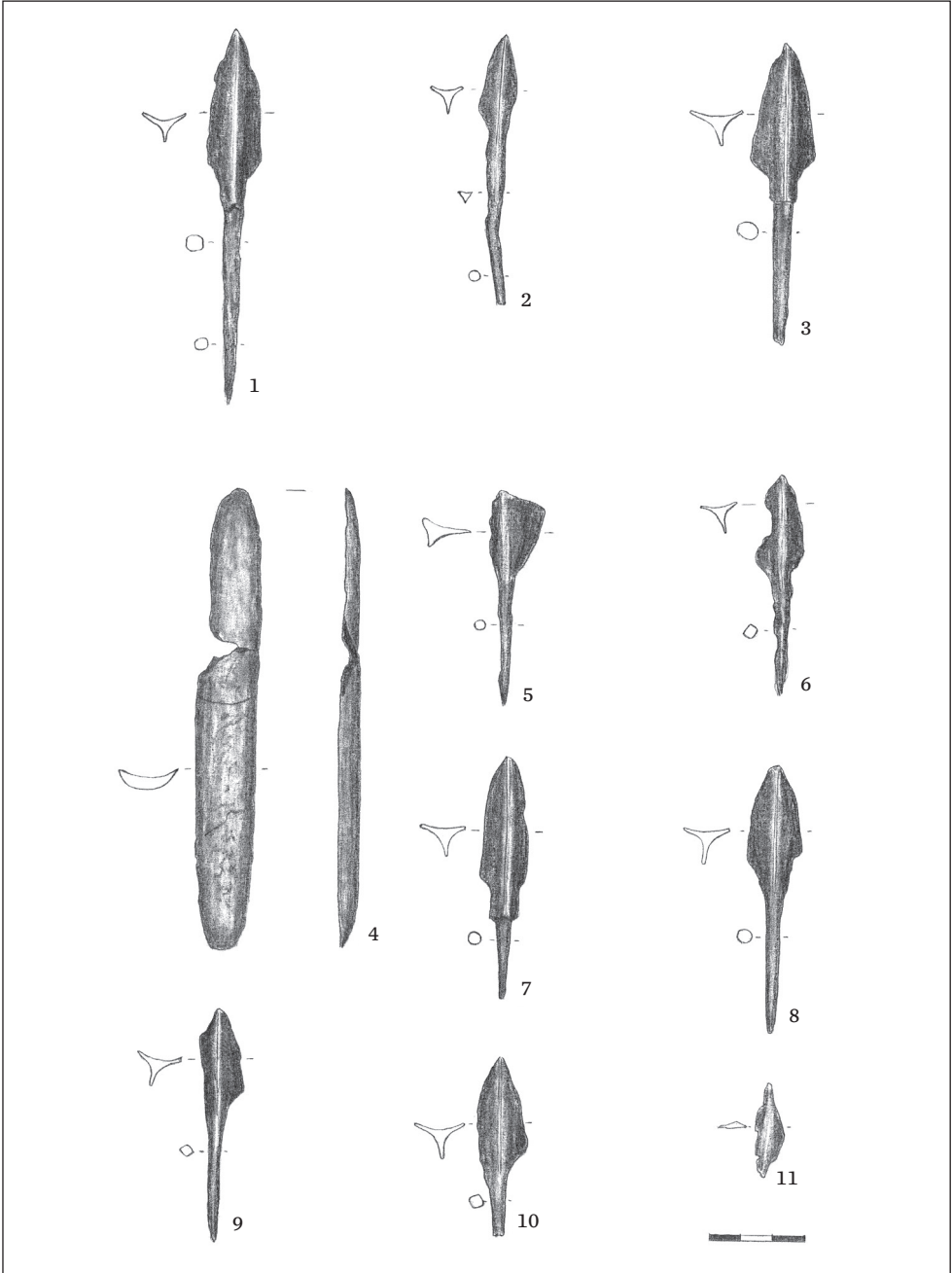
Pl. 13. Unirea II/Vereșmort – Warrior grave / Mormânt de războinic.

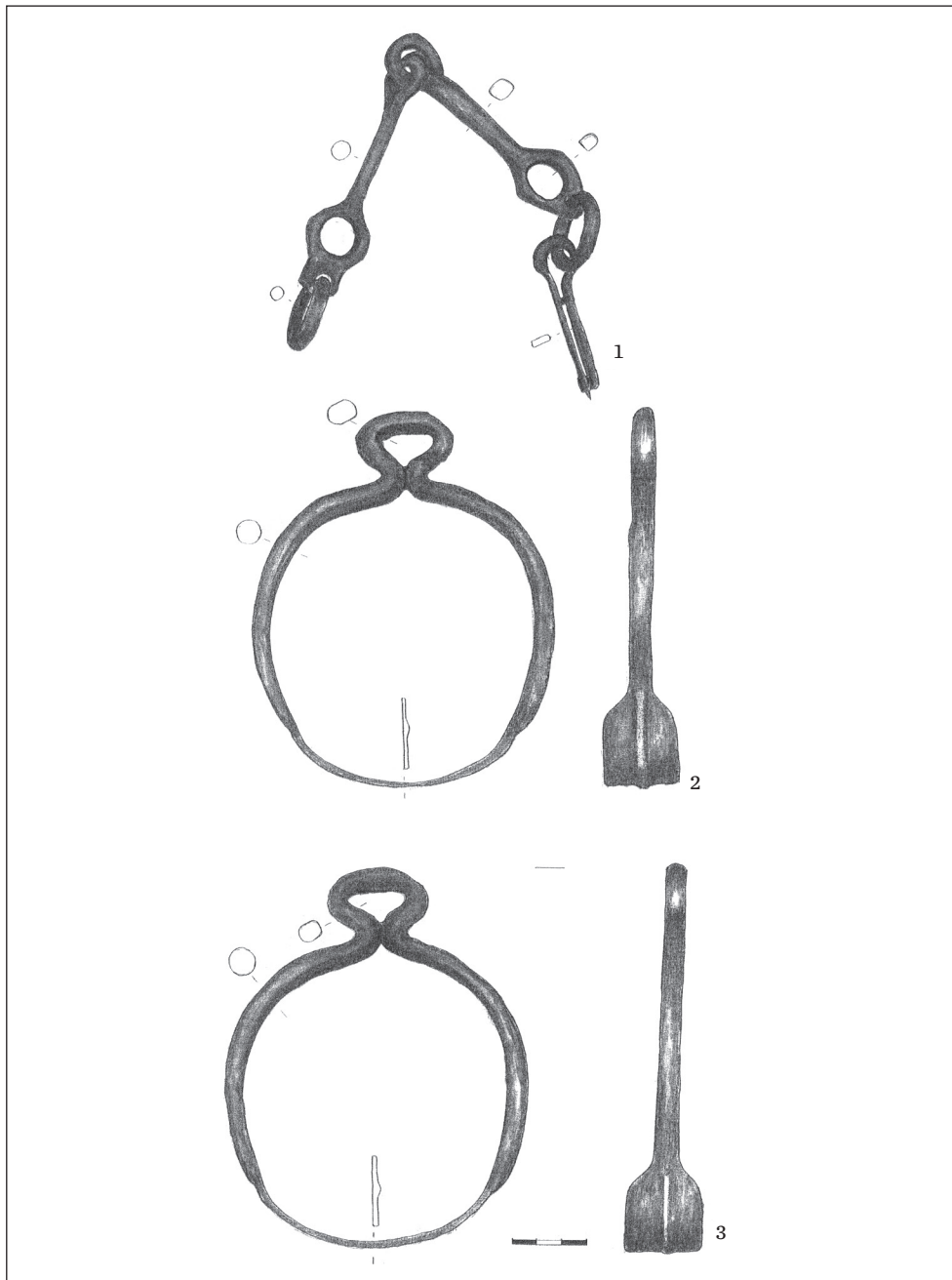
Pl. 14. Unirea II/Vereșmort – Warrior grave / Mormânt de războinic.

Pl. 15. Unirea II/Vereșmort – Warrior grave / Mormânt de războinic.

Pl. 16. Unirea II/Vereșmort – Warrior grave / Mormânt de războinic.

Pl. 17. Unirea II/Vereșmort – Warrior grave / Mormânt de războinic.

